

2013 *Milieujaarprogramma*

Vlaamse overheid

COLOFON

D/2012/3241/349

Verantwoordelijke uitgever

Jean-Pierre Heirman
Secretaris-Generaal
Departement Leefmilieu, Natuur en Energie
p/a graaf de Ferrarisgebouw
Koning Albert II-laan 20 bus 8
1000 Brussel

Vormgeving

Artefact

Coverfoto

© 2012 Harry Hull III, mandalagraphs.com
Gebruikt met toestemming.

Milieujaarprogramma 2013

Op basis van de wijziging van het decreet algemene bepalingen inzake milieubeleid maakt het Milieujaarprogramma (MJP) 2013 een herkenbaar onderdeel uit van de begroting. Deze tekst wordt dan ook integraal toegevoegd aan de toelichtingen per programma van de leefmilieubegroting.

INHOUDSTAFEL

1. Inleiding	5
Algemeen	5
Milieujaarprogramma 2013	5
Uitvoering van het MINA-plan 4	6
2. Opvolging doelstellingen	7
Doelstellingen voor een volgende generatie	7
Plandoelstellingen	11
Betere leefkwaliteit	11
Schonere lucht	15
Milieuverantwoorde productie en consumptie	21
Verdere stappen in de remediëring	23
3. Maatregelpakketten	27
1. Werk maken van een klimaatvriendelijke Vlaamse overheid	27
2. Afstemming overkoepelende beleidsplanning en -opvolging milieu, mobiliteit en ruimtelijke ordening in Vlaanderen	28
3. Bepalen van langetermijndoelstellingen milieubeleid en bijhorende trajecten	28
4. Schendingen van het milieurecht gepast sanctioneren	29
5. Vlottere toepassing MER-regelgeving	29
6. Subsidies met impact	30
7. Monitoring evolutie maatschappelijk gedrag en perceptie milieubeleid	30
8. Optimaal inzetten alternatieve financieringstechnieken	31
9. Meten van de leef- en omgevingskwaliteit	31
10. Initiëren en uitvoeren randstedelijke projecten	32
11. Optimaliseren van de samenwerking met andere beleidsdomeinen	33
12. Vergroenen van de economie	33
13. Inhoudelijke steun aan lokale overheden door de Vlaamse overheid	34
14. Milieuverantwoorde productie via ketenbeheer en systeeminnovatie	34
15. Stimuleren van milieuverantwoorde consumptie	35
16. Aanvullend inzetten op flexibiliteitsmechanismen	36
17. Vlaams Klimaatbeleidsplan 2013-2020	36
18. Sterker inzetten op hernieuwbare energie	37
19. Adaptatie aan klimaatverandering	38
20. Een milieuvriendelijke mobiliteit bewerkstelligen	39
21. Lokale overheden betrekken bij het aanpakken en voorkomen van knelpunten luchtkwaliteit en geluid	39
22. Een milieuvriendelijke en leefbare transitie van het stedelijk mobiliteitsnetwerk	40
23. Elektrisch rijden bewerkstelligen in Vlaanderen	40
24. Gericht aanpak waterbeheer in speerpuntgebieden	41
25. Brondossiers voor drinkwaterwingebieden	41
26. Vereenvoudigen van de planning, procedures en structuren van het integraal waterbeleid	42

27. Uitbouwen van de watersysteemkennis	42
28. Ambtshalve bodemsanering bij scholen, ziekenhuizen, rusthuizen en gasfabrieken	43
29. Bodembedreigingen in de bebouwde omgeving geïntegreerd aanpakken	43
30. Natuurlijke hulpbronnen (delfstoffen): minder effecten, meer en betere alternatieven	44
31. Steun zoeken in de ondergrond	45
32. Instrumenten inzetten voor de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen	45
33. Stimuleren van geïntegreerd natuurbeheer door ngo's, andere private eigenaars en lokale overheden	46
34. Introduceren van het concept 'Ecosysteemdiensten'	46
35. Deelnemen aan biodiversiteitonderzoek op Europees niveau	47
36. Uitwerken en uitvoeren van een Mestactieplan 2011- 2014	48
37. Kwaliteit van de binnenlucht verbeteren.	48
38. Risico's van elektromagnetische velden	49
4. Bijlagen	51
Bijlage 1: Lopende onderzoeksprojecten in 2012	51
Bijlage 2: Mogelijke onderzoeksprojecten voor 2013	58
Bijlage 3: Ratificatie internationale milieuverdragen.	63
Bijlage 4: Stand van uitvoering van de Europese milieuwetgeving	76

1. INLEIDING

ALGEMEEN

Het decreet van 5 april 1995 houdende algemene bepalingen inzake milieubeleid (verder het DABM genoemd), bepaalt dat het milieubeleid in Vlaanderen gestalte krijgt door de milieubeleidsplanning, waarvan de hoekstenen het milieuraapport, het milieubeleidsplan en de milieujaarprogramma's zijn.

Het **milieuraapport** (MIRA) is de wetenschappelijke onderbouwing van het milieubeleid. De opdracht van de milieuraapportering is: het beschrijven van de kwaliteit van het leefmilieu (MIRA-T), aangeven hoe die kwaliteit zich zou kunnen ontwikkelen en via welke beleidsinterventies die ontwikkeling kan worden verbeterd (MIRA-S), en onderzoeken in welke mate en op welke wijze het beleid tot nu toe tot veranderingen in de milieukwaliteit heeft geleid (MIRA-BE). De meest recente rapporten dateren van 2011.

Het **milieubeleidsplan** bepaalt de hoofdlijnen van het milieubeleid dat door het Vlaamse Gewest, alsmede door de provincies en gemeenten in aangelegenheden van gewestelijk belang, dient te worden gevoerd. Het plan beoogt enerzijds de bescherming en het beheer van het milieu en anderzijds de doeltreffendheid, de efficiëntie en de interne samenhang van het milieubeleid op alle beleidsniveaus te bevorderen. Het nieuwe MINA-plan 4 werd op 27 mei 2011 vastgesteld door de Vlaamse Regering. Het bestrijkt de periode 2011-2015.

De **milieujaarprogramma's** dienen ter uitvoering en operationalisering van het milieubeleidsplan. Nadruk ligt hierbij op de organisatie, het tijdpad en de prioriteitenstelling van de verschillende maatregelen.

Een milieujaarprogramma moet volgens het DABM minstens het volgende bevatten:

- een verslag van de stand van uitvoering van het geldende milieubeleidsplan en de Europese milieuwetgeving;
- een verslag van de stand van zaken aangaande de goedkeuring van internationale overeenkomsten;
- een opgave van de door het Vlaamse Gewest in het komende jaar te verrichten activiteiten en te nemen maatregelen ter uitvoering van het geldende milieubeleidsplan;
- een overzicht van de in het ontwerp van begroting geraamde inkomsten en uitgaven ter uitvoering van het milieubeleidsplan;
- een lijst met alle geplande en lopende onderzoeken en herstelprogramma's.

MILIEUJAARPROGRAMMA 2013

Het Milieujaarprogramma 2013 (MJP 2013) is een programma in uitvoering van het MINA-plan 4. Het is inhoudelijk volledig afgestemd op de beleidsbrief en focust zich op de opvolging van de doelstellingen en de projecten. Voor de plandoelstellingen wordt uitgebreid gerapporteerd over de trends en het doelbereik. In die gevallen, waar deze opvolging in de planperiode nog verder ontwikkeld moet worden, wordt dit in de tekst aangegeven. Voor de langetermijndoelstellingen wordt een eerste inzicht gegeven in een aantal beschikbare trends. Het MJP wordt afgesloten met een rapportering en programmering van alle projecten uit het MINA-plan 4. Meer gedetailleerde informatie is te vin-

den op www.milieubeleidsplan.be. De voortgang en programmering van het overige beleid krijgt vorm in de beleidsbrief 2013 van de minister.

UITVOERING VAN HET MINA-PLAN 4

Het DABM geeft het planningsteam de opdracht om vijfjaarlijks een MINA-plan en jaarlijks een milieujaarprogramma voor te bereiden. Het planningsteam bestaat bij besluit uit de leidend ambtenaren van AMINAL, VLM, VMM en OVAM (en APS) - dateert van voor de hervormingen n.a.v. BBB. De uitvoering van het geldende Milieubeleidsplan wordt gecoördineerd door een projectleider en een planningsgroep, waartoe één of meerdere vertegenwoordigers van elke entiteit behoren.

Voor de uitvoering en de opmaak van milieubeleidsplannen en jaarprogramma's werd een netwerk opgebouwd, dat bestaat uit de planningsgroep, de planningsverantwoordelijken en de thema/deel/hoofdstukcoördinatoren. De eindverantwoordelijkheid voor de uitvoering van de onderdelen van het MINA-plan ligt bij het afdelingshoofd van de respectieve thema-, deel- of hoofdstukcoördinator. De planningsgroep waakt over de inpasbaarheid in het MINA-plan, de timing en de afstemming tussen de projecten en verzorgt de rapportage voor de Beleidsraad. De planningsverantwoordelijken tenslotte verzorgen de vlotte doorstroming van informatie binnen de instellingen, in overleg met de leidend ambtenaar. Zij spelen ook een cruciale rol in de afstemming tussen algemene beleidsplannen en -programma's en instellingsspecifieke operationele plannen.

2. OPVOLGING DOELSTELLINGEN

DOELSTELLINGEN VOOR EEN VOLGENDE GENERATIE

In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de indicatoren bij de acht langetermijnnuitdagingen die in het MINA-plan 4 werden geformuleerd. De tabel geeft enkel deze indicatoren weer die reeds kunnen worden ingevuld of die in ontwikkeling zijn. Andere indicatoren dienen binnen de huidige planperiode te worden geoperationaliseerd. Per indicator wordt een korte stand van zaken, waar mogelijk ook een trend, beschreven. De informatiebronnen worden aangegeven.

Een verhoogde kwaliteit van de leefomgeving

(zie ook indicatoren bij de plandoelstellingen lucht, water en leefkwaliteit)

DALY's als gevolg van luchtvervuiling en milieuhinder (PACT 2020)	Gemiddeld speelt een inwoner in Vlaanderen iets minder dan een half gezond levensjaar kwijt door milieuverstoringen. De effecten veroorzaakt door fijn stof zijn veruit het belangrijkste (ca. 75% van de DALY's). Geluidshinder is verantwoordelijk voor circa 20% van het totaal aantal DALY's (bron: MIRA).
Index omgevingskwaliteit per gebiedstype	In het najaar van 2011 is een TWOL studie gestart met als doel omgevingskwaliteit in kaart te brengen en meetbaar te maken (opdrachtgever LNE). Een vervolgstudie in 2013 voorziet tegen het einde van de planperiode een concreet meetinstrument.
Luchtkwaliteitsindex	De periode 2000-2011 werd gekenmerkt door een wisselende luchtkwaliteit, met als uitschieters de jaren 2003 en 2006 waarin merkelijk meer dagen met een ondermaatse luchtkwaliteit voorkwamen. Het verloop van de luchtkwaliteitsindex wordt gedomineerd door het verloop van de subindex voor fijn stof (PM ₁₀) (bron: VRIND).

Een milieuverantwoorde productie en consumptie

(zie ook plandoelstellingen productie en consumptie)

Ecologische voetafdruk voor Vlaanderen (PACT 2020)	De ecologische voetafdruk van Vlaanderen bedroeg in 2004 6,3 gha per persoon. De biocapaciteit bedroeg slechts 1,3 gha per persoon. Vlaanderen heeft bijgevolg een ecologisch deficit van minstens 5 gha/cap. De voetafdruk van Vlaanderen is voornamelijk energiegebonden. De consumptiedomeinen met de grootste voetafdruk zijn voeding, transport en huisvesting (bron: MIRA).
--	---

Gehalte aan organische koolstof van de bodem	De evolutie van het koolstofpercentage in de Vlaamse akker- en weilanden sinds de jaren 80 vertoont een duidelijk dalende tendens, met steeds meer percelen die beneden de optimale toestand (streefzone) komen te liggen. Vooral sinds het begin van de jaren 90 verloopt deze daling snel (bron: LARA).
Index voor Duurzame Economische Welvaart (PACT 2020)	Tussen 1990 en 2009 daalde de ISEW per capita met 16%. Vooral sinds 2000 kende de ISEW een sterke terugval. De kloof tussen het BBP/capita en de ISEW/capita werd in deze periode groter, wat zou kunnen aangeven dat de gerealiseerde economische groei minder duurzaam was (bron: MIRA).
Eco-efficiëntie Vlaamse economie (PACT 2020)	Beschouwd over de periode 2000-2009 zijn de emissies van heel wat parameters, met uitzondering van de PAK's, losgekoppeld van de economische groei. In 2010 stegen nagenoeg alle emissies sterker dan het BBP waardoor er geen ontkoppeling meer is. Enkel de verzurende emissies zetten de dalende trend voort (bron: MIRA).
Materiaalintensiteit Vlaamse economie (PACT 2020)	Tussen 1995 en 2008 vertoont de Directe Materialen Input (DMI) een schommelend verloop, met een stijgende tendens. De stijging is wel minder uitgesproken dan de stijging van het BBP. Daardoor kunnen we spreken van een relatieve ontkoppeling tussen DMI en BBP (bron: MIRA).
Eigen materialenconsumptie	De eigen (Vlaamse) materialenconsumptie bedroeg in 2008 ca. 50% van de materialenbehoefte (DMI) van de Vlaamse economie (bron: VRIND).
Vervoersintensiteit Vlaamse economie	In de periode 2000-2007 hield het transportvolume (personenkilometers en tonkilometers) gelijke tred met de groei van het BBP. In 2008 kende het personenvervoer een lichte terugval (economische crisis), doch zit sindsdien weer in de lift. Het goederentransport nam in de periode 2007-2009 sterker af dan de economische groei. In 2010 werd een gedeeltelijk herstel van het goederentransport opgetekend (bron: MIRA).

Bewaren van de biodiversiteit en de integriteit van ecosystemen (zie ook plandoelstellingen biodiversiteit)

Aantal bijkomende exoten	Zowel de druk door nieuwe uitheemse diersoorten als het aantal uitheemse plantensoorten/km ² blijft toenemen. Wanneer deze soorten invasief zijn kunnen ze inheemse verdringen (bron: NARA).
Vlaamse middelen voor de bescherming van biodiversiteit	In 2010 werd door het beleidsdomein Leefmilieu en Natuur in totaal 132,8 miljoen euro uitgegeven voor het thema biodiversiteit.

Aandeel watersystemen met een zeer goede toestand	Hoewel meerdere waterlichamen voor een aantal deelparameters al "zeer goed" scoren, bevindt momenteel waarschijnlijk geen enkel Vlaams waterlichaam zich, gelet op het "one out, all out"-principe, in "zeer goede toestand". Indien bv. enkel de biologische beoordeling (BBI) beschouwd wordt, bevindt ongeveer 3% zich in de beste klasse ("zeer goed") over de periode 2008-2010 (bron: VMM).
Impact op natuur als gevolg van klimaatwijziging	Verschillende langetermijnwaarnemingen (aankomst-data trekvogels, pollenpieken, trend Zuid-Europese soorten,...) wijzen op een toenemende impact van de klimaatverandering op de natuur in Vlaanderen (bron: NARA).
Een klimaatvriendelijke samenleving met oog voor hernieuwbare bronnen <i>(zie ook plandoelstellingen minder absolute milieudruk en milieuverantwoorde productie en consumptie)</i>	
Energie-intensiteit Vlaamse economie (PACT 2020)	Met uitzondering van 2010 is er sinds 2003 een ont-koppeling tussen de economische groei en het energie-verbruik. In 2011 ligt de energie-intensiteit 12% lager dan in 1990 (bron: VRIND).
Gemiddeld E-peil van nieuwe en vernieuwde gebouwen (PACT 2020)	Voor wat betreft de nieuwbouwwoningen (eengezinswoningen en appartementen) daalde het E-peil van gemiddeld E86 in 2006 naar gemiddeld E70 in 2010 (bron: VEA).
Vlaanderen beperkt de milieu-impact op andere landen	
Grensoverschrijdende emissie van fijn stof	De PM-emissies afkomstig uit Vlaanderen veroorzaken in het buitenland dubbel zoveel schadelijke gezondheidseffecten als de buitenlandse emissies in Vlaanderen (2002) (bron: MIRA).
Vuilvrachten naar de Noordzee	De totale nutriëntenvracht vanuit België naar de Noordzee vertoont in de periode 2000-2008 slechts een licht dalend verloop (bron: EMA).
Aandeel verborgen stromen	Op basis van de beschikbare inschatting (cijfers 2004) bestaat ca. drie kwart van de totale grondstoffenbe-hoefte uit import uit verborgen stromen (bron: MIRA).
Verhouding import/DMC	In 2004 bestond de grondstoffenbehoefte (DMI) voor 21 % uit eigen ontginningen en voor 79 % uit import (bron: MIRA).
Beheersen van risico's	
Risico's op schade als gevolg van overstromingen	Cijfermateriaal over risico's wordt beschikbaar. Er wordt onderzocht hoe dit vertaald kan worden naar een eenduidig interpreteerbare indicator (bron: VMM).

Risico's op schade als gevolg van erosie	Indicator wordt ontwikkeld op basis van het aantal schadegevallen a.g.v. erosie (bron: LNE).
Gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in de akkerbouw, tuinbouw en buiten de landbouw	Sinds 1990 is het totale gebruik van gewasbeschermingsmiddelen geleidelijk gedaald. Ook de druk op het waterleven is sinds 1990 gehalveerd, doch blijft de laatste jaren nagenoeg op hetzelfde niveau schommelen (bron: MIRA).

Vlaanderen scoort –ook voor leefmilieu – evengoed als vergelijkbare¹ regio's

Emissie van broeikasgassen	De broeikasgasemissie/inwoner ligt in Vlaanderen, net zoals in andere energie-intensieve regio's/landen, hoger dan het EU-gemiddelde (bron: LNE).
Emissie verzurende stoffen	Ondanks de dalende trend, blijven de zuuremissies/inwoner in Vlaanderen hoog in vergelijking met benchmarkregio's/landen (bron: LNE).
Huishoudelijk afval	Vlaanderen slaagt er in de huishoudelijke afvalproductie onder controle te houden en scoort hiermee zeer goed in vergelijking met de benchmark regio's/landen (bron: LNE).
Zuiveringsgraad huishoudens	Vlaanderen haalt geleidelijk zijn historische achterstand ten aanzien van de benchmark regio's/landen in (bron: LNE).
Leidingwatergebruik	Het leidingwatergebruik/inwoner ligt in Vlaanderen relatief laag in vergelijking met Europese economische topregio's (bron: LNE).
Energiegebruik	Het energiegebruik/persoon ligt in Vlaanderen hoog in vergelijking met andere vergelijkbare regio's (bron: LNE).
Aandeel hernieuwbare energie	Vlaanderen situeert zich in het staartpeloton wanneer het aandeel hernieuwbare energie in de totale energieconsumptie vergeleken wordt tussen de benchmarkregio's/landen (bron: LNE).
Staat van instandhouding van soorten en habitats	In Nederland en Luxemburg is het aandeel soorten met een gunstige evaluatie ongeveer even groot als in Vlaanderen. In Ierland en Zweden is er een beduidend groter aandeel van soorten met een gunstige evaluatie. In al deze lidstaten is het aandeel habitats met een zeer ongunstige evaluatie wel veel kleiner dan in Vlaanderen (bron: SVR).

Meer maatschappelijke zorg voor milieu

Milieubesef bij Vlamingen (SCV-survey)	Het milieubesef is sterk afgenomen tussen 1996 en 2005, doch lijkt nadien terug in de goede richting te evolueren (bron: SVR).
--	--

¹ Benchmarkregio's/landen zoals gedefinieerd in 'Vlaanderen vergeleken'.

Bereidheid tot milieubewust gedrag (SCV-survey)	Het aandeel Vlamingen dat bereid is financiële inspanningen te leveren voor het milieu neemt langzaam toe tot 60,9% in 2010 (bron: SVR).
Feitelijk milieubewust gedrag (SCV-survey)	Het aandeel Vlamingen dat aangeeft zich zuinig te gedragen, is in de periode 2005-2009 toegenomen van 42,3% tot 52,5% (bron: SVR).

PLANDOELSTELLINGEN

In dit onderdeel wordt nader ingegaan op de indicatoren bij de plandoelstellingen. Voor alle indicatoren wordt de huidige stand van zaken gegeven (zie 'status' in tabel), en waar mogelijk wordt in de tekst ook de mate van doelbereik ten aanzien van de plandoelstellingen aangegeven. Voor de indicatoren, waar een langere tijdsreeks (minstens vier jaar) beschikbaar is, werd een trend bepaald. De berekende trend wordt als onbeduidend beschouwd indien hij begrepen is tussen -1% en +1% op jaarbasis (code +/-). Zowel de positieve trend als de negatieve trend wordt verder onderverdeeld in twee klassen (++: gunstig tot zeer gunstig, +: voorzichtig positief, --: negatief tot zeer negatief, -: licht negatief). De trend is onafhankelijk van het doelbereik. Een gunstige trend garandeert dus niet noodzakelijk een hoog doelbereik en omgekeerd. Het doelbereik wordt bepaald op basis van het laatst beschikbare cijfer in de tijdreeks. Waar er een kwantitatief doel voorhanden is en er een cijfer beschikbaar is dat binnen de planperiode valt (2011-2015), wordt het doelbereik procentueel weergegeven.

BETERE LEEFKWALITEIT

Blootstelling aan luchtverontreiniging

	Indicatoren	Doel	Status en trend	Doelbereik
1	% Vlaamse bevolking meer dan 35 dagen blootgesteld aan daggemiddelde PM ₁₀ -concentratie van meer dan 50 µg/m ³	0% in 2015	37% in 2011 Trend: ++	Weg van het doel in 2011
2	% Vlaamse bevolking blootgesteld aan overschrijding van de jaargemiddelde PM _{2,5} -concentratie van 25 µg/m ³	0% in 2015	0% in 2011 Trend: +/-	>100% in 2011
3	% Vlaamse bevolking blootgesteld aan overschrijding van de jaargemiddelde NO ₂ -concentratie van 40 µg/m ³	0% in 2015	4% in 2011 Trend: ++	18% in 2011
4	% Vlaamse bevolking blootgesteld aan meer dan 25 dagen met overschrijding van de EU-streefwaarde voor ozon	0% in 2015	0% in 2011 Trend: +/-	>100% in 2011

1. Sinds 1997 vertoont het percentage van de Vlamingen, blootgesteld aan overschrijdingen van de Europese dagnorm voor fijn stof, een dalende trend. In de periode 2008-2010 nam dit aandeel af tot onder 10%. In 2011 steeg het aandeel evenwel terug tot 37%.

2. Sinds 2008 werd geen enkele Vlaming meer blootgesteld aan overschrijdingen van de jaargemiddelde $\text{PM}_{2,5}$ -concentratie van $25 \mu\text{g}/\text{m}^3$.
3. Het percentage van de Vlaamse bevolking blootgesteld aan jaargemiddelde NO_2 -concentraties boven de EU grenswaarde van $40 \mu\text{g}/\text{m}^3$ vertoont een dalende trend en is afgenomen tot 4% in 2011. Alleen de bevolking in stedelijke en verkeersintensieve regio's wordt nog blootgesteld aan overschrijdingen van de actueel geldende EU-grenswaarde.
4. Het percentage van de Vlaamse bevolking blootgesteld aan ozonconcentraties boven de EU-streefwaarde bedroeg 18% in 2003 (gebaseerd op de overschrijdingen in de jaren 2001, 2002 en 2003) en 15% in 2005 (gebaseerd op overschrijdingen in 2003, 2004 en 2005). In de periode 2007-2010 was de situatie gunstiger: volgens modelberekeningen werd geen enkele Vlaming op meer dan 25 dagen blootgesteld aan overschrijdingen van de EU-streefwaarde.

Milieuhinder

	Indicatoren	Doel	Status en trend	Doelbereik
1	Aantal Vlamingen ernstig gehinderd door verkeerslawaaï (PACT 2020)	-15% in 2020 t.o.v. 2010	12,9% in 2007	Te evalueren na 2012 SLO-3
2	Aantal personen ernstig gehinderd door lawaai van wegverkeer, spoorverkeer, luchtvaart en industrie in de agglomeraties van Antwerpen en Gent	Daalt t.o.v. nulmeting	Nulmeting: 220.000 in Antwerpen, 140.300 in Gent	Te evalueren na opvolgmeting
3	Aantal Vlamingen (ernstig) gehinderd door geur	Max. 12% (waarvan max. 4,5% ernstig) in 2015	15,3% (waarvan 5,5% ernstig) in 2007	Te evalueren na 2012 SLO-3

1. Het Schriftelijk Leefomgevingsonderzoek (SLO) geeft aan dat 10% van de Vlamingen ernstig tot extreem gehinderd zijn door geluid (alle bronnen). Verkeer is de belangrijkste bron van geluidshinder in Vlaanderen. Uit het SLO blijkt dat in 2007 12,9% van de Vlamingen ernstig tot extreem gehinderd zijn door verkeerslawaaï. Bij de nulmeting in 2000 was dit aandeel 15%. In uitvoering van de Europese richtlijn Omgevingslawaaï worden geluidskaarten opgemaakt van de belangrijkste bronnen (wegverkeer, spoorverkeer, luchthavens). Deze kaarten bieden een nulmeting van het aantal potentieel door geluid gehinderde burgers.
2. De nulmeting geeft aan dat in de agglomeraties Antwerpen en Gent respectievelijk 220.000 en 140.300 inwoners worden blootgesteld aan L_{den} -niveaus van meer dan 60 dB ten gevolge van het wegverkeer, spoorverkeer, luchtvaart en industrie. Wegverkeer is veruit de belangrijkste bron van geluidshinder.
3. Het aandeel geurghinderde burgers bedroeg 15,3% in 2007 (SLO). In 2007 gaf 5,5% van de Vlamingen aan ernstig tot extreem gehinderd te zijn door geur, wat een lichte toename is t.o.v. 2003 (5,2%) maar minder dan in 2000 (7%).

Groenbeleving

	Indicatoren	Doel	Status en trend	Doelbereik
1	Aandeel Vlamingen in stedelijk gebied dat beschikt over toegankelijk buurtgroen	Toename t.o.v. 2008	Zie tekst	Te bepalen na 2012

1. Het aandeel inwoners dat op minder dan 400 meter wandelafstand woont van openbaar buurtgroen lag in 2011 tussen 46% (Mechelen) en 84% (Antwerpen en Oostende). Naast Genk woont ook in Leuven, Kortrijk, Gent en Brugge een hoog aandeel van de bewoners op minder dan 400m van openbaar buurtgroen.

BIODIVERSITEIT

	Indicatoren	Doel	Status en trend	Doelbereik
1	Algemene broedvogelindex (PACT 2020)	+10% in 2015 t.o.v. 2007-2008	Zie tekst	Zie tekst
2	Vlinderindex (PACT 2020)	+10% in 2015 t.o.v. 2004	+27% in 2010 Trend: ++	>100% in 2010
3	Overwinterende watervogelindex (PACT 2020)	+10% in 2015 t.o.v. 2005-2006	-23% in 2011 Trend: -	Weg van het doel in 2011
4	Evolutie van de oppervlakte onder effectief natuurbeheer (PACT 2020)	70.000 ha in 2015	63.329 ha in 2011 Trend: ++	90% in 2011
5	Totale oppervlakte VEN afgebakend	125.000 ha in 2015	89.318 ha in 2011 Trend: +/-	71% in 2011
6	Boswijzer	Toename (2020) t.o.v. nulmeting	177.424 ha (nulmeting 2010)/	Te evalueren in 2013

1. De populatie broedvogels in landbouwgebieden kende een sterke daling tussen 1990 en 2002. De toestand lijkt zich sindsdien eerder te stabiliseren. De toestand van de broedvogels van bosgebieden ging er in de periode 1990-2010 steeds op vooruit. De populatie 'andere' broedvogels uit verschillende leefgebieden nam sterk toe in de periode 2007-2010.
2. De vlinderindex staat in 2010 weliswaar boven het peil van het startjaar 1992, doch vertoont over deze periode een schommelend verloop. Vooral de kleine vuur-

vlinder en het bruin zandoogje vertonen sterke schommelingen. Het groot dikkopje en het icarusblauwtje lijken daarentegen aan een opwaartse trend bezig. Het oranjetipje ging aanvankelijk sterk vooruit, maar vertoont de laatste jaren sterke schommelingen.

3. De aantallen overwinterende watervogels zijn tussen 1992 (tellingen winter 1991-1992) en 2003 verviervoudigd. Deze toename zet zich niet meer door na 2003. De trend van de verschillende soorten tijdens de laatste vijf winters varieert van stabiel (vb. kleine rietgans en krakeend) tot aanzienlijke afname (vb. wintertaling en tafeleend).
4. De totale oppervlakte onder effectief natuurbeheer bedroeg in 2011 63.329 ha, een toename met circa 5.800 ha ten opzichte van 2010. Het MINA-plan 4 vraagt 60.000 ha onder effectief natuurbeheer tegen 2015. Dit doel is in 2011 reeds gehaald. De doelstelling wordt opgetrokken tot 70.000 ha, te behalen in 2015.
5. De totale oppervlakte VEN is sinds 2003 langzaam toegenomen en bedraagt 89.318 ha in 2011.
6. Voor de bosoppervlakte in Vlaanderen wordt de indicator Boswijzer opgevolgd. De nulmeting van 2010 geeft een oppervlakte van 177.424 ha aan.

Recreatie en toegankelijkheid

	Indicatoren	Doel	Status en trend	Doelbereik
1	Oppervlakte aandeel toegankelijke natuur- en bosgebieden met toegankelijkheidsregeling	60% in 2015	1,5% in 2012 Trend: ++	3% in 2012
2	Oppervlakte speelzones in bossen en natuurreservaten	+ 45% (+1000 ha) t.o.v. 2009	+71 ha in 2011 Trend: +	7,1% in 2011
3	Aandeel stedelijke of kleinstedelijke gebieden met een stadsbos of stadsbosproject (PACT 2020)	40%	62% in 2012 Trend: ++	>100% in 2012

1. In mei 2012 beschikte Vlaanderen over 44 toegankelijkheidsregelingen, goed voor 3.012 ha natuur- en bosgebied. Daarmee heeft momenteel slechts 1,5% van de bossen en natuurreservaten een toegankelijkheidsregeling 'nieuwe stijl' (BVR 5/12/2008).
2. Het areaal speelzones in bossen en natuurgebieden bedroeg 2.434 ha op 1 april 2011, dit is een toename met 71 ha t.o.v. 2009, doch een kleine afname ten opzicht van de toestand in 2010 wegens het schrappen van twee eerder toegewezen speelzones.
3. In mei 2012 waren er 35 stadsbosprojecten gestart binnen 56 (klein)stedelijke gebieden. Dit komt neer op een aandeel van 62%. Als maat voor een gestart stadsbos wordt genomen: er is een visie ontwikkeld en de uitvoering werd gestart, dit in overleg met de partners uit het betrokken (klein)stedelijk gebied.

SCHONERE LUCHT

	Indicatoren	Doel	Status en trend	Doelbereik
1	Jaargemiddelde concentratie PM ₁₀ in de omgevingslucht (ruimtelijk gemiddelde) (PACT 2020)	-25% in 2020 t.o.v. 2007	25 µg/m ³ in 2011 Trend: +	56% in 2011
2	Jaargemiddelde concentratie PM _{2,5} in de omgevingslucht	Maximum 25 µg/m ³ in 2015	In 2011 maximum van 22,7 µg/m ³ Trend: ++	Voorlopig wel in 2011
3	Voortschrijdend driejaarsgemiddelde concentratie PM _{2,5} op grootstedelijke achtergrondlocaties	Max. 20 µg/m ³ (gemiddeld over 2013-2015)	20 µg/m ³ als nulmeting	Te evalueren eind planperiode
4	Jaargemiddelde concentratie NO ₂ in de omgevingslucht	Maximum 40 µg/m ³ in 2015	In 2011 maximum van 44 µg/m ³ Trend: +	Weg van het doel in 2011
5	Aantal dagen waarop het hoogste 8-uurgemiddelde per dag de streefwaarde van 120 µg/m ³ O ₃ (NET60ppb-max8u) overschrijdt (driejaarsgemiddelde waarde)	Maximaal 25 in 2015	19 in 2011 Trend: ++	100% in 2011
6	Aantal overschrijdingen (meetposten in overschrijdingszones met bevolkingsimpact) van de jaargemiddelde norm van As, Cd, Ni en Pb in de PM ₁₀ -fractie, uitgemiddeld over een kalenderjaar (As: 6 ng/m ³ ; Cd: 5 ng/m ³ ; Pb: 500 ng/m ³ ; Ni: 20 ng/m ³)	0 in 2015	9 in 2011 Trend: +/-	Weg van het doel in 2011

1. De ruimtelijk jaargemiddelde PM₁₀-concentratie vertoont tot 2009 een dalende trend. In de periode 2009-2011 bleef de concentratie schommelen rond 25 µg/m³.
2. De jaargemiddelde PM_{2,5}-concentratie vertoont de laatste jaren een dalende trend. In 2011 lag op alle meetplaatsen de PM_{2,5}-concentratie onder 25 µg/m³.
3. De nulmeting voor het jaar 2011 (zijnde het driejaarsgemiddelde voor de periode 2009-2011) bedraagt 20 µg/m³.
4. Zowel het ruimtelijk gemiddelde als de maximale geïnterpoleerde waarden van NO₂-concentraties kennen sinds 2005 een licht dalend verloop. In 2011 werd met een maximum van 44 µg/m³ de grenswaarde (40 µg/m³) nog steeds overschreden. Deze waarde is de hoogste (geïnterpoleerde) waarde die in Vlaanderen voorkomt als ruimtelijk gemiddelde voor een oppervlakte van 4 km op 4 km en dus relevant voor blootstelling in die zone.
5. In de periode 2005-2009 kenden we een sterke daling van de driejaarsgemiddelde waarde van het aantal dagen met overschrijding van de ozon-streefwaarde. In 2010 en 2011 zet deze daling zich niet verder door en kennen we een lichte stijging. Het driejaarsgemiddelde blijft evenwel onder het vooropgestelde maximum van 25 dagen.

6. De concentratie van de zware metalen arseen, cadmium, nikkel en lood in de omgevingslucht wordt gemeten in diverse meetstations die zich hoofdzakelijk bevinden in hotspotregio's (industriële omgeving). Er komen nog steeds overschrijdingen voor van de jaargemiddelde concentratie zware metalen in de fijn stoffractie van de lucht. In 2011 waren er vijf overschrijdingen voor arseen (As), twee voor cadmium (Cd) en twee voor nikkel (Ni). In 2009, 2010 en 2011 kwamen er geen overschrijdingen voor lood (Pb) voor.

Atmosferische depositie

	Indicatoren	Doel	Status en trend	Doelbereik
1	Areaal natuur met overschrijding kritische lasten verzuring	Max. 20 % in 2015	48% in 2009 Trend: ++	Nog niet in 2009
2	Areaal natuur met overschrijding kritische lasten vermesting	Max. 65% in 2015	76% in 2009 Trend: +	Nog niet in 2009

1. De oppervlakte bos, heide en grasland met overschrijding van de kritische last voor verzurende depositie nam sterk af tussen 1990 (92%) en 2009 (48%).
2. De oppervlakte bos, heide en grasland met overschrijding van de kritische last voor vermestende depositie nam in de periode 1990-2009 af van 91% tot 76%. Het areaal met overschrijding is enkel afgenomen voor grasland, voor bossen en heide blijft de overschrijding van de kritische last voor vermestende depositie 100% van het areaal bedragen.

GOEDE TOESTAND WATERSYSTEMEN

Kwaliteit van oppervlaktewater

	Indicatoren	Doel	Status en trend	Doelbereik
1	% oppervlaktewaterlichamen met een goede kwalitatieve toestand	Meer dan 50% (2021)	Zie tekst	Nog niet in 2010
2	% oppervlaktewaterlichamen dat voldoet aan de norm voor opgeloste zuurstof	79% in 2015	61% in 2011 Trend: +/-	77% in 2011
3	% oppervlaktewaterlichamen dat voldoet aan de norm voor stikstof	27% in 2015	30% in 2011 Trend: +/-	>100% in 2011
4	% oppervlaktewaterlichamen dat voldoet aan de Europese normen voor milieugevaarlijke stoffen	Toename in de periode 2010-2015	/	/

1. Indien enkel de biologische beoordeling BBI beschouwd wordt, bevindt ongeveer 35% zich in de 'goed' of 'zeer goed' over de periode 2008-2010. Gelet op het 'one out, all out'-principe bevindt waarschijnlijk minder dan 4% van de Vlaamse waterlichamen zich momenteel in 'goede toestand'.
2. In 2011 scoorde 61% van de oppervlaktewaterlichamen 'goed' tot 'zeer goed' voor de parameter zuurstof (verzadiging).
3. In 2011 scoorde circa 30% van de oppervlaktewaterlichamen 'goed' tot 'zeer goed' voor de parameter stikstof.
4. Indicator wordt nog verder ontwikkeld en zal beschikbaar komen naar aanleiding van de druk- en impactanalyse eind 2014 (art. 60 DIW).

Kwaliteit en kwantiteit van grondwater

	Indicatoren	Doel	Status en trend	Doelbereik
1	% grondwaterlichamen met een goede chemische toestand	Toename in de periode 2010-2015	26% in goede toestand	Te evalueren eind 2012
2	% grondwaterlichamen met een goede kwantitatieve toestand	Toename in de periode 2010-2015	67% in goede toestand	Te evalueren eind 2012

1. 26% van de grondwaterlichamen heeft een 'goede' chemische toestand.
2. 67% van de grondwaterlichamen bevindt zich in 'goede' kwantitatieve toestand.

Kwaliteit van oppervlaktewater en grondwater in specifieke gebieden

	Indicatoren	Doel	Status en trend	Doelbereik
1	% oppervlaktewaterlichamen in beschermde gebieden "drinkwater" die voldoen aan alle normen	90% in 2015	/	/
2	% zwemwateren die tenminste aanvaardbaar scoren	100% in 2015	/	/
3	% meetplaatsen van het MAP-meetnet oppervlaktewater met overschrijding van de nitraatnorm van 50 mg/l	Maximaal 16% in 2014	28% in 2011 Trend: ++	38% in 2011
4	Gewogen gemiddelde nitraatconcentratie in grondwater van filterniveau 1 van het freatisch grondwatermeetnet	Max. 36 mg/l eind 2014 Max. 32 mg/l eind 2018	40 mg/l (voorjaar) en 38 mg/l (najaar) in 2010	Nog niet in 2010
5	% meetpunten in hydrogeologisch homogene zones, waar in 2010 hogere concentraties gemeten werden en waar de gemiddelde nitraatconcentratie afgenomen is met minstens 10% eind 2014 en minstens 20% eind 2018	100 %	/	/

1. Indicator wordt verder ontwikkeld.
2. De eerste evaluatie volgens de nieuwe beoordelingsmethode kan pas gebeuren eind 2012. Gebruik makend van de vorige methodiek blijkt dat de kwaliteit van het strandwater aan de kust en de binnenvijvers er tijdens het badseizoen 2010 (licht) op achteruitgegaan is ten opzichte van 2009.
Alle 42 badzones aan de kust voldeden evenwel nog aan de minimumnormen. Er was in 2010 dan ook geen enkel zwemverbod aan de Belgische kust. Van de 48 vijvers voldeden er 47 aan de imperatieve normen.
3. In de winter van 2010-2011 voldeed 28% van de meetplaatsen niet aan de nitraat-norm van 50 mg nitraat per liter. Dat is een verbetering ten opzichte van 2009-2010 (33%), 2007-2008 (37%) en een status-quo t.o.v. 2008-2009.
4. De trendlijn, gebaseerd op de meetresultaten sinds 2004, vertoont een voorzichtig positieve tendens. In 2010 bedroegen de gemiddeld gewogen nitraatconcentraties voor filterniveau 1 40 mg/l (voorjaar) en 38 mg/l (najaar).
5. Indicator wordt verder ontwikkeld.

MINDER ABSOLUTE MILIEUDRUK

Emissies naar lucht

Indicatoren		Doel	Status en trend	Doelbereik
1	Emissie van broeikasgassen niet-ETS sectoren in de periode 2013-2020 (PACT 2020)	Nog geen doel vastgelegd	51.845 kton in 2010 Trend: +/-	/
2	Emissie NO _x Transport	Max. 52,3 kton in 2015	75,0 kton in 2010 Trend: +	24% in 2010
	Stationaire bronnen	Max. 58,1 kton in 2015	53,2 kton in 2010 Trend: ++	>100% in 2010
3	Emissie VOS Transport	Max. 3,9 kton in 2015	5,9 kton in 2010 Trend: +	70% in 2010
	Stationaire bronnen	Max. 64 kton in 2015	55,2 kton in 2010 Trend: ++	>100% in 2010
4	Emissie PM _{2,5} Transport	Max. 2,3 kton in 2015	3,1 kton in 2010 Trend: ++	48% in 2010
	Stationaire bronnen	Max. 6,0 kton in 2015	5,8 kton in 2010 Trend: ++	>100% in 2010

	Indicatoren	Doel	Status en trend	Doelbereik
5	Emissie SO ₂	Max. 49,4 kton in 2015	44,1 kton in 2010 Trend: ++	>100% in 2010
6	Emissie NH ₃	Max. 45 kton in 2015	43,6 kton in 2010 Trend: +/-	>100% in 2010

De hierboven vermelde emissiecijfers voor transport voor NO_x, VOS en PM_{2,5} zijn berekend conform de methodiek die gehanteerd werd voor bepaling van de MINA-4 doelstellingen.

1. De emissiereductiedoelstelling die Europa aan de lidstaten oplegt tegen 2020 heeft enkel betrekking op het niet-ETS gedeelte (met name de niet-ETS industrie, transport, gebouwen en landbouw) van de totale broeikasgasemissies. De Belgische reductiedoelstelling van -15% in 2020 t.o.v. 2005 moet in overleg met de federale overheid en de andere gewesten nog vertaald worden naar een Vlaamse doelstelling. In 2010 kwam circa 60% (of 51.845 kton CO₂-eq) van de broeikasgasuitstoot van inrichtingen die niet onder het systeem van verhandelbare emissierechten vallen (in overeenstemming met het toepassingsgebied 2008-2012).
2. De NO_x-emissies vertonen een dalende trend, zowel de transport-gerelateerde (-9% in 2010 t.o.v. 2007) als de stationaire emissies (-18% in 2010 t.o.v. 2007).
3. De VOS-emissies vertonen een dalende trend. In 2010 zijn de stationaire emissies met 22% gedaald en de transport-gerelateerde emissies met 44% t.o.v. 2007.
4. Zowel stationaire als niet-stationaire PM_{2,5}-emissies zijn afgenomen t.o.v. 2007 en liggen in 2010 respectievelijk 10% en 19% lager. Wat betreft de PM_{2,5}-emissies uit stationaire bronnen zet de dalende trend zich in 2010 evenwel niet verder; ondanks de licht toegenomen emissie is het vooropgestelde doel wel bereikt.
5. In 2010 bedroeg de SO₂-emissie 44,1 kton en lag hiermee 49% lager dan in 2007. Vooral sinds 2005 werd er een aanzienlijke emissiereductie gerealiseerd.
6. De ammoniakemissie bedroeg 43,6 kton in 2010 en ligt iets hoger dan in 2009 (43,5 kton). De in 2000 ingezette dalende trend zet zich sinds 2009 niet meer door.

Emissies naar water

	Indicatoren	Doel	Status en trend	Doelbereik
1	Emissie van Cd, Hg en Pb	Afname in de periode 2010-2015	Zie tekst	Te evalueren eind 2012
2	Druk door pesticiden (Seq-indicator)	Afname in de periode 2010-2015	Zie tekst	Te evalueren eind 2012

1. De belasting van het oppervlaktewater nam voor bijna alle zware metalen af in de periode 1998-2005; voor kwik met 21%, voor lood met 14%. Enkel cadmium nam toe met 2%. Een nieuwe inventaris zal beschikbaar worden naar aanleiding van de druk- en impactanalyse in 2014 (art. 60 decreet Integraal waterbeleid, hierna DIW).
2. De indicator is een maat voor de risico's voor het waterleven verbonden aan het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Sinds 2002 schommelt de indicatorwaarde rond 50% van de waarde van 1990.
Een actualisatie van de indicator zal gebeuren aanleiding van de druk- en impactanalyse in 2014 (art. 60 DIW).

Emissies naar de bodem

	Indicatoren	Doel	Status en trend	Doelbereik
1	Hoeveelheid fosfaat uit dierlijk mest op landbouwgrond opgebracht	Max. 40 miljoen kg P ₂ O ₅ in 2015	45,4 miljoen kg in 2010 Trend: +	Nog niet in 2010
2	Gewogen gemiddeld nitraatresidu	Max. 70 kg N/ha in 2015	64 kg N/ha in 2010. Trend: +	>100% in 2010

1. Sinds 1997 is de hoeveelheid opgebrachte kg P₂O₅ uit dierlijke mest duidelijk gedaald, tot 44,7 miljoen kg P₂O₅ in 2009. In 2010 werd er terug een toename toe 45,4 miljoen kg P₂O₅ waargenomen.
2. Het gemiddeld nitraatresidu is afgenomen van 112 kg N/ha in 2004 tot 64 kg N/ha in 2010.

Milieudruk door afval

	Indicatoren	Doel	Status en trend	Doelbereik
1	Geproduceerde huishoudelijke afvalstoffen	Blijft gelijk of vermindert t.o.v. 2000 (560 kg/inw)	525 kg/inw in 2010 Trend: +	Voorlopig wel in 2010
	Primair geproduceerde bedrijfsafvalstoffen (exclusief bouw- en slopafval, slib en grond)	Afname t.o.v. de periode 2005-2007	9,5 miljoen ton in 2010 Trend: ++	Voorlopig wel in 2010
2	Totale hoeveelheid niet-selectief aangeboden primair bedrijfsafval	Afname t.o.v. de periode 2005-2007	1,04 miljoen ton in 2010 Trend: +/-	Nog niet in 2010

	Indicatoren	Doel	Status en trend	Doelbereik
3	Hoeveelheid gestorte niet-brandbare bedrijfsafvalstoffen	Afname t.o.v. de periode 2007-2009	0,98 miljoen ton in 2010 Trend: +/-	Voorlopig wel in 2010
	Hoeveelheid definitief verwijderd huishoudelijk afval (restafval)	Afname tot 150 kg per inwoner	150 in 2010 Trend: +	Voorlopig wel in 2010

1. Ongeveer de helft van het primair bedrijfsafval is bouw- en sloopafval, slib, grond en mineralen. Deze stromen buiten beschouwing gelaten, werd er in 2010 9,5 miljoen ton primair bedrijfsafval geproduceerd. In de periode 2004-2010 vertoonde deze afvalstroom een gunstige evolutie. Sinds 2002 schommelt de huishoudelijke afvalproductie tussen 555 en 525 kg per inwoner. In tegenstelling tot de periode vóór 2002 is er geen toename meer en bleef de productie van huishoudelijk afval per inwoner onder het niveau van 2000.
2. De hoeveelheid niet-selectief aangeboden primair bedrijfsafval bedroeg ca. 1 miljoen ton in 2010.
3. De hoeveelheid gestorte niet-brandbare bedrijfsafvalstoffen schommelt rond 1 miljoen ton in de periode 2007-2010 (0,982 miljoen ton in 2010). De totale hoeveelheid restafval blijft afnemen. In 2010 was dit gemiddeld 150 kg/inwoner. In 2010 haalden 209 gemeenten reeds de streefnorm van maximaal 150 kg restafval per inwoner en per jaar.

MILIEUVERANTWOORDE PRODUCTIE EN CONSUMPTIE

Eco-efficiëntie

	Indicatoren	Doel	Status en trend	Doelbereik
1	Primaire bedrijfsafvalstoffen (exclusief bouw- en sloopafval, slib en grond) versus bruto toegevoegde waarde van de betreffende industriële sectoren (PACT 2020)	Verdere ont-koppeling in de periode 2010-2015	Ontkoppeling in 2004-2010	Te evalueren vanaf 2013
2	Percentage nieuwbouwwoningen met E-peil <=40 (PACT 2020)	21% in 2015	5,8% in 2010 Trend: ++	28% in 2010
3	Gemiddelde ecoscore Vlaams personenwagenpark (PACT 2020)	Wordt her-zien	53,4 in 2011 Trend: +	Wordt her-zien
4	Gemiddelde ecoscore voertuigenpark (personenwagens) Vlaamse overheden	63 in 2015	52,5 in 2009	Nog niet in 2009

1. Als bouw- en sloopafval buiten beschouwing wordt gelaten, is er in de periode 2004-2010 een ontkoppeling tussen de hoeveelheid primair geproduceerde bedrijfsafvalstoffen en de bruto toegevoegde waarde van de industriële sectoren.
2. Het aandeel nieuwbouwwoningen met een E-peil ≤ 40 is de jongste jaren toegenomen tot 5,8% in 2010.
3. De gemiddelde ecoscore van het Vlaamse wagenpark (personenwagens, alle brandstoftypes samen) nam toe van 50,2 in 2008 tot 53,4 in 2011. De methodologie voor de berekening van de ecoscore werd in 2012 gewijzigd om rekening te houden met de veel hogere NO_x emissies van dieselloortuigen in werkelijk verkeer (vergeleken met de theoretische Euro-emissienormen). Ook voor de berekening van de groene BIV werd dit in rekening gebracht. De impact op de eerder vastgestelde doelstelling wordt momenteel bekeken.
4. De gemiddelde ecoscore van de dienstvoertuigen van de Vlaamse overheid bedroeg 52,5 in 2009.

Gebruik van grondstoffen en materialen

	Indicatoren	Doel	Status en trend	Doelbereik
1	Aandeel afval dat als secundair materiaal wordt ingezet (PACT 2020)	Toename in de periode 2010-2015	Zie tekst	Nog geen cijfers beschikbaar
2	Aandeel ingezette alternatieve oppervlaktedelfstoffen	Toename in de periode 2010-2015	51% in 2010	Te evalueren na 2012
3	Leidingwatergebruik	Geen toename in de periode 2010-2015	352 miljoen m ³ in 2009	Te evalueren na 2012
4	Hemelwatergebruik door huishoudens	Toename t.o.v. 2010	/	/
5	Aandeel woon-werkverplaatsingen te voet, met de fiets of het openbaar vervoer van de Vlaamse ambtenaren	Toename in de periode 2010-2015	/	/

1. Deze indicator kan nog niet worden ingevuld. Wel kan worden aangegeven dat in 2008 ca. 63% van het primair bedrijfsafval naar één of andere vorm van materiaalrecuperatie (hergebruik, gebruik als secundaire grondstof, recyclage of compostering) ging. Het aandeel huishoudelijk afval dat naar materiaalrecuperatie gaat, liep op tot 71% in 2010.
2. In totaal werd in Vlaanderen in 2010 ca. 63 miljoen ton primaire delfstoffen en alternatieve grondstoffen ingezet. Hiervan zijn 49% primaire delfstoffen en 51% alternatieve grondstoffen (waarvan 17% bouw- en sloopafval en 34% overige alternatieven).
3. Het leidingwatergebruik bedroeg in 2009 352 miljoen m³. Sinds 2008 daalt het lichtjes na geschommeld te hebben rond 370 miljoen m³.
4. Indicator te ontwikkelen.
5. Indicator te ontwikkelen.

Energie

	Indicatoren	Doel	Status en trend	Doelbereik
1	Gerealiseerd % aan energiebesparing op basis van het gemiddeld finaal binnenlands energiegebruik	9% in 2016 t.o.v. periode 2001-2005	5,7% in 2010	Nog niet in 2010
2	Energiegebruik residentiële sector	Afname	204 PJ in 2011 Trend: +/-	Nog geen doel vastgelegd
3	Aandeel hernieuwbare energie in het finaal binnenlands energieverbruik (PACT 2020)	/	3,8% in 2010 Trend: ++	Nog geen doel vastgelegd

1. De effectieve besparing in 2010 wordt geschat op 5,7%. Hiermee wordt de tussen-tijdse streefwaarde voor 2010 (nl. een besparing van 3%) wel bereikt.
2. Het energieverbruik van de huishoudens volgde tussen 2003 en 2007 een neerwaartse lijn, in hoofdzaak het gevolg van warmere jaren. 2008, 2009 en vooral 2010 kenden relatief koude wintermaanden met een hogere verwarmingsbehoefte. Daardoor steeg het energieverbruik van de huishoudens. Door het warmere 2011 daalt hun energieverbruik met 19% ten opzichte van 2010.
3. In het energie-klimaatpakket van de Europese Commissie werd voor België vastgelegd dat tegen 2020 het aandeel hernieuwbare energie 13% moet bedragen. Er is momenteel nog geen Vlaamse doelstelling. In 2011 bedroeg het aandeel hernieuwbare energie 3,8%. Meer dan de helft van dit aandeel is toe te schrijven aan groene warmte.

VERDERE STAPPEN IN DE REMEDIËRING

Waterbeleid

	Indicatoren	Doel	Status en trend	Doelbereik
1	Zuiveringsgraad (op RWZI)	86% in 2015	80% in 2011 Trend: +	93% in 2010
2	Waterlopen van 1 ^e categorie heringericht i.f.v. ecologie en wateropvang	6 km per jaar	Zie tekst	45% in 2008-2011
3	Ruimingen van waterlopen van 1 ^{ste} categorie	150.000 m ³ per jaar	Zie tekst	Voorlopig wel in 2008-2010

4	Aantal waterlopen (van 15 prioritaire) onderzocht en sanering opgestart	100% in 2015	/	/
---	---	--------------	---	---

1. De zuiveringsgraad (% inwoners waarvan het afvalwater via riool ingezameld wordt en gezuiverd in een rioolwaterzuiveringsinstallatie) wordt voor 2011 ingeschat op bijna 80%. Vanaf volgend jaar zal op basis van een nieuwe databankstructuur, die bovendien rekening houdt met de vaststellingen op het terrein, een correctere berekening van de zuiveringsgraad mogelijk zijn.
2. In de periode 2008-2011 werd 10,8 km waterloop 1ste categorie heringericht i.f.v. ecologie en waterberging. Dus iets minder dan de helft van de beoogde doelstelling.
3. In de periode 2008-2010 werd gemiddeld 151.400 m³ per jaar geruimd.
4. Het oriënterend onderzoek is afgewerkt. De beslissing van de Vlaamse Regering over de lijst van 15 waterlopen wordt voorbereid.

Bodembeleid

	Indicatoren	Doel	Status en trend	Doelbereik
1	% gronden met potentieel bodembedreigende inrichtingen of activiteiten waarvan de sanering minstens is gestart (d.w.z. een bodemsaneringsproject is conform verklaard) (PACT 2020)	100% (2036) 40 % (2015)	34 % in 2011 Trend: ++	85% in 2011
2	Erosiebeidsindicator voor de uitvoering van erosiebestrijdingsmaatregelen	14 % in 2014	10,8% in 2011 Trend: ++	77% in 2011
3	% erosiegevoelige landbouwgronden met een permanente bedekking of natuurlijke vegetatie	50 % in 2015	48% in 2011	96% in 2011

1. Eind 2011 was voor 3.995 (of 34%) gronden met historische bodemverontreiniging de sanering minstens opgestart.
2. De erosiebeidsindicator, die het effect van zowel kleinschalige erosiebestrijdingswerken als het instrument beheersovereenkomsten erosiebestrijding meet, stond eind 2011 op 10,8%. Dit geeft aan dat 10,8% van de belangrijkste erosieproblemen in Vlaanderen opgelost werden.
3. Gebaseerd op de landbouwpercelenkaarten had in 2011 ca. 48% van de meest erosiegevoelige percelen een permanente bodembedekking.

Natuurbeleid

	Indicatoren	Doel	Status en trend	Doelbereik
1	Aandeel maatregelen nodig voor de IHD ter bescherming van de soorten van Europees belang uitgevoerd	25% in 2015	/	/
2	Aandeel maatregelen nodig voor de IHD ter bescherming van de habitats van Europees belang uitgevoerd	25% in 2015	/	/
3	Aantal aanwijzingsbesluiten en S-IHD-rapporten definitief goedgekeurd	100%	0% in 2011	0% in 2011
4	Aantal nieuwe soortenbeschermingsplannen/programma's	+10 in 2015	+0 in 2011	0% in 2011
5	Aantal gesaneerde vismigratieknelpunten van eerste prioriteit (volgens strategische prioriteitenkaart)	90% in 2015	24% in 2011	27% in 2011
	Aantal gesaneerde vismigratieknelpunten van tweede prioriteit (volgens strategische prioriteitenkaart)	50% in 2015	19% in 2011	38% in 2011

1. Indicator in ontwikkeling.
2. Indicator in ontwikkeling.
3. Er werden nog geen S-IHD rapporten goedgekeurd. In 2011 werden voor de eerste 13 speciale beschermingszones de instandhoudingsdoelstellingen principieel goedgekeurd en in procedure gebracht voor advies van MINA-raad, SERV en SALV. In 2012 worden de overige 21 rapporten voor principiële goedkeuring en advies voorgelegd.
4. In 2011 werden geen nieuwe soortenbeschermingsplannen toegevoerd aan de 18 bestaande plannen. Voor de soortenbeschermingsprogramma's worden de formats uitgewerkt.
5. Bij opmaak van de prioriteitenkaart waren 38 knelpunten van eerste prioriteit. Hiervan zijn er ondertussen negen opgelost. Van de 539 knelpunten van tweede prioriteit werden er 103 opgelost.

3. MAATREGELPAKKETTEN

Dit hoofdstuk is een belangrijk onderdeel van het decretaal voorziene actieplan. Er worden 38 vernieuwende pakketten van realiseerbare voornemens met een grote maatschappelijke relevantie vooropgesteld, die al dan niet in een projectstructuur kunnen worden uitgevoerd. De focus voor de maatregelen ligt op vernieuwing en entiteitsoverschrijdende aanpak. De maatregelen voldoen aan de kenmerken van de beleidsvoornemens uit dit plan, nl. belangwekkend, doelgericht en beheersbaar. Er wordt een evenwicht nagestreefd tussen de diverse onderdelen van het milieu- en natuurbeleid. Een pakket van maatregelen past in dit hoofdstuk als het stappen zet voorbij het lopende beleid (leemten opvullen, bijsturingen, bijkomende stimulansen, verbanden leggen, ...), samenwerking op gang brengt tussen entiteiten, van operationele aard is en dus voldoende concreet, een samenhangend geheel is van diverse instrumenten, toegespitst is op doelgroepen en/of processen en oog heeft voor de samenhang met andere beleidsdomeinen en beleidsniveaus.

De opgenomen toelichtingen zijn een eerste stap in het proces van uitvoering. De inhoud zal worden verfijnd en desgevallend bijgesteld naarmate de projecten vorderen en alle betrokkenen hun bijdrage hebben kunnen leveren. De betrokkenen per maatregelpakket zijn niet-limitatief opgenomen. Meer gedetailleerde informatie is terug te vinden op de website www.milieubeleidsplan.be

1. WERK MAKEN VAN EEN KLIMAATVRIENDELIJKE VLAAMSE OVERHEID

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: LNE (OVAM, VEA, ...), BZ (AFM), onderhoudsfirma's, leveranciers

Voortgang en aanpak

Eind 2011 is een nieuwe bevraging rondgestuurd betreffende het energieverbruik van de gebouwen van de Vlaamse overheid in het jaar 2010. Deze bevraging verliep via de VO rapportering in samenwerking met het departement Bestuurszaken. In vergelijking met de eerste bevraging is het sjabloon eenvoudiger en toegankelijker gemaakt wat resulteerde in een veel hogere responsgraad. Terwijl de eerste bevraging bruikbare energiegebruikscijfers opleverde voor ongeveer 400.000 m² vloeroppervlakte, is dit in de tweede bevraging gestegen tot ruim 900.000 m². Het totale gemiddelde energieverbruik (elektriciteit, gas en stookolie) van de Vlaamse overheid bedroeg 189,5 kWh/m² bruto vloeroppervlakte in 2010. Deze gegevens zullen samen met het brandstofverbruik van het wagenpark verder verwerkt worden om te komen tot een CO₂-voetafdruk.

Een nieuwe jaarlijkse bevraging zal eind 2012 worden rondgestuurd waarbij zal gewerkt worden aan de kwaliteit en de kwantiteit van de gegevens opdat een representatieve CO₂-voetafdruk voor de Vlaamse overheid zou kunnen worden opgemaakt. In de loop van 2013 zal op basis van de beschikbare energiegebruikscijfers een reductiepercentage worden vastgelegd. Er zijn contacten gelegd met het Vlaams Energiebedrijf en er zal verder worden bekeken hoe de samenwerking tot optimale resultaten kan leiden.

2. AFSTEMMING OVERKOEPELENDE BELEIDSPLANNING EN -OPVOLGING MILIEU, MOBILITEIT EN RUIMTELIJKE ORDENING IN VLAANDEREN

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: LNE, MOW en RWO (planningsentiteiten), Adviesraden

Voortgang en aanpak

In 2012 werd de participatie in elkaars planningsprocessen gewijzigd op het niveau van de processtructuur, zowel bij het Mobiliteitsplan Vlaanderen (MPV) als bij het beleidsplan Ruimte Vlaanderen (BRV). LNE was vertegenwoordigd in de planningscommissie, maar er werd ook bijkomend inhoudelijk overleg georganiseerd. Dit gebeurde zowel bilateraal als plenair. LNE heeft zo een eigen bijdrage kunnen leveren aan het richtinggevend deel. Bij het BRV waren de proceswijzigingen meer fundamenteel. LNE heeft substantieel bijgedragen aan het groenboek, maar na de goedkeuring ervan was een nieuwe structuur voor de opmaak van het witboek nodig. Daarom werden het kernteam en de stuurgroep opgeheven en vervangen door respectievelijk een ambtelijk forum en een strategisch stuurcomité. Voor het inhoudelijke werk werden vier werkgroepen opgericht. In al deze overlegorganen is LNE vertegenwoordigd.

In 2013 worden de inhoudelijke raakvlakken verder geïntegreerd in de beleidsplannen. Bij het MPV loopt het proces naar het einde toe en begin 2013 zal het plan wellicht gefinaliseerd worden. Op het niveau van de actielijnen en monitoring zal dan verdere samenwerking aangewezen zijn om tot een goede uitvoering van het plan te komen. Bij het BRV wordt het groenboek geconcretiseerd en scherper gesteld in een witboek. Het inhoudelijk gewicht zal dan bij de werkgroepen terechtkomen en in het bijzonder bij de werkgroep “veerkrachtige ruimte”. Het ambtelijk forum heeft daarbij de belangrijke taak om het overzicht en de afstemming tussen de werkgroepen te bewaken. Ook andere kansen voor participatie worden zoveel mogelijk benut (bv. werkgroepen omgevingskwaliteit, adaptatie, milieuvriendelijke mobiliteit, ...). Zo worden de resultaten van de begeleidingsopdracht “Omgevingskwaliteit & Kwaliteitsambities” gebruikt als insteek voor het witboek.

3. BEPALEN VAN LANGETERMIJNDOELSTELLINGEN MILIEUBELEID EN BIJHORENDE TRAJECTEN

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: LNE, RWO, MOW, LV

Voortgang en aanpak

Eind 2011 werd een stappenplan voor de inbedding van toekomstverkenningen in de beleidscyclus van het domein leefmilieu en natuur uitgewerkt (resultaat TWOL-opdracht). Binnen een ad-hoc werkgroep toekomstverkenningen wordt nagegaan hoe dit stappenplan in de praktijk kan worden gebracht. Rekening houdend met het reeds beschikbaar instrumentarium (o.a. bij MIRA en NARA), is er vooral nood aan de uitwerking van kwalitatieve toekomstverkenningen, aangevuld met systeemanalyse en -modellering. Er wordt hierbij gekozen voor een pragmatische aanpak, waarbij bestaande middelen en instrumenten maximaal worden ingezet met het oog op de uitvoering van het traject.

Het betreft o.a. het analyseren van globale megatrends en hun impact op het milieu in Vlaanderen (MIRA), de uitwerking van een kwalitatieve toekomstverkenning met bijhorend participatietraject (en met thema kwaliteit van de leefomgeving), een aanzet tot systeemanalyse, een evaluatie van het bestaand modellensysteem met het oog op brede toekomstverkenningen en de inschatting van de meerwaarde van systeemmodellering voor Vlaanderen. Aansluiting wordt gezocht bij het werk rond toekomstverkenningen in kader van NARA-S 2015. Voor de kwalitatieve toekomstverkenning en de systeemanalyse wordt een begeleidingsopdracht uitbesteed in het najaar van 2012.

4. SCHENDINGEN VAN HET MILIEURECHT GEPAST SANCTIONEREN

Trekker: LNE (Departement)

Betrokkenen: LNE (dept. LNE, OVAM, ANB, VMM, VLM, ...), parketten, lokale en federale politie, provincies en gemeenten, toezichthouders van andere beleidsdomeinen

Voortgang en aanpak

De focus lag de voorbije periode vooral op de globale evaluatie van de regelgeving inzake milieuhandhaving. Hiertoe werd midden 2012 een conceptnota goedgekeurd door de Vlaamse Regering met meerdere voorstellen tot aanpassing van de regelgeving als ook beleidsaanbevelingen. Eveneens werd bijzondere aandacht besteed aan het nieuwe instrument van de bestuurlijke transactie, waarvoor de procedure verankerd werd in het Milieuhandavingsdecreet en het Milieuhandavingsbesluit.

Ook na 2012 zal de toepassing en doorwerking van het Milieuhandavingsdecreet bijzondere aandacht blijven genieten. De aanbevelingen die tijdens de globale evaluatie 2012 geformuleerd werden, zullen in 2013 uitwerking vinden in concrete decreet- en besluitwijzigingen. Daarnaast zal de bestuurlijke handhaving verder geoptimaliseerd worden door onder andere de uitbouw en concrete toepassing van het bestuurlijk transactiesysteem. Wat de beleidsaanbevelingen betreft, zal de opvolging deels gebeuren door de LNE-werkgroep Handhaving (bv. verdere depenalisering, modaliteiten dwangsom, afstemming permanente omgevingsvergunning en implementatie IED, ...) en deels door de Vlaamse Hoge Raad voor Milieuhandhaving (aanbevelingen lokaal toezicht, programmatorisch handhaven, samenwerking handhavingsinstanties, handhaafbaarheid regelgeving, ...), met informatie-uitwisseling tussen beide.

5. VLOTTERE TOEPASSING MER-REGELGEVING

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: LNE, RW0, MOW, DAR, externe stakeholders

Voortgang en aanpak

Het projectteam 'versnellen van investeringsprojecten' werkte de keuzes en acties van de visienota van de Vlaamse Regering verder uit. De opvolging en validering gebeuren door de Task Force en het Politiek stuurcomité. Voor complexe investeringsprojecten heeft het projectteam een nieuwe methodiek uitgewerkt onder de vorm van een zogenaamde "Routeplanner". De Routeplanner is in de zomer van 2011 aan de Vlaamse Regering ter goedkeuring voorgelegd. De krachtlijnen van deze nieuwe procesmatige aanpak zullen

verankerd worden in het kaderdecreet complexe investeringsprojecten, dat in het voorjaar 2013 aan de Vlaamse Regering ter goedkeuring zal worden voorgelegd. Eveneens in het voorjaar 2013 zal ook het kaderdecreet tot invoering van de omgevingsvergunning aan de Vlaamse Regering worden voorgelegd.

De Vlaamse Regering hechtte in de zomer van 2011 haar tweede principiële goedkeuring aan een ontwerpdecreet dat de milieueffectrapportage en veiligheidsrapportage in de milieu- en stedenbouwkundige vergunningsprocedure integreert. De bepalingen van dat ontwerpdecreet zullen opgenomen worden in het voormelde kaderdecreet tot invoering van de omgevingsvergunning. Tegelijk met de opmaak van het kaderdecreet zal ook het uitvoeringsbesluit worden uitgewerkt.

6. SUBSIDIES MET IMPACT

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: LNE en nagenoeg alle andere beleidsdomeinen

Voortgang en aanpak

De studie over verbetervoorstellen voor LNE-subsidies aan lokale overheden is in het voorjaar van 2012 afgerond. Deze studie stelt een drietraps financieringssysteem voor met resultaatgerichte subsidies voor LNE-prioriteiten volgens een BBC-milieusubsidiemenu, aangevuld met een milieuvereveningsfonds om tegemoet te komen aan kostenverschillen of financieringsproblemen voor het gemeentelijke milieubeleid en met projectsubsidies voor innovatieve voorstellen met een groot potentieel.

In 2012 wordt ook nagegaan hoe de LNE-subsidies aan verenigingen vereenvoudigd en geoptimaliseerd kunnen worden.

Daarnaast is er een innovatief ecologisch-economisch model gebouwd om de kosteneffectiviteit van het stelsel van subsidies en beheersovereenkomsten met landbouwers te analyseren. De eerste toepassing gaat over weidevogels en ecosysteemdiensten met een rapportering in NARA.

Voor de milieuschadelijke subsidies is een aanpak uitgewerkt die goed aansluit bij de “groene economie” doelstellingen, met de overheidsbegroting (langs inkomsten- en uitgavenkant) als hefboom. We gaan hierbij op zoek naar het potentieel voor het bereiken van meer milieurendement. Niet alleen door het maken van een inventaris van milieuschadelijke subsidies (dit gaat ook over fiscale voordelen met een negatieve milieu-impact, zoals bijvoorbeeld de fiscale voordelen voor bedrijfswagens), maar ook via het uitwerken van hervormingsvoorstellen, het verzamelen van goede praktijken van groene overheidsuitgaven en het zoeken naar milieurendement bij vooralsnog milieuneutrale subsidies of fiscale instrumenten. Een ondersteunende studie wordt in 2012 opgestart.

7. MONITORING EVOLUTIE MAATSCHAPPELIJK GEDRAG EN PERCEPTIE MILIEUBELEID

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: LNE, DAR, EWI, burgers, bedrijven

Voortgang en aanpak

Kennis over de perceptie en/of het gedrag van burgers kan belangrijke input geven voor de keuze van instrumenten in het leefmilieubeleid. Een studie focust op het thema milieu-

verantwoorde consumptie en spitst zich toe op aspecten van transport, voeding, afval, productgebruik, water en energie. Een eerste kwalitatieve fase werd afgerond en gaf input voor een brede bevraging. Wat educatie en communicatie betreft, ging een onderzoek naar de impact van het project Milieuzorg op school van start.

De studie m.b.t. milieuverantwoorde consumptie wordt in het najaar van 2012 afgerond en zal inzichten leveren over de motivaties en barrières van consumenten bij bepaalde beslissingen. Daarvoor is het zeker ook nuttig dat alle informatie van andere onderzoeken bij elkaar wordt gebracht. Ook zal bekeken worden hoe bijvoorbeeld het bedrijfsleven en lokale overheden aan bod kunnen komen. In de loop van 2013 zal het onderzoek m.b.t. MOS afgerond worden en zullen beleidsaanbevelingen geformuleerd worden.

8. OPTIMAAL INZETTEN ALTERNATIEVE FINANCIERINGSTECHNIEKEN

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: LNE, EWI, DAR, OV, WVG, RWO, MOW, FB

De overkoepelende projectwerking werd opgestart in december 2011. In de voorbije rapporteringsperiode werd voornamelijk ingezet op het zo duidelijk mogelijk afbakenen van het onderwerp, het bepalen van duidelijke projectdoelstellingen én het concretiseren van het plan van aanpak.

Concreet zal er bij de verdere uitwerking in 2 fases gewerkt worden. In de 1° fase zal er op basis van een sjabloon een inventaris worden opgemaakt van projecten waarin alternatieve financiering wordt of werd toegepast/onderzocht. Hieruit moeten een aantal best practices worden gehaald die alternatieve financiering in de toekomst moeten vergemakkelijken. In een 2° fase zal er dan vanuit deze inventaris gezocht worden naar nieuwe (realistische) opportuniteiten voor alternatieve financiering.

9. METEN VAN DE LEEF- EN OMGEVINGSKWALITEIT

Trekker: LNE (VLM en Dep)

Betrokkenen: LNE (VMM, ANB, INBO, OVAM), RWO, DLV, MOW, EWI, DAR (SVR), studiebureaus, universiteiten, provincies, Vlaamse bouwmeester, VVSG

Voortgang en aanpak

Dit project is in grote mate een leerproces, waarbij de focus in 2012 op een gedeelde visie, de kwaliteitsambities en de ontwikkeling van een meetinstrument lag. Hiervoor werd midden 2011 een begeleidingsopdracht uitbesteed waarbij verder gebouwd werd op het werk van de vorige jaren. Er werd hiertoe een nieuwe projectstructuur uitgetekend. Wat reeds bestond, werd kritisch bekeken, partners/sleutelfiguren werden geïdentificeerd en betrokken. Verder werd een thematische visie op omgevingskwaliteit opgesteld, werd een gedragen set van kwaliteitsambities voor stedelijk, randstedelijk en landelijk gebied uitgewerkt en werden de eerste stappen naar indicatoren gezet.

Daarnaast is gestart met het ontwikkelen van een methodiek om in gebiedsgerichte projecten vorm te geven aan het begrip omgevingskwaliteit in een proces samen met de lokale stakeholders van de betrokken projectgebieden.

De begeleidingsopdracht loopt nog tot begin 2013 en wil tegen dan nog een meetin-

strument omgevingskwaliteit aanreiken, waarbij minstens consensus moet bestaan over een set van indicatoren (m.i.v. de aggregatiemethodiek) voor omgevingskwaliteit op het niveau van de beschouwde gebiedstypes.

Ook de methodiek om in gebiedsgerichte projecten vorm te geven aan het begrip omgevingskwaliteit wordt verder geconcretiseerd. Daarbij werd een aanvang genomen met het uittesten van de ontwerpmethodiek in de vijf VLM-vlaggenschipprojecten (de Merode, de Wijers, de Vlaamse Rand, Gentse kanaalzone en Brugse Veldzone).

10. INITIËREN EN UITVOEREN RANDSTEDELIJKE PROJECTEN

Trekker: VLM

Betrokkenen: LNE (ANB, VMM, Dep), RWO, L&V, MOW, EWI, provincies, gemeenten, lokale stakeholders, Brussels Gewest

Voortgang en aanpak

‘Over de Rand’, het integraal plan voor de versterking van de open ruimte in de Vlaamse Rand, werd op 9 februari 2012 aan het publiek voorgesteld. In de zomermaanden volgde een oproep aan betrokken gemeentebesturen om quickwins in te dienen die reeds op korte termijn invulling geven aan het integraal plan. Gelijktijdig realiseren we in drie landinrichtingsprojecten (Plateau Van Moorsel, Land van Teirlinck, Molenbeek-Maalbeek) op terrein fietslinken, groene verbindingen, hoogwaardige groene ruimtes met meervoudig gebruik (waterberging, recreatie, natuur,...). Het rollend fonds voor de grondenbank Vlaamse Rand werd opgestart. De ‘uitdagingen voor de Wijers’ zijn gelanceerd midden 2012. Ook hier volgde een oproep om quickwins in te dienen die een voorbeeld kunnen zijn in de realisatie van de geformuleerde uitdagingen. Een grootschalig publieksevenement in september 2012 wil de inwoners en alle betrokkenen warm maken voor de kwaliteiten van het gebied. In de Brugse Veldzone werd volop geïnvesteerd in de realisatie van de Groene Fietsgordel rond Brugge. In de Gentse Kanaalzone keurde de Vlaamse Regering de inzet van landinrichting goed voor de realisatie van buffers voor een tweede reeks van koppelingsgebieden (gebieden tussen industrie en woonkernen). Van de eerste reeks werden twee koppelingsgebieden ingericht en werd de inrichting van twee volgende koppelingsgebieden voorbereid.

In de vier randstedelijke projecten blijven we inzetten op de versterking van de omgevingskwaliteit op het terrein door middel van concrete terreinrealisaties (inzet landinrichting, natuurinrichting, lokale grondenbanken, beheerovereenkomsten, uitvoering strategisch ruimtelijk project,...) en voeren we acties uit gericht op draagvlakverbreding (publieksevenementen, oproep tot realisatie van quickwins, oprichting agrobeheergroepen, samenwerking met bedrijven rond de groene ruimtes in de omgeving van de bedrijfszets,...).

11. OPTIMALISEREN VAN DE SAMENWERKING MET ANDERE BELEIDSDOMEINEN

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: alle beleidsdomeinen van de Vlaamse overheid

Voortgang en aanpak

Er zal verder ingezet worden op de uitwerking van de lopende samenwerkingsprojecten, met de nadruk op de technologische innovatie bij natuurbouw en sociale economie bij het onderhoud en beheer van open ruimte. De engagementen met betrekking tot NME, EDO, de uitbouw van een groene economie en andere thema's uit de in 2012 afgesloten samenwerkingsovereenkomst met het Departement Onderwijs zullen worden uitgevoerd. Het idee om deze samenwerking te formaliseren, is gegroeid na een symposium begin 2012 over de rol van het hoger onderwijs bij de transitie naar een duurzame samenleving. Ook de structurele samenwerking met het beleidsdomein Landbouw zal verder verdiept en verbreed worden. In 2012 werd voornamelijk gewerkt aan de Vlaamse insteek voor een vernieuwd gemeenschappelijk landbouwbeleid na 2013. Daarnaast werd in 2012 werk gemaakt van het gezamenlijk initiatief AGNABIO (AGrarisch Natuurbeheer en AgroBIOdiversiteit). Ook in 2013 vormen beide de belangrijkste dossiers voor dialoog en afstemming. Met het beleidsdomein Economie is het de bedoeling een soortgelijke structurele samenwerking rond 'groene economie' op te zetten, waarbij ook concrete dossiers zoals bv. ecologiepremie aan bod zullen komen.

12. VERGROENEN VAN DE ECONOMIE

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: LNE (OVAM, VEA, ...), EWI, WSE, (innovatieve) bedrijven, investeerders, wetenschappelijke instellingen

Voortgang en aanpak

In 2012 werd het onderzoek opgestart waarin we samen met de andere actoren (beleidsdomeinen, stakeholders,...) tot een gedragen set van maatregelen, acties, instrumenten en doelstellingen willen komen die aansluiten bij de groene economie. Het onderzoek spitste zich tot nu toe vooral toe op overleggen over de visie en het concept groene economie. In de tweede helft van 2012 en in 2013 zal de scope van de opdracht verder concretiseren en zullen doelstellingen en prioriteiten bepaald worden.

Daarnaast werd samen met het IWT het project katalytisch eco-aankopen uitgewerkt. Dit project zet in op het vergroenen van de economie door de vergroening van consumptie en de ontwikkeling van eco-innovatieve producten te promoten. Het zal uitgevoerd worden volgens de systematiek van innovatief aanbesteden. In de tweede helft van 2012 zal een innovatieplatform worden opgericht. De uitkomst van het platform zal een uitgewerkt masterplan zijn. In 2013 moet dan bekeken worden welke innovatieve aanbesteding gedaan zullen worden voor het realiseren van het project.

In 2012 zal een structureel overleg tussen de beleidsdomeinen EWI en LNE aangaande groene economie opgestart worden.

13. INHOUDELIJKE STEUN AAN LOKALE OVERHEDEN DOOR DE VLAAMSE OVERHEID

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: LNE (OVAM, VEA, ...) DAR, WSE, MO, lokale besturen

Voortgang en aanpak

De huidige samenwerkingsovereenkomst loopt eind 2013 af. Het witboek Interne Staats-hervorming geeft aan dat de samenwerkingsovereenkomsten worden stopgezet en dat de middelen worden verschoven naar enerzijds riolering en anderzijds handhaving, maar er wordt hierover nog verder overlegd met o.m. de gemeenten en provincies.

In uitvoering van het Planlastendecreet zal de Vlaamse Regering in het najaar van 2012 haar beleidsprioriteiten per beleidsdomein/minister bezorgen aan de lokale overheden. Op basis hiervan zullen die lokale overheden hun meerjarenplan moeten vorm geven. De beleidsprioriteiten geven binnen een groter kader een beeld van wat van de gemeenten verwacht wordt. Daarbij kan ook aangegeven worden voor wat en op welke wijze de Vlaamse overheid hierbij steun kan verlenen – ook maar niet alleen financieel. Om een evenwichtig pakket naar voor te schuiven, zouden ook leefmilieu, natuur en energie aan bod moeten komen. Om dit te kunnen doen, werd een (ad hoc) ambtelijke werkgroep binnen LNE opgericht, die vanaf september 2011 aan de slag ging. De werkgroep heeft een aantal voorstellen voor de minister uitgewerkt. Op basis van de beslissing van de minister zullen deze verder geconcretiseerd worden.

In de eerste helft van 2012 gingen eerste verkennende gesprekken door met de VVSG, VVP, de BBL, de administratie stedenbeleid en VITO omtrent een mogelijke samenwerking op vlak van het lokaal klimaatbeleid. Verder liep er in de eerste helft van 2012 een studieopdracht omtrent lokale subsidies af en werd door het Rekenhof een audit uitgevoerd omtrent het lokale milieubeleid m.b.t. energie.

In het najaar van 2012 wordt een studie gestart omtrent de afstemming van milieudata en monitoringsinstrumenten ter ondersteuning van het lokaal milieubeleid.

Bovenstaande initiatieven en de resultaten daarvan zullen duidelijk maken hoe de samenwerking met lokale overheden vanaf 2014 zal verlopen. Deze visie zal in het najaar van 2012 en in 2013 verder worden uitgewerkt.

14. MILIEUVERANTWOORDE PRODUCTIE VIA KETENBEHEER EN SYSTEEMINNOVATIE

Trekker: OVAM

Betrokkenen: LNE (Dep, VEA, ...), DAR, EWI, OND, sectorfederaties, distributiesector, onderwijs

Voortgang en aanpak

De focus wordt gelegd op volgende materiaalketens:

- Tapijtketen: Een actieplan is in uitvoering. De deelnemers leggen momenteel de focus op ecodesign binnen de keten. Dit moet op langere termijn resulteren in de ontwikkeling van recycleerbaar tapijt, waarna een logistiek systeem kan worden opgezet.
- Harde kunststoffen: Dit project onderzoekt de mogelijkheid om een selectieve inzameling van harde kunststoffen op containerparken te organiseren en de inzetbaarheid van recyclaten afkomstig van post-consumer harde kunststoffen.
- Cellenbeton: Met de actoren in de materiaalketen cellenbeton loopt er een samenwer-

king waarbij de uitvoeringsfase wordt begeleid. Er wordt momenteel gezocht naar partners voor een proefproject voor de inzameling van cellenbeton op containerparken.

- Minerale wol: Er loopt een eerste verkenning van de mogelijkheden in samenwerking met de sector. Er zal in 2013 een ketenproject gestart worden als er voldoende potentieel en bereidheid is.
- Vlakglas: De keten voor vlakglas uit de productie is grotendeels gesloten, postconsumerafval blijkt echter moeilijker aan te pakken. Een inschattingsoefening van de kosten-baten voor deze stroom is in voorbereiding, die in 2013 meer zicht op de mogelijkheden moet bieden.
- Vlakglas automotive: Een onderzoek werd gestart waarin nagegaan wordt hoe de ecologische en economische parameters zich verhouden bij meerdere scenario's.
- Binnen het ketenbeheerproject 'duurzame chemie' wordt een visie uitgewerkt voor het luik biogebaseerde economie.

De uitbreiding van de ecodesign-werking - eco-innovatie op productniveau - zit op schema. Een netwerk rond ecodesign (Ecodesign.link) is operationeel. Ecodesign.link is actief op Twitter, LinkedIn en Facebook en is in korte tijd een trefpunt geworden.

Midden 2012 werd de SIS-toolkit gelanceerd, een tweede tool voor duurzaam ondernemen en innoveren, complementair aan de Ecolizer 2.0. Vijf pilootbedrijven doorlopen momenteel het begeleidingstraject. Voor 2013 wordt gestreefd naar opschaling via samenwerking met een aantal partners.

Onderzoek en overleg is lopende naar de relevante opleidingen om ecodesign in te voeren. Voor de sensibilisering van de ontwerpers blijven we ons richten op o.a. de uitreiking van de Ecodesign Awards voor studenten en professionals. In 2013 worden de bestaande instrumenten rond ecodesign geëvalueerd en waar nodig verbetervoorstellen geformuleerd. Met de oprichting van de vzw Plan C werd het transitienetwerk Duurzaam Materialenbeheer verzelfstandigd. De financiële en organisatorische onderbouw van Plan C krijgt verder vorm. Een ondersteunende structuur wordt opgezet. Plan C zal in 2013 volledig operationeel worden. Als gevolg van deze verzelfstandiging worden de missie en visie in het najaar van 2012 geactualiseerd. Inhoudelijk werden visie-ateliers georganiseerd. In 2013 worden door plan C minstens twee transitie-experimenten op gang getrokken.

15. STIMULEREN VAN MILIEUVERANTWOORDE CONSUMPTIE

Trekker: OVAM

Betrokkenen: LNE (Dep, VMM, VEA), DAR, FOD Leefmilieu, gewesten, distributiesector, producenten, middenveld (consumenten – en milieuverenigingen)

Voortgang en aanpak

Voor Green Private Procurement werd nagegaan hoe bestaande instrumenten best kunnen worden ingezet/geheroriënteerd om bedrijven te stimuleren in het vergroenen van hun eigen aankoopbeleid.

Flankerend aan het federaal beleid stimuleert de Vlaamse overheid de distributiesector om tussen nu en 2015 minstens twee sensibiliseringsacties of proefprojecten op te zetten. Na de evaluatie van drie proefprojecten met de distributiesector is de opschaling van één project in finale voorbereiding. Voor de productgroep elektrische toestellen is in 2012 een samenwerking op touw gezet die meer producten en meer distributeurs omvat. De producenten zullen de consumenten hierbij wijzen op de aanwezigheid van ecolabel, energiegebruik, herstelbaarheid, hergebruik en inleveren bij Recupel.

In 2012 werd de website Fermweb (promotie en vorming rond duurzame voeding) inhoudelijk herdacht en bijkomend gericht op sociaal-culturele verenigingen en individuele consumenten. Er werd afgestemd met andere instanties in het kader van het strategisch plan Korte keten. Een vormingspakket voor verenigingen werd uitgewerkt. Op basis van de in 2011 en 2012 uitgevoerde enquêtes rond duurzame consumptie zal hierop verder gewerkt worden.

In 2012 werd binnen een DuLoMi-project verder ingezet op infosessies voor gemeentelijke aankopers en duurzaamheidsambtenaren om het lokale groene aankoopbeleid te ondersteunen. Dit project werd nauw afgestemd met de werking van het steunpunt Duurzame overheidsopdrachten van de VVSG. In 2013 zullen hierrond lerende netwerken worden opgericht.

16. AANVULLEND INZETTEN OP FLEXIBILITEITSMECHANISMEN

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: LNE, PMV, EWI, VAIS

Voortgang en aanpak

De verwervingsregels en het aankoopbeleid voor Kyoto-eenheden uit de flexibiliteitsmechanismen voor de Kyotoperiode werden verankerd in het besluit van de Vlaamse Regering van 20 april 2012. De Vlaamse Regering besliste op 27 april 2012 om over te gaan tot de veiling van het overschot aan Europese emissierechten onder het Europees emissiehandelssysteem voor bedrijven (ETS), dat is opgetreden in de Vlaamse toewijzingsreserve voor nieuwkomers voor de handelsperiode 2008-2012. De inkomsten uit deze veiling zullen ondergebracht worden in het nieuwe Vlaamse Klimaatfonds. Vervolgens zal worden overgegaan tot de verwerving van de benodigde hoeveelheid groene internationale uitstootrechten (AAUs). Voor het onderhandelen van dergelijke aankoopcontracten zal in eerste instantie een prospectie worden uitgevoerd bij de landen die deze eenheden aanbieden. Daarnaast zal de Vlaamse Regering, bij de opmaak van het Vlaams Klimaatplan voor de periode 2013-2020, haar strategie uittekenen voor de inzet van de flexibiliteitsmechanismen in de post-Kyoto-periode.

17. VLAAMS KLIMAATBELEIDSPLAN 2013-2020

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: DAR, EWI, IV, LNE, LV, MOW, OV, RWO, WSE, WVG, middenveld

Voortgang en aanpak

Op 1 juli 2011 werd het voorbereidingstraject voor het nieuwe Vlaams Klimaatbeleidsplan (VKP) vastgelegd door de Vlaamse Regering. Het derde VKP zal bestaan uit twee afzonderlijke maar onderling goed afgestemde luiken: het Vlaams Mitigatieplan (VMP) en het Vlaams Adaptatieplan (VAP). Het VMP heeft tot doel om de uitstoot van broeikasgassen in Vlaanderen tussen 2013 en 2020 te reduceren en zo de klimaatverandering tegen te gaan. Het zal in het najaar van 2012 ter goedkeuring worden voorgelegd aan de Vlaamse Regering.

Het voorbereidingstraject heeft het afgelopen jaar plaatsgevonden. De onderbouwende

studie is afgerond en door middel van workshops over de verschillende thema's en sectoren hebben de betrokken departementen en agentschappen van de Vlaamse overheid hun inbreng kunnen aanleveren. Het middenveld en de betrokken sectoren werden geconsulteerd tijdens de Vlaamse Klimaatconferentie en de Rondetafelconferenties voor de sectoren Gebouwen, Mobiliteit, Landbouw en Industrie (deelconferenties energetische emissies en F-gassen).

Op 27 april 2012 keurde de Vlaamse Regering de oprichting van een eigen Vlaams Klimaatfonds goed. De formele oprichting hiervan wordt meegenomen in het voorstel tot Programmadecreet. Hiermee creëert Vlaanderen het nodige financiële kader voor het voeren van een ambitieus lange termijn klimaatbeleid. Het fonds wordt gespijsd met o.m. de opbrengsten uit de veiling van Europese emissierechten. De omvang van de inkomsten in het fonds zal afhangen van verdere onderhandelingen met de federale overheid en de andere gewesten inzake de intra-Belgische lastenverdeling.

De ondersteuning van het intern Vlaams kosten- en klimaatefficiënt beleid in de niet-ETS sectoren zal gekanaliseerd worden via een nog uit te werken mechanisme, dat ter goedkeuring zal worden voorgelegd aan de Vlaamse Regering bij de goedkeuring van het Vlaams Klimaatplan 2013-2020. Hiertoe zal een beoordelingskader uitgewerkt worden dat de prioritering van interne maatregelen en de kostenefficiënte besteding van de kredieten garandeert, die ingezet zullen worden voor intern Vlaams klimaatbeleid in de periode 2013-2014.

Op 20 juli 2012 werd in een conceptnota de stand van zaken van dit voorbereidingstraject gerapporteerd aan de Vlaamse Regering. Uit deze rapportering blijkt een grote nood aan bijkomende interne maatregelen of een versterking van de huidige maatregelen om de reductiedoelstellingen te halen. Alle betrokken ministers werden opgeroepen om tegen 15 oktober 2012 bijkomende beleidsvoorstellen te formuleren in het bijzonder met een focus op kosteneffectieve maatregelen.

Intussen en rekening houdend met bijkomende maatregelen, die nog zullen worden geformuleerd door de betrokken ministers, wordt verder gewerkt aan de opmaak van het VMP. Als indicatieve timing voor de opmaak van het voorontwerp van het VMP werd november 2012 vooropgesteld.

18. STERKER INZETTEN OP HERNIEUWBARE ENERGIE

Trekker: VEA

Betrokkenen: LNE (Dep, VREG, OVAM, ANB), LV, RWO, EWI, elektriciteitssector, bouwsector, installateurs, fabrikanten, netbeheerders

Voortgang en aanpak

In 2011-2012 werd een evaluatie van het ondersteuningsbeleid voor groene stroom en WKK uitgevoerd. Om de realisatie van de beleidsdoelstelling voor 2020 niet in het gedrang te brengen, blijft het certificatensysteem de basis voor de ondersteuning van de milieuvriendelijke energieproductie in Vlaanderen, maar werd een verdere verfijning voorgesteld. Op 6 juli 2012 keurde het Vlaams Parlement de hervorming van de steunmechanismen voor milieuvriendelijke energie goed. De Vlaamse doelstelling van 13% groene stroom produceren tegen 2020 werd opgetrokken naar 14% in 2012 en 20,5% in 2020.

Op het vlak van duurzaamheidscriteria voor gasvormige en vaste biomassa heeft de Europese Commissie nog geen communicatie gevoerd over verdere richtlijnen. De Commissie heeft in juni wel gecommuniceerd over diverse beleidsopties rond hernieuwbare energie voor de periode na 2020. In een reactie hierop heeft België, gesteund door Vlaanderen,

gevraagd naar de voorstellen van de Commissie voor een duurzaamheidskader voor vaste biomassa.

Om het potentieel van groene warmte te benutten en op die manier de doelstellingen op het vlak van hernieuwbare energie op een kostenefficiënte manier te halen, werd het actieplan Groene Warmte goedgekeurd. Belangrijke elementen hieruit zijn: verhoogde energiepremie voor gezinnen en kmo's waarbij onder meer zonneboilers en warmtepompen sterker worden aangemoedigd, een nieuw steunmechanisme voor grote industriële installaties die groene warmte opwekken, steun voor recuperatie van restwarmte en de aanleg van warmtenetten.

Het ondersteuningsmechanisme voor groene warmte zou in 2013 operationeel moeten worden.

De Vlaamse Regering heeft ervoor gekozen om op dit moment nog niet over te gaan tot de uitrol van slimme meters, omwille van de grote onzekerheid in de uitgevoerde kosten-batenanalyse. Dit in afwachting van de resultaten van het grootschalig proefproject van 50.000 geïnstalleerde slimme meters over heel Vlaanderen dat eind 2012 gestart zal worden en verder onderzoek, onder andere naar de verdeling van de kosten en baten van de meter.

19. ADAPTATIE AAN KLIMAATVERANDERING

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: Alle beleidsdomeinen, andere overheden (provincies, steden, gemeenten, ...), ngo's, adviesraden, sectoren

Voortgang en aanpak

In 2012 wordt een Vlaams Adaptatieplan opgesteld. Input hiervoor werd gekregen van de verschillende beleidsdomeinen. De stakeholders konden in 2011 in een klimaatconferentie hun input geven alsook halfweg 2012 via een ronde tafel conferentie bij de diverse adviesraden. Eén van de belangrijkste rode draden door het adaptatieplan is de nood aan een veralgemeende klimaatreflex.

De socio-economische studie: "Adaptatie aan klimaatverandering: globale kosten en praktische voorbeelden" is gestart en afgerond in 2012 en geeft enerzijds aan wat de globale kosten kunnen zijn voor Vlaanderen en anderzijds wat voor vier uitgewerkte gevallen de kost is voor de burger. Verder werd een internationale conferentie medegeorganiseerd, naast deelname en inbreng aan zowel lokale, regionale, nationale en internationale initiatieven.

In 2013 zal door een compilatie van de plannen van de regio's en de federale overheid een nationaal adaptatieplan worden geschreven. De uitvoering van de in het adaptatieplan beschreven maatregelen zal worden gestart en het geheel zal via een communicatieplan brede ingang krijgen. In samenspraak met de provincies, steden en gemeenten zal nagegaan worden hoe zij zich kunnen adapteren.

20. EEN MILIEUVRIENDELIJKE MOBILITEIT BEWERKSTELLIGEN

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: LNE (VEA, ...), MOW, BZ (AFM), EWI, IWT, F&B, FEBIAC, Federauto, VITO

Voortgang en aanpak

Op 1 maart 2012 trad de vernieuwde belasting op inverkeerstelling (BIV) in voege. De BIV wordt voortaan berekend op basis van de milieukeurmerken van het voertuig.

Er is een brochure uitgewerkt rond slimme oplossingen voor groene logistiek met acties en concrete tips om deze te realiseren en een evaluatie van beschikbare emissiecalculatoren is opgesteld. Daarnaast startte het Vlaams Instituut voor Logistiek met het project 'Lean and Green' waarbij de deelnemende bedrijven voorop stellen minstens 20 % CO₂-reductie te realiseren. Deze en andere acties zijn opgenomen in het Luchtkwaliteitsplan dat definitief is goedgekeurd door de Vlaamse Regering op 30 maart 2012.

De drie gewesten werken verder aan een voorstel om de jaarlijkse verkeersbelastingen te berekenen op basis van de milieukeurmerken van het voertuig. Ook de invoering van een gedifferentieerde kilometerheffing voor vrachtwagens zal stilaan meer vorm krijgen. Tegen begin 2013 wordt een nieuw Mobiliteitsplan Vlaanderen uitgewerkt, waarmee onder meer de impact van mobiliteit op milieu wordt verminderd. Er wordt een hervorming voorbereid van het aankoopbeleid van voertuigen door de Vlaamse overheid zodat we nog meer onze voorbeeldrol kunnen vervullen. En we werken aan een verbetering van de website ecoscore.be zodat informatie over milieuvriendelijke voertuigen nog beter zijn weg kan vinden naar het grote publiek.

21. LOKALE OVERHEDEN BETREKKEN BIJ HET AANPAKKEN EN VOORKOMEN VAN KNELPUNTEN LUCHTKWALITEIT EN GELUID

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: LNE, MOW, RWO, BZ (ABB - team Stedenbeleid), Steden en gemeenten

Voortgang en aanpak

Het kader dat de randvoorwaarden aangeeft voor de ontwikkeling van nieuwe woonzones langs lawaaierige infrastructuur, werd opgenomen in een ontwerp-conceptnota (eind 2011). De nota zal ter goedkeuring worden voorgelegd aan de Vlaamse Regering. Er werd begonnen met de opmaak van de geluidskaarten – tweede fase, waarop nog meer wegen en spoorwegen zullen worden voorgesteld. De geluidskaart van de agglomeratie Brugge werd goedgekeurd door de Vlaamse Regering.

Begin dit jaar werd een onderzoeksopdracht gestart waarbij een methodiek wordt ontwikkeld om milieuaspecten (lucht, geluid en natuur) beter te integreren in het gemeentelijk mobiliteitsbeleid. De ontwikkeling van de Luchttoets (bekend onder de vroegere naam Saneringstool) is gestart in januari 2011 en wordt afgerond in het najaar van 2012.

Na de goedkeuring van de aangepaste actieplannen weg- en spoorverkeerslawaaier zal het hoger genoemde kader worden verspreid en toegelicht bij lokale overheden. De geluidskaarten – tweede fase zullen door de Vlaamse Regering worden goedgekeurd en via een gebruiksvriendelijke viewer worden ontsloten.

De Luchttoets wordt online geplaatst en er worden opleidingen voorzien over het gebruik van de applicatie voor steden en gemeenten. Er wordt gewerkt aan een code van goede praktijk voor steden en gemeenten waarbij aangegeven wordt hoe gemeenten specifiek voor luchtverontreiniging deze doelstelling kunnen invullen. Hierbij wordt erover ge-
waakt dat er geen maatregelen met negatieve effecten op geluid worden gestimuleerd.

22. EEN MILIEUVRIENDELIJKE EN LEEFBARE TRANSITIE VAN HET STEDELIJK MOBILITEITSNETWERK

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: LNE, RWO, MOW, BZ (ABB - team Stedenbeleid), Steden en gemeenten

Voortgang en aanpak

Er is input geleverd voor het Mobiliteitsplan Vlaanderen en het groenboek van het beleidsplan Ruimte, dat rond de jaarwisseling werd afgerond. Provinciale ruimtelijke structuurplannen en ruimtelijke uitvoeringsplannen werden geadviseerd. Om een meer duurzaam locatiebeleid vorm te geven werd o.a. meegewerkt aan het "Onderzoek naar een instrumentarium voor strategisch en realisatiegericht ruimtelijk beleid in Vlaanderen", waarvan het eindrapport in 2012 is gepubliceerd

Binnen een project rond groene economie zal een aantal subsidies geëvalueerd worden die verspreide bebouwing al dan niet ongewild stimuleren. Het blijkt dat verspreide bebouwing aanzienlijke extra kosten meebrengt voor de maatschappij zoals nutsvoorzieningen, waterzuivering, ...

Er zal vanuit de uitgewerkte visie input worden geleverd aan het witboek van het beleidsplan Ruimte, provinciale ruimtelijke structuurplannen en ruimtelijke uitvoeringsplannen.

23. ELEKTRISCH RIJDEN BEWERKSTELLIGEN IN VLAANDEREN

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: LNE (VEA, VREG), BZ (AFM), MOW, EWI (Dep, IWT), Energieleveranciers, Netbeheerders, Kennisinstellingen, NGO's, Auto-industrie, Leasingbedrijven

Voortgang en aanpak

In de loop van 2010 werden de voorstellen voor een masterplan Elektrisch rijden afge-
werkt. Het geheel werd voor politieke besluitvorming bezorgd aan het kabinet, bevoegd voor innovatie. De innovatieve proeftuin 'Elektrisch rijden' krijgt stilaan vorm; vijf grote projecten werden midden 2011 voor uitvoering geselecteerd. Een studie over het (milieu) potentieel van elektrische voertuigen is in afronding. In 2011 werden ook de eerste stappen gezet om elektrische voertuigen op te nemen in de vloot van de Vlaamse overheid. De uitvoering van de proeftuin 'Elektrisch rijden' zal op de voet worden gevolgd. Indien nodig wordt de aanpak aangevuld met eigen initiatieven of worden parallel en afgestemd dergelijke initiatieven opgestart. Er kan bv. aansluiting gezocht worden met de eigen overheidsvloot. In 2011/2012 zullen ook meer elektrisch gewone personenwagens op

de markt komen, zodat sensibiliserende initiatieven richting bedrijven en individuele consumenten meer op hun plaats zijn. Lopende onderzoeksprojecten (bv. TRANS2HOUSE) en buitenlandse projecten worden verder gevolgd. Het onderzochte potentieel van elektrische voertuigen zal een basis vormen voor verdere initiatieven en doorwerken in het Klimaatplan en het Mobiliteitsplan, die in opmaak zijn.

24. GERICHTE AANPAK WATERBEHEER IN SPEERPUNTGEBIEDEN

Trekker: VMM, W&Z, De Scheepvaart

Betrokkenen: LNE (Dep, ANB, OVAM, ...), MOW, RO, LV, EWI via de werking van de Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW), lokale overheden, landbouw, terreinbeheerders

Voortgang en aanpak

In de rapportering over de stroomgebiedbeheerplannen wordt extra aandacht besteed aan de speerpuntgebieden. Eind 2011 was de helft van de acties gestart en twee hiervan voltooid. Een nieuwe rapportering aan de Europese Commissie vindt plaats eind 2012.

25. BRONDOSSIERS VOOR DRINKWATERWINGEBIEDEN

Trekker: VMM

Betrokkenen: LNE (OVAM, ...), LV, drinkwaterbedrijven, Landbouw, Terreinbeheerders

Voortgang en aanpak

Alle grondwaterwinningen voor de productie van drinkwater werden beoordeeld op hun kwetsbaarheid voor brongerelateerde risico's. Voor de meest kwetsbare winningen zullen brondossiers worden opgemaakt. Op basis van beschikbare modellen werden de intrekgebieden van deze winningen bepaald. Alle oppervlaktewaterwinningen worden als kwetsbaar beschouwd en de opmaak van de brondossiers is lopend.

De drinkwatermaatschappijen werkten, in samenspraak met de toezichthouder, voor de aspecten winningen en productie een model voor een risico-evaluatie uit en pasten dit toe voor de geselecteerde pilootwinningen. In het najaar is een overleg met de andere gewesten gepland om een inhoudelijke afstemming rond het concept 'Waterveiligheidsplanning' te verzekeren.

26. VEREENVOUDIGEN VAN DE PLANNING, PROCEDURES EN STRUCTUREN VAN HET INTEGRAAL WATERBELEID

Trekker: Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW)

Betrokkenen: LNE, MOW, RWO, LV en EWI via de CIW, Minaraad, SERV en SALV

Voortgang en aanpak

De Vlaamse Regering gaf op 20 juli 2012 haar principiële goedkeuring aan het voorontwerp van decreet dat het decreet Integraal Waterbeleid wijzigt. De wijziging beoogt de planning, procedures en overlegstructuren voor het integraal waterbeleid te vereenvoudigen en in overeenstemming te brengen met andere regelgeving.

De voornaamste wijzigingen zijn:

- het in elkaar schuiven van de planningscycli op stroomgebiedniveau en bekkenniveau met de integratie van de verschillende planfiguren in de waterbeleidsnota en de stroomgebiedbeheerplannen voor Schelde en Maas, resulterend in een verminderde planlast;
- het voorzien van meer flexibiliteit in de planning om beter te kunnen inspelen op onvoorziene of gewijzigde omstandigheden en om de geplande acties waar nodig te kunnen bijsturen;
- de integratie van het deelbekkenniveau in het bekkenniveau, de afschaffing van de waterschappen als afzonderlijke overlegstructuur en de integratie van de waterschapssecretariaten in de bekkensecretariaten. Het bekkenbestuur wordt opgesplitst in een algemene bekkenvergadering en een bekkenbureau. Dit zal de slagkracht en coördinerende rol van de bekkenbesturen verhogen en de betrokkenheid van de lokale waterbeheerders in bekkenbesturen versterken.

27. UITBOUWEN VAN DE WATERSYSTEEMKENNIS

Trekker: Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW)

Betrokkenen: LNE, MOW, RWO, LV en EWI via de werking van de CIW, Onderzoekscentra en universiteiten, lokale overheden

Voortgang en aanpak

Gelet op een aantal initiatieven bij andere overheidsinstellingen (o.m. de uitbouw van het FRIS onderzoeksportaal door het departement EWI) wordt eerst werk gemaakt van een behoefteanalyse en definitiestudie om de meerwaarde van een nieuw zoekstelsel t.o.v. bestaande zoeksystemen in kaart te brengen.

De CIW gaf goedkeuring aan een aantal onderzoeksprioriteiten m.b.t. watersystemen en nam initiatieven voor een sterkere coördinatie van het onderzoek m.b.t. watersystemen.

28. AMBTSHALVE BODEMSANERING BIJ SCHOLEN, ZIEKENHUIZEN, RUSTHUIZEN EN GASFABRIEKEN

Trekker: OVAM

Betrokkenen: LNE (Dep), OND, WVG

Voortgang en aanpak

In samenwerking met AGIO (gesubsidieerd onderwijs) en GO (Gemeenschapsonderwijs) werden een 150-tal projecten in de reguliere financiering gescreend op potentiële bodemverontreiniging. Individuele knelpunt dossiers worden specifiek begeleid. Bij het gesubsidieerde onderwijs werd een enquête georganiseerd om tot een sluitende inventarisatie te komen. Op basis daarvan is in overleg met AGIO een ontwerp van samenwerkingsprotocol in voorbereiding. GO toont momenteel geen belangstelling voor het uitwerken van een programmatische aanpak.

Bijkomend onderzoek toont aan dat bodemverontreiniging zelden een hinderpaal is bij infrastructuurwerken bij zorginstellingen. Een programmatische aanpak zal daarom niet verder worden uitgewerkt. VIPA (Vlaams Infrastructuurfonds voor Persoonsgebonden Aangelegenheden) zal de OVAM daarom alleen inschakelen op het ogenblik dat bij hen subsidie-aanvragen geïntroduceerd worden waaraan een bodemproblematiek verbonden is.

Door historisch onderzoek en beperkte monsterneming werd eind 2011 een inventarisatierapport afgerond van gassites in Vlaanderen. De gelokaliseerde gassites zijn hierbij ook geïnventariseerd voor wat betreft eigendomssituatie, potentiële verontreinigingsgraad en herontwikkelbaarheid. Op basis hiervan is een plan van aanpak opgesteld waarbij tegen 2016 alle gassites zijn onderzocht (eerste fase) en tegen 2036 alle gassites zijn gesaneerd (tweede fase). Het inventarisatierapport bevat een prioriteitenlijst voor de uitvoering van de eerste fase.

Op drie plaatsen zijn de ambtshalve saneringswerken intussen uitgevoerd. Twee nieuwe saneringen zijn in 2012 van start gegaan. Meer dan 10 projecten bevinden zich in de voorbereidende fase van onderzoek en bodemsaneringsproject. De programmatische aanpak is opgestart.

29. BODEMBEDREIGINGEN IN DE BEBOUWDE OMGEVING GEÏNTEGREERD AANPAKKEN

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: LNE (VMM, ANB), RWO, openbare besturen, architecten, MER-bodemdeskundigen, geotechnische studie bureaus, ingenieurs- en milieustudie bureaus, burgers, notarissen, vastgoedmakelaars, verzekeringsmaatschappijen en bouwaannemers, landbouwers

Voortgang en aanpak

De Europese Commissie publiceerde in 2012 'Guidelines on best practice to limit, mitigate or compensate soil sealing' en initiatieven daarrond werden van nabij opgevolgd. In 2012 werd een onderzoeksproject naar de economische impact van grondverschuivingen in zuidelijk Oost- en West-Vlaanderen afgerond en werd meegewerkt aan een studiedag rond grondverschuivingen. Voor de code van goede praktijk voor een kwalitatief goed bodembeheer van parken, speeltuinen en privétuinen werd onderzocht welke externe

initiatieven al genomen zijn en bij welke initiatieven het best kan bijgedragen worden. De code zal worden ingebracht in al de bestaande initiatieven.

Om het milieubeleid m.b.t. bodemafdichting af te stemmen met het ruimtelijk orderingsbeleid, zal intensief worden meegewerkt aan de opmaak van het witboek van het beleidsplan Ruimte, waarin het inperken van de verharding van de open ruimte één van thema's is. Ook wordt nagegaan of de genoemde Europese aanbevelingen nuttig kunnen worden toegepast in een Vlaamse context. Voor grondverschuivingen en het beheer van niet-afgedichte bodems wordt gefocust op gerichte informatievoorziening en sensibilisatie. Voor grondverschuivingen wordt in 2013 een brochure opgemaakt voor gemeenten, architecten, ingenieurs, notarissen en de geïnteresseerde burgers en verspreid in de getroffen regio's.

30. NATUURLIJKE HULPBRONNEN (DELSTOFFEN): MINDER EFFECTEN, MEER EN BETERE ALTERNATIEVEN

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: LNE (OVAM), RWO, MOW

Voortgang en aanpak

Het BOD "Klei van Ieper & Maldegemklei" werd midden 2012 door de Vlaamse Regering omgezet in een definitief vastgesteld gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan (GRUP). De overige door de Vlaamse Regering definitief vastgestelde BOD's (Alluviale Klei & Polderklei en de Vlaamse Leemstreek) worden verder omgezet in GRUP's.

In 2012 wordt onderzoek verricht naar de materiaaltechnische kenmerken van de in 2011 geboorde stalen van ijzerzandsteen.

Het proces m.b.t. de evaluatie van de instrumenten van het delfstoffenbeleid en de link met het duurzaam materialenbeleid en het ruimtelijk beleid werd opgeschort in afwachting van het kaderdecreet complexe investeringsprojecten. Ondertussen werd midden 2012 een ontwerp van delfstoffennota "Zand in Vlaanderen" opgemaakt en is de opmaak van het tweede Algemeen Oppervlakedelfstoffenplan in ontwikkeling. De overige door de Vlaamse Regering definitief vastgestelde BOD's (Alluviale Klei & Polderklei en de Vlaamse Leemstreek) worden verder omgezet in GRUP's. De gemengde werkgroep van kabinetten en administraties zal op basis van het ontwerp van delfstoffennota "Zand in Vlaanderen" de besprekingen aangaande aanbodgedreven en vraaggestuurde processen voor nieuwe ontginningsgebieden in het najaar 2012 opnieuw hervatten.

Na een eerste jaarverslag (gegevens 2010) vanuit Monitoringsysteem Duurzaam Oppervlakedelfstoffenbeleid volgt in 2013 een tweede (gegevens 2011). Het gaat over behoeftegegevens, import- en exportstromen en inzetmogelijkheden van alternatieven voor oppervlakedelfstoffen. Vanaf 2014 zal via een webapplicatie een tweejaarlijkse bevraging gebeuren.

Het voorontwerp Algemeen Oppervlakedelfstoffenplan zal begin 2013 in een eerste stap voor advies worden voorgelegd aan de bevoegde administraties.

Het innovatiepartnerschap over grondstoffen van de Europese Commissie zal verder worden opgevolgd.

31. STEUN ZOEKEN IN DE ONDERGROND

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: LNE (VMM, ...), MOW (AGeo), RWO

Voortgang en aanpak

Een inventarisatie-onderzoek over het gebruik van geothermie en het regelgevend kader daarrond is afgerond en biedt een eerste basis voor beleid m.b.t. aanspraken op de ondergrond. Tevens werd onderzoek verricht naar de thermische geleidbaarheid van geologische formaties en het opstellen van een geschiktheidskaart voor de toepassing van koude-warmte opslag en de onttrekking van boorgatenergie. In 2012 wordt een cofinanciering gepland van een Interreg project dat de haalbaarheid van intermediaire en diepe geothermie voor het verduurzamen van de warmtevraag bij bouw- en renovatieprojecten zal onderzoeken in de grensregio Vlaanderen-Nederland. Aansluitend op de inventarisatiestudie zullen de initiatieven m.b.t. ruimtelijke planning worden opgevolgd en op elkaar worden afgestemd.

De Databank Ondergrond Vlaanderen biedt nu ook downloaddiensten aan met initiële operationele capaciteit. Tegen eind 2012 zullen deze diensten ook qua performantie volledig INSPIRE-compliant te zijn. Het eDOV-loket voor boorbedrijven is in eerste versie nagenoeg klaar en zal operationeel zijn tegen het van kracht worden van het gewijzigde VLAREL (september 2012). Daarna zal dit loket verder systematisch worden uitgebouwd. De vereisten worden geanalyseerd tegen eind 2012 en voorbereidende taken worden uitgevoerd tegen eind 2013 met het oog op de formele aanduiding als "authentieke gegevensbron".

Door VLAKO is verder gewerkt aan het geologisch 3D-model. Alle eenentwintig Tertiaire formaties zijn gemodelleerd. De gemodelleerde lagen van het Quartair, Tertiair, Krijt en de diepe ondergrond worden aan elkaar gekoppeld om een globaal, sluitend 3D-model van de Vlaamse ondergrond te creëren. In 2013 zal het eerste globaal model van de Vlaamse ondergrond voor het publiek beschikbaar zijn. Door de verdere verfijning van het model en het toekennen van eigenschappen aan de geologische lagen in de periode 2013-2017 zullen verscheidene thematische modellen gecreëerd worden. Vanaf 2014 zal er afgestemd worden met het hydrogeologisch model.

32. INSTRUMENTEN INZETTEN VOOR DE REALISATIE VAN DE INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

Trekker: ANB

Betrokkenen: LNE (VLM, ...), LV, RWO (Ruimte en erfgoed), MOW

In 2012 hebben alle 34 S-IHD-rapporten het maatschappelijk overlegproces doorlopen. De laatste aanwijzingsbesluiten zullen in 2012 voor principiële goedkeuring aan de Vlaamse Regering worden voorgelegd. Bovenop deze 34 rapporten worden ook de SIGMA-IHD en de IHD voor SBZ Hoge Kempen aan de Vlaamse Regering voorgelegd.

In 2012 werkten vijf gewestelijke werkgroepen intensief rond vragen die tijdens het overlegproces steeds terugkomen: Kalibratie, Impact, Passende beoordeling, Ruimtelijke planning en Implementatie.

Deze werkgroepen hebben in de loop van 2012 een antwoord op de voorgelegde vragen afgewerkt. De resultaten van deze werkgroepen worden samengebracht in de 'implementatienota' en de 'kalibratienota'. Eind 2012 wordt eveneens het financieringsmodel van de IHD afgewerkt, inclusief de opmaak van het Prioritised Action Framework. Deze vormen

samen de aanzet van de implementatiestrategie. Belangrijk hierbij zijn de uitwerking van het concept van het Natuurrichtplan-light en het engagementenoverleg met de verschillende administraties en sectoren die met de (realisatie van de) IHD in aanraking komen. Na advies door de adviesraden worden alle documenten aan de Vlaamse Regering voorgelegd voor de tweede principiële goedkeuring. Een definitieve goedkeuring is gepland in het voorjaar 2013.

In 2013 ligt de focus op twee zaken. Het IHD-pakket komt op de regering voor een tweede principiële goedkeuring. Daarna kan het op basis van het advies van de Raad van State definitief worden goedgekeurd. Daarnaast wordt volop ingezet op de implementatiestrategie van de IHD, waarbij onderwerpen als het vastleggen van een methodologie voor verbindingsgebieden, het flankerend beleid, een programmatorische aanpak stikstof en de juridische implementatie van “de sterkste schouders dragen de zwaarste lasten” grondig worden uitgewerkt. Hiertoe wordt in 2013 de IHD-stuurgroep gestart, zullen per SBZ startvisies opgemaakt worden en zijn er de eerste realisaties op basis van vrijwillig overleg en inzet van ondersteunende instrumenten.

Een andere belangrijke mijlpaal wordt de ingebruikname van de online-voortoets, die via het instrument van de passende beoordeling een belangrijk onderdeel zal zijn van de passieve implementatie van de IHD. Eveneens wordt in 2013 de agenda voor herziening van de SBZ-grenzen opgesteld.

33. STIMULEREN VAN GEÏNTEGREERD NATUURBEHEER DOOR NGO'S, ANDERE PRIVATE EIGENAARS EN LOKALE OVERHEDEN

Trekker: ANB

Betrokkenen: LNE, RWO (Ruimte en Erfgoed)

Voortgang en aanpak

Er is een inhoudelijke visie uitgewerkt om de verschillende bestaande statuten voor natuureservaten, bosreservaten, domeinbossen en parken te integreren en te vereenvoudigen.

Daarnaast werd ook een nieuw concept voor geïntegreerde beheerplanning voor natuur-, bos- en parkgebieden uitgewerkt. In beide gevallen werden de actoren betrokken. Op basis van deze visies werden de nodige aanpassingen aan bestaande juridische en ondersteunende instrumenten opgesteld.

In 2013 worden die aanpassingen in detail uitgewerkt. Voor het geïntegreerd beheerplan zullen richtlijnen opgemaakt worden.

34. INTRODUCEREN VAN HET CONCEPT 'ECOSYSTEEDIENSTEN'

Trekker: INBO en ANB

Betrokkenen: LNE (Dep, VLM, VMM), LV, RWO, EWI, WVG, Onderwijs

Voortgang en aanpak

Door de goedkeuring van de Europese Biodiversiteitsstrategie is het ecosysteemdiensten-concept één van de centrale spinnen geworden van het Europese milieubeleid.

Tot nu toe lag de nadruk in Vlaanderen op het opbouwen van kennis aangaande ecosysteemdiensten en het uitbouwen van een kennisnetwerk. Belangrijke onderzoeksprojecten die in 2012 aflopen zijn BEES, ECOFRESH en VOTES.

INBO ontwikkelde een methode om de lokale vraag naar ecosysteemdiensten beter in kaart te brengen en VITO was onder meer actief op vlak van “value based mapping”. Daarenboven wordt ook actief meegewerkt aan Europese initiatieven in het kader van de EU-biodiversiteitsstrategie, zoals MAES (mapping and assessment), No Net Loss en CICES (classificatie). Tot slot ging ook meer aandacht naar de verbreiding van de kennis. Daarnaast werd het concept ook geleidelijk geïntroduceerd in de dagelijkse (beleids) praktijk. Zo werd midden 2011 de Natuurwaardeverkenner, een online-waarderingstool, gelanceerd. Ook wordt het concept meer en meer gebruikt in bijvoorbeeld planvormingsprojecten zoals “De Wijers” en concrete projecten (o.a. KOBE).

Ook het komende jaar wordt de kennis verder uitgediept in verschillende Europese (vb. BESAFE) en Vlaamse projecten, gericht op de verdere operationalisering van het concept. Zo wordt bijvoorbeeld het ECOPLAN-project opgestart. Dit is gericht op de ontwikkeling van plannings- en waarderingstools voor ecosysteemdiensten. Daarnaast lopen kleinere onderzoeksprojecten over uiteenlopende thema's, van P.E.S. en juridische aspecten over indicatoren tot de optimalisatie van diensten (o.a. KOBE). Tot slot wordt de Natuurwaardeverkenner geüpdatet. Op basis van de lopende haalbaarheidsstudie wordt een TEEB-achtige oefening opgezet, over de verschillende beleidsgrenzen heen en in samenwerking met de betrokken stakeholders, en dit in uitvoering van de Europese Biodiversiteitsstrategie.

35. DEELNEMEN AAN BIODIVERSITEITONDERZOEK OP EUROPEES NIVEAU

Trekker: INBO

Betrokkenen: LNE (ANB), LV, EWI

Voortgang en aanpak

Het INBO neemt deel aan verscheidene Europese projecten en internationale consortia, zoals ALTER-Net (A Long-Term Biodiversity, Ecosystem and Awareness Research Network), ICOS (Integrated Carbon Observation System), KNEU-Biodiversity Knowledge en SPIRAL-Interfacing Biodiversity and Policy. In 2013 wordt in Gent een grote ALTER-Net conferentie georganiseerd waarop het Vlaams biodiversiteitsonderzoek zich ruim Europees kan presenteren.

Voor het samenbrengen van de biodiversiteitsdata en het opzetten van geïntegreerde meetstations zijn LifeWatch en EBONE (European Biodiversity Observation Network) belangrijke Europese structuren waar het INBO aan meewerkt. Het FP7-project EBONE werd in maart 2012 in Brussel afgesloten met een succesvolle conferentie. In het kader van LifeWatch wordt in 2013 aan verschillende projecten gewerkt met als doel een efficiëntiewinst te bereiken in de biodiversiteitsmonitoring en webservices op te richten zodat de biodiversiteitsdata voor iedereen toegankelijk worden.

In 2012 werd onderzocht hoe bestaande monitoring infrastructuur geïntegreerd kan worden in het LTER-Europe netwerk (Long-Term Ecosystem Research). In het onderzoeksproject MS.MONINA wordt nagegaan hoe remote sensing kan bijdragen tot een meer efficiënte opvolging van de staat van instandhouding voor een ruime waaier aan Natura2000 habitattypen.

Ook in het kader van duurzaam beheer wordt meegewerkt aan verschillende onderzoeksprojecten op Europese schaal: voor Trees4Future (duurzaam beheer Europese bossen) wordt jaarlijks een rapport uitgebracht en voor de in 2012 aflopende projecten Living

North Sea (migrerende vissoorten) en Noveltree (genetische verbetering bosproducten) worden eindrapporten geproduceerd. In het kader van de opvolging van invasieve soorten wordt Invexo eind 2012 afgesloten met een symposium en de uitgave van eindrapporten. Het Rinse-project (Reducing the Impacts of Non-native Species in Europe) is opgestart in 2012 en voert ook onderzoek naar invasieve soorten.

36. UITWERKEN EN UITVOEREN VAN EEN MESTACTIEPLAN 2011- 2014

Trekker: VLM

Betrokkenen: LNE, LV, onderzoeksinstellingen en praktijkcentra, landbouworganisaties, milieuorganisaties

Voortgang en aanpak

In 2011 keurde de Europese Commissie het nieuwe Vlaamse actieprogramma in uitvoering van de Nitraatrichtlijn (MAP4) goed. Dat actieprogramma omvat ambitieuze doelstellingen in verband met de te halen verlaagde nitraatconcentraties in oppervlakte- en grondwater voor 2014 en 2018 en maatregelen die ervoor moeten zorgen dat Vlaanderen die doelstellingen haalt. De derogatie voor de periode 2011-2014 werd goedgekeurd door de Europese Commissie. Een aantal flankerende maatregelen werd getroffen voor de landbouwsector. Zo werd een evaluatie van de instrumenten van het mestbeleid met het oog op verbetertrajecten uitgevoerd. Het Coördinatiecentrum Voorlichting en Begeleiding duurzame Bemesting en het onderzoeksplatform Duurzame bemesting kwamen op kruissnelheid. Een opvolgingscommissie bestaande uit de relevante stakeholders (landbouwsector, milieubeweging en wetenschappers) en de overheid werd ingesteld en zal de minister van Leefmilieu strategisch adviseren bij de verdere uitwerking van het mestbeleid. In 2012 werd bijkomend wetenschappelijk onderzoek met betrekking tot de tuinbouw gestart dat zal resulteren in een Europese tuinbouwconferentie in 2013 (wetgeving en innovatieve technieken).

Eind 2012 zal een aangepast mestdecreet uitgewerkt worden (MAP4 bis). Daarin zullen een aantal instrumenten verfijnd worden, wat moet resulteren in een doelgerichter, werkbaarder en nog meer gedragen mestbeleid vanaf 2013/2014. In 2013 zal een tussentijdse evaluatie plaatsvinden van de resultaten van de waterkwaliteit en de nitraatresidu's. Dat zal de basis vormen voor een eventuele aanpassing van MAP4 en de opmaak van het vijfde Mestactieplan, dat zal lopen van 2015 tot 2018.

37. KWALITEIT VAN DE BINNENLUCHT VERBETEREN

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: LNE (OVAM, VEA, ...), DAR, Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid, Departement Onderwijs, Agion, Medisch Milieukundigen, FOD, Passiefhuis-Platform, architecten, gebouweigenaars, bouwers en verbouwers, producenten van ventilatiesystemen, Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen

Voortgang en aanpak

De nulmeting naar de binnenmilieukwaliteit in energiezuinige gebouwen is uitgevoerd. De tweede communicatiegolf van de campagne 'Bouw Gezond' richting architecten is

gestart: het eerste deel van de fiches is opgesteld en gedrukt. Voor de campagne rond stoken binnen- en buitenshuis werd een communicatiestrategie opgesteld. De campagne rond stoken buitenshuis werd uitgevoerd in de eerste helft van 2012. Naast een impactmeting van deze campagne werden ook de steden en gemeenten bevraagd die campagne-materiaal hadden besteld.

Het eindrapport van het onderzoek naar de binnenmilieukwaliteit in energiezuinige gebouwen zal beschikbaar zijn in het najaar 2012. Dan wordt ook tweede deel van de fiches voor de map Bouw Gezond afgewerkt en gedrukt. Begin 2013 volgen infosessies voor architecten. In het najaar 2012 start de campagne rond stoken binnenshuis. Na de uitvoering van de campagne zal een impactmeting worden uitgevoerd.

38. RISICO'S VAN ELEKTROMAGNETISCHE VELDEN

Trekker: LNE (Dep)

Betrokkenen: LNE, WVG, RWO, BIPT, doelgroepen voor wetgeving, wetenschappers, lokale actoren

Voortgang en aanpak

De studie i.v.m. het consultatietraject met inhoudelijke experts en maatschappelijke actoren over gezondheidseffecten en beleidsmaatregelen voor extreem laag frequente EMV werd eind 2011 afgerond. O.m. op basis hiervan werden midden juni door de Vlaamse Regering volgende maatregelen opgenomen in de mededeling i.v.m. nieuwe luchtlijnen op hoge spanning (projecten Brabo en Stevin): (1) het overspannen van bestaande gevoelige bestemmingen (scholen en kinderopvanginitiatieven) bij nieuwe hoogspanningslijnen tot een minimum beperken en zo weinig mogelijk woningen/ onbebouwde percelen overspannen; (2) geen nieuwe gevoelige bestemmingen plaatsen in de magneetveldzone van bestaande hoogspanningslijnen en (3) compensatie van de waardevermindering van woningen/ opkoopregeling in de zone met gebruiksbeperkingen van de nieuwe bovengrondse lijnen.

Ook op basis van de studie zal bijkomend gekeken worden naar de uitwerking en zal een doorrekening van mogelijke beleidsscenario's over bronnen van extreem laag frequente straling worden uitgevoerd in 2012-2013.

Rekening houdende met de adviezen van Minaraad, SERV en SAR WGG m.b.t. de wetgeving rond zendantennes wordt in 2012-2013 een meetcampagne uitgevoerd om de stralingsblootstelling aan nieuwe technologieën voor draadloze communicatie te bepalen. In het kader van deze studie zullen tevens metingen in scholen worden uitgevoerd. Deze metingen kaderen in een campagne om scholen in te lichten over draadloze technologieën zoals draadloos internet, tablets, smartboards, ... Daarnaast wordt een verkennende studie gepland naar de mogelijkheden tot technische aanpassingen/optimalisatie van draadloze netwerken (gsm, umts, 4G) om de humane blootstelling aan elektromagnetische straling te beperken.

4. BIJLAGEN

BIJLAGE 1: LOPENDE ONDERZOEKSPROJECTEN IN 2012

Lange titel	Hoofdstema	Vastgelegd bedrag EUR
Update monetaire en milieugegevens in Vlaams IO-model	Beleidsvoorbereiding en -planning	77 925,46
Evaluatie van de impact van de CLP-verordening op de Vlaamse milieuvergunningenwetgeving, en voorstellen van beleidsopties met inbegrip van impactsanalyse	Beleidsvoorbereiding en -planning	93 557,00
Onderbouwing MINA-plan 4 - Deel 2: Analyse van het concept voetafdruk in een Vlaamse beleidscontext	Beleidsvoorbereiding en -planning	84 700,00
Opmaak van een saneringstool voor Vlaanderen	Beleidsvoorbereiding en -planning	89 943,18
Ondersteuning bij het vastleggen van de beleidsacties om te komen tot een vergroening van de economie	Beleidsvoorbereiding en -planning	70 840,00
Onderzoek en voorstel tot actualisatie en vereenvoudiging van het milieuvergunningsdecreet en tot integratie ervan onder de vorm van een titel 'Unieke Omgevingsvergunning' in het decreet algemeen milieubeleid - Uitvoeringsbepalingen	Beleidsvoorbereiding en -planning	88 372,90
Koppeling van ruimtemodel met transportmodel voor berekening toekomstscenario's	Beleidsvoorbereiding en -planning	58 820,52
Cartografie ('mapping') van een complexe socio-technische, discursieve arena, met name het Vlaamse landschap inzake Duurzaam MaterialenBeheer op basis van het TURTLE-model. Dit in uitwerking van het Transversaal Thema Duurzaam MaterialenBeheer	Beleidsvoorbereiding en -planning	49 368,00
Monitoring van perceptie van milieubeleid en het bijhorend maatschappelijk gedrag	Doelgroepen	125 366,83
Ontwikkeling van milieu-indices voor de opvolging van algemene milieudoelstellingen, zoals geformuleerd in ViA, het PACT 2020 en het Regeerakkoord 09-14 - Onderdeel Omgevingskwaliteit: Begeleidingsopdracht kwaliteitsambities en ontwikkeling meetinstrument	Gebiedsgerichte benadering	55 756,80

Lange titel	Hoofdstema	Vastgelegd bedrag EUR
Kwantitatieve inschatting van blootstelling aan en gezondheidseffecten van verkeeremissies in Vlaanderen, met speciale aandacht voor Ultra Fijne Partikels (UFP): pilootproject in geselecteerde hot spot(s)	Gezondheidsaspecten	100 287,75
Onderzoek naar binnenmilieukwaliteit van duurzame gebouwen: invloed van buitenmilieu en ventilatie	Gezondheidsaspecten	140 000,00
Uitvoeren van een stapsgewijze beleidsdoorwerking (faseplan) van de resultaten van de 2de humane biomonitoringcampagne uitgevoerd in het kader van het 2de generatie Steunpunt Milieu en Gezondheid (2007-2011).	Gezondheidsaspecten	74 923,20
Opvolgingsonderzoek naar het voorkomen van astma en allergie in relatie tot milieufactoren bij kinderen uit de opvolg- en uitbreidingstudie van het eerste generatie Steunpunt Milieu en Gezondheid	Gezondheidsaspecten	77 879,56
Uitbreiding Ex-DALY model voor berekenen indicatoren gezondheidseffecten door milieuverontreiniging en externe gezondheidskosten door milieuverontreiniging	Gezondheidsaspecten	49 488,99
Tools voor ecodesign	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	90 629,00
Ketensamenwerking tapijt-huishoudelijke markt-onderzoek polyolefinetapijt	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	91 715,58
Ketensamenwerking tapijt - projectmarkt - onderzoek tapijttegels	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	85 063,00
Ketensamenwerking - voedselverlies in ketenperspectief	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	78 559,25
Opzetten van vervolgetraject proefprojecten in de distributiesector	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	78 408,00
Evaluatie van milieuprestatie van materialen op gebouw(element)niveau	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	170 204,05
Eco-industrieparken in transitie	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	78 834,40
Ontwikkeling van een methodologie als opstap naar een CO ₂ -, water- en afvalneutrale Vlaamse voedingsnijverheid: onderzoek naar haalbaarheid en mogelijke aanpak	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	228 327,01
Opstellen van een nationaal referentieel voor duurzaam wonen en bouwen door integratie van de in de verschillende gewesten reeds bestaande systemen	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	69 121,25

Lange titel	Hoofdthema	Vastgelegd bedrag EUR
Verkennd en onderbouwend onderzoek voor ketenbeheer - project 1	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	52 756,00
Onderzoek naar verschillende mogelijkheden voor het opstellen van materiaalrekeningen	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	90 677,40
Onderzoek naar verschillende onderwijsrichtingen i.v.m. impact op het ecodesign-gehalte van ontwerpen van producten, met als doel een onderwijspakket op maat te ontwikkelen	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	63 453,00
Het herpositioneren en verder versterken van de visie(vorming) Plan C	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	80 223,00
Onderzoek naar heffingen ter bevordering van selectieve inzameling en recyclage van bedrijfsafval	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	69 817,00
Het ondersteunen van het Interreg C ₂ CN-project, het uitrollen van een aangepast governance-model en het opmaken van een Vlaams C ₂ CN actieplan	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	90 750,00
Verkennd onderzoek voor ketenbeheer / sorteerproeven gemengd bedrijfsafval	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik	72 600,00
State-of-the-art studie van de bouw en het beheer van boorkernopslagplaatsen en regelgeving omtrent het melden aan en het beheren van boringinformatie door de overheden in onze buurlanden en uitwerken van een Best Practice scenario voor Vlaanderen	Instrumenten	54 764,60
Richtlijnenboek actualisatie discipline (fauna en flora)	Instrumenten	89 247,79
Richtlijnenboek mer: activiteitengroep stadsontwikkeling en recreatie	Instrumenten	60 877,52
Richtlijnenboek actualisatie discipline (lucht)	Instrumenten	78 403,30
Integratie van milieuaspecten in het mobiliteitsconvenant	Instrumenten	74 695,72
Aanpassing van de intergewestelijke databank lucht conform SEIS en INSPIRE - fase 2	Instrumenten	57 196,70
Optimaliseren van de modellering van lucht- en geurverspreiding van (agro-)industriële bronnen	Instrumenten	213 977,85
Analyse en verdere verfijning van het kader waarbinnen geldboetes vastgesteld worden in de bestuurlijke milieuhandhaving.	Instrumenten	58 397,70
Impact PDPOII op de biodiversiteit	Instrumenten	251 000,00

Lange titel	Hoofdthema	Vastgelegd bedrag EUR
Verdere ontwikkeling en optimalisatie van het RIO-corine interpolatiemodel	Instrumenten	50 340,65
Onderzoek naar recyclagecertificaten als vernieuwend economisch instrument voor het afval-en materialenbeheer	Instrumenten	85 667,05
Pilootproject OVAM SIS Toolkit	Instrumenten	71 656,20
Monitoringsstudie rond visvriendelijkheid waterkrachtcentrales op waterwegen en waterlopen	Integraal Waterbeleid	79 330,90
Vernieuwde kwantificering van de verliezen van N en P vanuit landbouw naar oppervlaktewater	Integraal Waterbeleid	149 500,00
Vaststellen van het maximaal ecologisch potentieel/goed ecologisch potentieel voor kunstmatige en/of sterk veranderde Vlaamse waterlichamen - partim De Gavers (Harelbeke)	Integraal Waterbeleid	33 702,00
Juridisch onderzoek naar de bescherming van ecosysteemdiensten	Internationaal	80 767,50
Evaluatie en actualisatie van de handleiding 'Economische waardering van ecosysteemdiensten' en de online tool 'Natuurwaardeverkenner'	Kosten en financiering	75 979,86
Veiligheidsafstanden voor LPG-stations	Risicobeleid	71 849,80
Onderzoek naar modellen voor gebruik in de kwantitatieve risicoanalyse	Risicobeleid	96 594,30
Opmaken van rekenblad voor de beoordeling van het rendement van een luchtbehandelingssysteem en van de dimensionering ervan gelet op de koelingsbehoefte van het gebouw	Verandering van het klimaat door broeikaseffect	60 161,20
Ondersteuning bij de ontwikkeling van het Vlaamse post-2012 beleid	Verandering van het klimaat door broeikaseffect	88 089,94
Ondersteuning bij de ontwikkeling van het Vlaamse post-2012 beleid inzake flexibele mechanismen	Verandering van het klimaat door broeikaseffect	73 961,25
Ondersteuning verdere implementatie CO ₂ -emissiehandel	Verandering van het klimaat door broeikaseffect	70 000,00
Adaptatie aan klimaatverandering: globale kosten en praktische voorbeelden	Verandering van het klimaat door broeikaseffect	119 995,70
Modeldoorrekeningen en simulaties voor de opmaak van het Vlaams Klimaatbeleidsplan 2013-2020	Verandering van het klimaat door broeikaseffect	77 552,38

Lange titel	Hoofdthema	Vastgelegd bedrag EUR
Uitbouw EVIV-LEAP tot een model voor langetermijnverkenning van het Vlaams energiesysteem	Verandering van het klimaat door broeikaseffect	63 074,00
Regionalisatie van in- & output van het Belgisch TIMES-model ter uitvoering van langetermijnverkenningen voor energie en broeikasgasemissies in Vlaanderen	Verandering van het klimaat door broeikaseffect	41 570,76
Opvolging van het krachtens Beschikking 2008/64/EG opgezette monitoringnetwerk van landbouwbedrijven met het oog op het evalueren van het effect van een afwijking van de bemestingsnorm van 170 kg stikstof per hectare per jaar uit dierlijke mest	Vermesting	499 961,53
Internationale benchmark van nutriëntenregelgeving en van innovatieve cultiveringstechnieken voor tuinbouw met betrekking tot waterbescherming met het oog op de waterkwaliteitsdoelstellingen van het Actieprogramma 2011-2014 (MAP4)	Vermesting	193 854,30
Beste landbouwpraktijken van teelten in combinatie met nateelten/vanggewassen	Vermesting	480 173,40
Onderzoek naar het beheer van oogstresten bij vollegrondsgroenten en mogelijkheden van vanggewassen en teeltrotaties met het oog op de waterkwaliteitsdoelstellingen van het Actieprogramma 2011-2014 (MAP4)	Vermesting	567 000,00
Kwantitatieve gegevens verzamelen van bepaalde fracties organisch-biologisch afval	Verontreiniging door afvalstoffen	90 749,74
Uitvoering prioritaire acties Uitvoeringsplan milieuverantwoord beheer van huishoudelijke afvalstoffen	Verontreiniging door afvalstoffen	30 000,00
Preventie-evaluatieonderzoek voor gft- en groenafval, vervolgonderzoek	Verontreiniging door afvalstoffen	60 294,30
Handleiding voor het opstellen van de inventaris afvalstoffen bij sloopwerken	Verontreiniging door afvalstoffen	49 973,00
Modellering van concentraties aan en bronnentoewijzing van NO ₂ en PM _{2,5} in de Vlaamse luchtkwaliteitszones i.h.k.v. de richtlijn luchtkwaliteit 2008/50/EG	Verontreiniging door fotochemische stoffen	150 627,58
Analyse integratie IFDM traffic in LNE ICT-omgeving	Verontreiniging door fotochemische stoffen	50 098,65
Ontwikkelen en toepassen van een methodiek voor het omzetten van de Belgische bodemkaart volgens het Belgische bodemclassificatie naar een bodemkaart volgens het internationale World Reference Base systeem	Verontreiniging en aantasting van de bodem	139 116,12

Lange titel	Hoofdthema	Vastgelegd bedrag EUR
Inventarisatie van ernstige schade door grondverschuivingen in zuidelijk Oost- en West-Vlaanderen, oorzaken en remediërende maatregelen	Verontreiniging en aantasting van de bodem	61 891,50
Ontwikkelen en toepassen van een methodiek voor het meten van de kennis over en de houding ten opzichte van bodems en bodembescherming bij landbouwers en bij bos- en natuurbeheerders	Verontreiniging en aantasting van de bodem	39 131,40
Kwaliteitscontrole, verbetering en vervollediging van de bodemdatabank AARDEWERK	Verontreiniging en aantasting van de bodem	140 489,05
Ontwikkeling vanuit bodemkundig perspectief van een geïntegreerd landevaluatiesysteem voor een duurzaam bodemgebruik in Vlaanderen.	Verontreiniging en aantasting van de bodem	74 433,89
Ontwikkelen van een Vlaamse bodemdatabank	Verontreiniging en aantasting van de bodem	25 894,00
Praktijkonderzoek naar de toepassing van preventieve en remediërende maatregelen tegen bodemaantasting door bodemverdichting	Verontreiniging en aantasting van de bodem	145 106,47
Aanpassing van de richtlijnen voor BATNEEC-evaluatie van bodemsaneringsprojecten gebaseerd op levenscyclusanalyse	Verontreiniging en aantasting van de bodem	50 355,36
Begroten van de gevaren en opportuniteiten van verschillende bio-energieproductiesystemen voor de organische koolstofvoorraden in de Vlaamse landbouwbodems.	Verontreiniging en aantasting van de bodem	79 647,70
Berekeningsmethoden voor het bepalen van de buffercapaciteit van opvangsystemen bij kleinschalige erosiebestrijding	Verontreiniging en aantasting van de bodem	93 170,00
Evaluatie van de lijst van risico-inrichtingen (bijlage I VLAREM I, Vlarebo-kolom)	Verontreiniging en aantasting van de bodem	84 912,00
Inventarisatie grondwaterverontreinigingen Gentse Kanaalzone	Verontreiniging en aantasting van de bodem	38 978,94
Bodemzorgplicht inzake grondwaterhandelingen: bepalen van technische uitvoeringsmodaliteiten en opmaak van praktische richtlijnen	Verontreiniging en aantasting van de bodem	27 575,08
Brownfields en duurzame ontwikkeling	Verontreiniging en aantasting van de bodem	43 814,10
Passieve staalname van grondwater	Verontreiniging en aantasting van de bodem	32 608,05

Lange titel	Hoofdthema	Vastgelegd bedrag EUR
CityChlor: opstellen van richtlijnen en codes van goede praktijk	Verontreiniging en aantasting van de bodem	47 099,25
Feasabilitystudie biotanormen voor gevaarlijke stoffen (implementatie Kaderrichtlijn Water) - Onderbouwing meetstrategie voor de toetsing van biotanormen	Verontreiniging van oppervlaktewater	36 060,42
Vervolgonderzoek naar de verspreiding van fecale bacteriën aan de Belgische kust via de havengeulen /waterlopen	Verontreiniging van oppervlaktewater	59 834,50
Invloed van nieuwe stoffen op de drinkwatervoorziening - bepalen relevantie, aanpak monitoring	Verspreiding van milieugevaarlijke stoffen	189 878,89
Optimalisatie van het surveillance humaan biomonitoringprogramma (HBMP) partim bestrijdingsmiddelen	Verspreiding van milieugevaarlijke stoffen	76 149,27
Optimalisatie emissie-inventaris lucht: POP's	Verspreiding van milieugevaarlijke stoffen	96 714,48
Geneesmiddelen: kwantificering van de emissies naar het compartiment water	Verspreiding van milieugevaarlijke stoffen	72 491,10
Ultra fijn stof rond verkeerswegen/scholen	Verspreiding zwevend stof	174 756,67
Bepaling van de best beschikbare achtergrondconcentratiekaarten luchtkwaliteit voor België	Verspreiding zwevend stof	70 134,99
Modeloptimalisatie voor chemische subcomponenten van het BelEUROS-model	Verspreiding zwevend stof	42 843,20
Opmaak geluidskaarten tweede fase weg- en spoorverkeer	Verstoring door geluidshinder	170 721,93
Validatie NH ₃ en SO ₂ Vito-sampler	Verzuring	49 378,00

BIJLAGE 2: MOGELIJKE ONDERZOEKSPROJECTEN VOOR 2013

Lange titel	Hoofdthema
Scenarioberekeningen met het model ArcNEMO voor de onderbouwing van het Vlaamse milieubeleid inzake landbouw	Beleidsvoorbereiding en -planning
Ontwikkeling van duurzaamheidscriteria voor overheidsopdrachten van de Vlaamse overheid m.b.t. producten voor bouw- en aanpassingswerken	Beleidsvoorbereiding en -planning
Bijkomend studiewerk milieuschadelijke subsidies	Beleidsvoorbereiding en -planning
Procesondersteuning en inhoudelijke onderbouwing van een volgende beleidscyclus (bijdrage regeerakkoord, beleidsnota en MINA-plan 5)	Beleidsvoorbereiding en -planning
Haalbaarheidstudie implementatie traject voor toekomstverkenningen binnen het beleidsdomein leefmilieu en natuur	Beleidsvoorbereiding en -planning
Aan de slag met de groene economie	Beleidsvoorbereiding en -planning
Uitwerking van een effectieve en doelgroepgerichte benadering van de burger-consument als hefboom voor een milieuverantwoorde consumptie in Vlaanderen	Doelgroepen
Monitoring van perceptie van milieubeleid en bijhorend maatschappelijk gedrag – bedrijfsleven	Doelgroepen
Verder uitwerken en uitvoeren van de actieplannen hot spots Genk-Zuid en regio Menen in het kader van de 2de humane biomonitoringcampagne	Gebiedsgerichte benadering
Verkenkend onderzoek naar de kwaliteit van de binnenlucht in duurzaam gerenoveerde gebouwen	Gezondheidsaspecten
Uitwerken van preventiestrategie rond Milieu & Gezondheid voor sociaal-economisch zwakkere doelgroepen met maximale persoonlijke gezondheidswinst	Gezondheidsaspecten
Studie over de behoefte van Vlaams kwartszand of een afgeleid product voor de verschillende verwerkende sectoren met nuancering van de verschillende vereiste kwaliteiten	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik
Verkenkend en onderbouwend onderzoek ketenbeheer	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik
Minimumnormen met betrekking tot Duurzaam Materialenbeheer in Europese wetgeving	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik
Optimalisatie ecodesign instrumenten met het oog op duurzaam design	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik
Materiaalcriteria groen aankoopbeleid	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik

Lange titel	Hoofdt thema
Dynamisch bouwen: verkennende studie m.b.t. definitie, aftoetsbare criteria, (aanpassingen) beleidskader en roadmap	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik
Genereren van materiaalspecifieke data voor symbioseplatform	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik
Uitvoeren materialenscan bij bedrijven	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik
Berekenen van indicatoren voor het monitoren van beleid rond Duurzaam Materialenbeheer	Innovatie, eco-efficiëntie en grondstoffengebruik
Optimalisatie emissie-inventaris zeevaart (bagger- en sleepactiviteiten, zandwinning en zeevisserij)	Instrumenten
Onzekerheidsanalyse NEC- en LRTAP-polluenten	Instrumenten
Onderzoek naar het gebruik van het economisch instrumentarium ter ondersteuning van het materialenbeleid.	Instrumenten
Richtlijnenboek voor Mens-gezondheid: actualisatie	Instrumenten
Richtlijnenboek 'Procedurele aspecten en algemeen methodologische aspecten': actualisatie	Instrumenten
Meetinstrument Omgevingskwaliteit	Instrumenten
Onderzoek naar de praktische inzetbaarheid van de glasvezeltechnologie bij de opvolging van de slibaanwas in de onbevaarbare waterlopen	Integraal Waterbeleid
Vaststellen MEP/GEP voor KWL en/of SVWL - partim Eisdan Mij	Integraal Waterbeleid
Vaststellen MEP/GEP voor KWL en/of SVWL - partim Hazewinkel	Integraal Waterbeleid
ICT Tool voor risicoberekeningen voor vervoer van gevaarlijke stoffen (ICT TRANS)	Risicobeleid
Onderzoek naar representatieve stoffen voor gebruik binnen de QRA in Vlaanderen	Risicobeleid
Onderzoek naar scenariodefinities uit het Handboek Faalfrequenties 2009	Risicobeleid
Screening, actualisering en optimalisering van bepalingen VLAREM II inzake brandvoorkoming, -bestrijding en -evacuatie in ingedeelde inrichtingen.	Risicobeleid
Uitvoeren van het actieplan zelf geteelde voeding	Risicobeleid
Screening van voor drinkwater relevante pathogenen in diverse waters in Vlaanderen	Risicobeleid
Onderzoek naar een systeem voor het selecteren van relevante installaties voor een QRA binnen Vlaanderen	Risicobeleid

Lange titel	Hoofdthema
Ontwikkeling monitoringstool VKP13-20 i.f.v. implementatie EU Effort Sharing Decision	Verandering van het klimaat door broeikaseffect
Opmaak ETS broeikasgasinventaris	Verandering van het klimaat door broeikaseffect
Onderbouwing Vlaams Klimaatfonds	Verandering van het klimaat door broeikaseffect
Innovatief instrumentarium Vlaams klimaatbeleid	Verandering van het klimaat door broeikaseffect
Ombouwen van het rekenblad voor de evaluatie van de energieprestatie van airconditioningsystemen	Verandering van het klimaat door broeikaseffect
Sensibiliseringsstrategie adaptatie aan klimaatverandering	Verandering van het klimaat door broeikaseffect
Elektromagnetisch onderzoek vanuit de lucht ter bepaling van de verziltingstoestand van het grondwater in het oostelijk gedeelte van de kustvlakte	Verdroging
Uitbreiding van de grondwaterstandsindicator tot een voorspeller van freatische grondwaterstanden	Verdroging
Capaciteitsplanning: van praktische organisatie tot wetgeving	Verontreiniging door afvalstoffen
Aanbevelingen - Afvalinzameling binnenvaart	Verontreiniging door afvalstoffen
Sorteeranalyse-onderzoek van de Vlaamse huisvuilzak- en container	Verontreiniging door afvalstoffen
Onderzoek ter ondersteuning van uitvoeringsplan UMBHA	Verontreiniging door afvalstoffen
Inventarisatie van de afvalverbrandingssector (actualisatie studie uit 2006)	Verontreiniging door afvalstoffen
Ontwikkeling van een afwegingsinstrument voor puinbrekers	Verontreiniging door afvalstoffen
Studie in kader van plan 'zelfvoorziening en eindverwerking' (= plan dat deel van UMBHA zal actualiseren)	Verontreiniging door afvalstoffen
Uitvoeren van een impact-effectmeting van het eenheidsreglement gerecycleerde granulaten	Verontreiniging door afvalstoffen
Beter en meer sorteren van vergelijkbaar bedrijfsafval – sectorspecifiek	Verontreiniging door afvalstoffen
Opmaak nieuwe Eural-handleiding ten gevolge van de herziening van de EURAL en definitie gevaarlijke afvalstoffen	Verontreiniging door afvalstoffen
Bepaling van opnameconstanten en meetonzekerheid voor passieve sampling van vluchtige organische componenten (VOC) in omgevingslucht	Verontreiniging door fotochemische stoffen

Lange titel	Hoofdt thema
Validatie van het RIO-IFDM/AURORA-IFDM model voor NO ₂	Verontreiniging door fotochemische stoffen
Verdere ontwikkeling van IFDM-traffic op basis van de noden van de gebruikers	Verontreiniging door fotochemische stoffen
Inschatting impact van berekening van de wegtransportemissies op basis van de hoeveelheid verkochte brandstof voor de NEC-polluenten.	Verontreiniging door fotochemische stoffen
Opstellen van een triademethode voor classificatie van schorren en waterbodems in zout en brak milieu	Verontreiniging en aantasting van de bodem
Ontwikkelen en toepassen van een methodiek voor de vertaling van de Belgische bodemclassificatie van de kustpolders naar het internationale WRB systeem en generaliseren van de WRB-bodemkaart voor gans Vlaanderen naar het 1:250.000 schaalniveau	Verontreiniging en aantasting van de bodem
De gevolgen van structuurbederf van niet-verharde bodems in de bebouwde omgeving	Verontreiniging en aantasting van de bodem
Pilootproject innovatieve technieken voor groene en duurzame bodemsanering	Verontreiniging en aantasting van de bodem
Pilootprojecten innovatieve onderzoeks- en saneringstechnieken in het kader van de programma-aanpak	Verontreiniging en aantasting van de bodem
Ondersteuning lopende TWOL studie 'Modelleren van de sedimentaanvoer naar de waterlopen, effect van erosiebestrijdingsmaatregelen en het transport van sediment in de onbevaarbare waterlopen' - vanuit sediment kwaliteit aspect	Verontreiniging en aantasting van de bodem
Emissies van prioritaire stoffen via RWZI effluent, overstorten en regenwaterafvoer	Verontreiniging van oppervlaktewater
Biologische statusbepaling van Vlaamse Polderwaterlopen: uitwerken van biologische beoordelingsmethodes op basis van gericht onderzoek	Verontreiniging van oppervlaktewater
Uitbouw van de milieuschadebeoordeling bij milieu-incidenten	Verontreiniging van oppervlaktewater
Het uitwerken van de kwaliteitsborging bij het gebruik van een multiparametersonde voor continue metingen van oppervlaktewaterkwaliteit	Verontreiniging van oppervlaktewater
Impact van luchtkwaliteit op gezondheid: exploiteren van relevante blootstellingsmerkers, effectmerkers en genexpressiegegevens uit Vlaamse humane biomonitoringgegevens en andere databanken	Verspreiding van milieugevaarlijke stoffen
Modelleren zware metalen: EMIAD met building downwash	Verspreiding van milieugevaarlijke stoffen

Lange titel	Hoofdthema
Ontwikkelen en demonstratie van een batterij snelle, bruikbare en betaalbare effectgerichte testen voor de karakterisatie van complexe afvalwaters	Verspreiding van milieugevaarlijke stoffen
Invloed luchtfiltratie scholen	Verspreiding zwevend stof
Verdere analyse van de PM-problematiek in Vlaanderen en verdere selectie van bijkomende maatregelen	Verspreiding zwevend stof
Reductie van het aantal overschrijdingsdagen van de PM ₁₀ dagnorm in Vlaanderen door een verschuiving van de Vlaamse ammoniakemissies in de tijd	Verspreiding zwevend stof
Rol (huishoudelijke) houtverbranding in fijn stof	Verspreiding zwevend stof
Luchtkwaliteitsmodellering in de NWE-regio: modelvergelijking, blamematrix NWE en aanmaak emissies voor verkeersscenario's in de NWE-regio	Verspreiding zwevend stof
Doorrekening van maatregelen op geluidskaarten weg en spoor (tweede fase)	Verstoring door geluidshinder
Geluidskaarten Antwerpen en Gent 2de ronde	Verstoring door geluidshinder

BIJLAGE 3: RATIFICATIE INTERNATIONALE MILIEUVERDRAGEN

Uitleg bij tabel milieuverdragen (stand bijgehouden tot augustus 2011)

De in de tabel vervatte informatie is, naar goede gewoonte, grotendeels geput uit het zeer nuttige “repertorium” bijgehouden door Internationaal Vlaanderen (IV), de opvolger van de vroegere administratie Buitenlands Beleid. Betrokken repertorium is onder meer elektronisch consulteerbaar op het intranet van de Vlaamse Overheid, als onderdeel van de bijdrage van IV.

De keuze van de opname, of niet-opname, van een bepaald verdrag onder deze tabel hing af van heel wat elementen – sommige meer structureel van aard, sommige meer toevallig van aard. De tabel heeft dan ook niet de pretentie, om voor eens en voor altijd uit te maken welke MILIEUverdragen zijn en welke niet. Het gaat hier om een richtsnoer of een hulpmiddel, niet om de strikte vaststelling van een werkveld.

Hierna volgt een aanduiding van de vindplaats van betrokken akten in het repertorium :

Nr. Verdrag	Vindplaats / kwalificatie in repertorium
1	II. Exclusief - Bilateraal
2	idem
3	idem
4	idem
5	idem
6	II. Exclusief - Multilateraal
7	idem
8	idem
9	idem
10	III.4.C.Gemengd - EU
11	III.5.Gemengd - RVE
12	idem
13	III.6.Gemengd - I.A.O.
14	III.8.B.Gemengd - Multilateraal Milieu en gezondheid
15	idem
16	idem

Nr. Verdrag	Vindplaats / kwalificatie in repertorium
17	idem
18	idem
19	idem
20	idem
21	idem
22	idem
23	idem
24	idem
25	idem
26	idem
27	idem
28	idem
29	idem
30	idem
31	idem
32	idem
33	idem
34	idem
35	idem
36	idem
37	idem
38	idem
39	idem
40	idem
41	idem
42	idem

Nr. Verdrag	Vindplaats / kwalificatie in repertorium
43	idem
44	idem
45	idem
46	idem
47	idem
48	idem
49	idem
50	idem
51	idem
52	idem
53	idem
54	idem
55	idem
56	idem
57	idem
58	idem
59	idem
60	idem
61	idem
62	III.8.D. Gemengd - Multilateraal Vervoer
63	idem
64	III.8.G. Gemengd - Multilateraal Wapens

			INSTEMMINGSDECREET				INTERNATIONALE RATIFICATIE	OPMERKINGEN
		PRELIMINAIRE FASE	ONDERTEKENING VERDRAG (Rangschikking chronologisch)	Goedkeuring ontwerpdecreet door Vlaamse Regering	Goedkeuring ontwerpdecreet door Vlaams Parlement	Bekrachtiging en afkondiging door Vlaamse Regering		
1.	Overeenkomst met Nederland inzake de verdediging van de oevers langs de Westerschelde tegen inscharing		6/01/93 - Brussel	29/09/1998	31/03/1999	13/04/99 - (BS 26/05/99)	4/02/2000	Inwerkingtreding 01/04/00
2.	Verdrag inzake verruiming vaarweg Westerschelde (Vlaanderen, Nederland)		17/01/95 - Antwerpen	28/07/1995	21/12/1995	22/12/95 - (BS 06/03/96)	27/06/1996	In werking getreden op 01/07/1996. HYMEDIS-overeenkomst in uitvoering van art. 9 van het verdrag verruiming vaarweg Westerschelde. 15/12/1998 : VR keurt goed en machtigt te ondertekenen. 30/04/2004: VR hecht goedkeuring aan de wijziging van de Bijlagen B-E
3.	Verdrag inzake afvoer Maaswater (Vlaanderen, Nederland)		17/01/95 - Antwerpen	28/07/1995	21/12/1995	22/12/95 - (BS 06/03/96)	27/06/1996	In werking getreden op 01/07/96
4.	Verdrag tussen het Vlaams Gewest het Koninkrijk der Nederlanden betreffende de uitvoering van de Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium	25/11/2005: VR keurt goed en machtigt tot ondertekening	21/12/2005 - Middelburg	29/09/2006	28/02/2007	9/03/2007 - (BS 12/09/2008)	28/08/2008	Besluit van de Vlaamse Regering tot ratificatie van het verdrag goedgekeurd op 18/07/2008 Inwerkingtreding 01/10/2008 Met reden omklede motie over verdieping Westerschelde aangenomen door het Vlaams Parlement op 14/10/2009
5.	Verdrag tussen de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaams Gewest , enerzijds, en het Koninkrijk der Nederlanden , anderzijds, inzake de samenwerking op het gebied van het beleid en beheer in het Schelde-estuarium	25/11/2005: VR keurt goed en machtigt tot ondertekening	21/12/2005 - Middelburg	29/09/2006	28/02/2007	9/03/2007 - (BS 12/09/2008)	28/08/2008	Besluit van de Vlaamse Regering tot ratificatie van het verdrag goedgekeurd op 18/07/2008 Inwerkingtreding 01/10/1998

			INSTEMMINGSDECREET				INTERNATIONALE RATIFICATIE	OPMERKINGEN
		PRELIMINAIRE FASE	ONDERTEKENING VERDRAG (Rangschikking chronologisch)	Goedkeuring ontwerpdecreet door Vlaamse Regering	Goedkeuring ontwerpdecreet door Vlaams Parlement	Bekrachtiging en afkondiging door Vlaamse Regering		
6.	UNESCO-conventie inzake de bescherming van het cultureel en natuurlijk erfgoed in de wereld (16/11/1972, Parijs).		16/11/72 - Parijs	12/01/1994	19/05/1994	01/06/1994 - (BS 05/08/94)	24/07/1996	Inwerkingtreding 24/10/96. Publicatie verdragstekst in BS op 06/11/1996.
7.	Overeenkomst ter bescherming van vleermuizen in Europa (04/12/1991, Londen)		04/12/91 - Londen	31/03/2000	14/03/2001	23/03/01 - (BS 26/04/01)	14/05/2003	Inwerkingtreding : 13/06/2003 Mededeling VR over notificatie: BS 02/06/2003
8.	Verdrag inzake bescherming Waterkwaliteit Maas (Vlaams, Brussels Hoofdstedelijk en Waals Gewest, Frankrijk, Nederland)		17/01/95 - Antwerpen	15/11/1995	27/03/1996	16/04/96 - (BS 29/05/96)	20/06/1996	Wordt opgeheven en vervangen door Maasverdrag vanaf 01/12/2006
9.	Verdrag inzake bescherming Waterkwaliteit Schelde (Vlaams, Brussels Hoofdstedelijk en Waals Gewest, Frankrijk, Nederland)		17/01/95 - Antwerpen	15/11/1995	27/03/1996	16/04/96 - (BS 29/05/96)	20/06/1996	Wordt opgeheven en vervangen door Scheldeverdrag vanaf 01/12/2006
10.	Verdrag inzake het Europees Energiehandvest + bijhorend protocol i.v.m. energie-efficiëntie	Gemengd karakter vastgelegd via een schriftelijke procedure	17/12/94 - Lissabon	3/06/1997	18/12/1997	19/12/1997 - (BS 10/02/98)	8/05/1998	Federale Instemmingswet 16/4/1998 Inwerkingtreding 6/8/1998. Dit verdrag zet de principes van het Europees Energiehandvest (= een politieke verklaring, ondertekend in Den Haag op 17/12/1991) om in juridisch afdwingbare regels.
11.	Conventie inzake de bescherming van het leefmilieu door het strafrecht (4/11/1998, Straatsburg) (ETS 172)	WGV op 20/06/96 + 14/10/98: Gemengd verklaard	07/05/99 - Straatsburg					
12.	Europees verdrag inzake landschappen (ETS 176)	WGV 20/09/2000 : Gemengd verklaard	20/10/00 - Florence	14/03/2003	9/07/2003	18/07/03 - (BS 05/09/03)	28/10/2004	Federale instemmingswet: 15/06/2004. Inwerkingtreding: 01/02/2005.

		INSTEMMINGSDECREET						
		PRELIMINAIRE FASE	ONDERTEKENING VERDRAG (Rangschikking chronologisch)	Goedkeuring ontwerpdecreet door Vlaamse Regering	Goedkeuring ontwerpdecreet door Vlaams Parlement	Bekrachtiging en afkondiging door Vlaamse Regering	INTERNATIONALE RATIFICATIE	OPMERKINGEN
13.	Verdrag nr. 174 inzake voorkoming van zware industriële ongevallen	WGV 25/03/96: Gemengd verklaard	22/06/93 - Genève	1/06/2001	6/02/2002	1/03/2002 - (BS 12/04/2002)	9/06/2004	Federale instemmingswet: 06/09/1996. Inwerkingtreding: 09/06/2005
14.	Protocol tot wijziging van de overeenkomst inzake watergebieden van internationale betekenis (i.h.b. als verblijfplaats voor watervogels) (03/12/1982, Parijs)		03/12/82 - Parijs	13/01/1998	8/07/1998	14/07/98 - (BS 22/08/98)	28/10/1998	Federale instemmingswet: 10/05/1994. Inwerkingtreding: 28/10/1998.
15.	Amendement op de overeenkomst inzake watergebieden van internationale betekenis (i.h.b. als verblijfplaats voor watervogels) (28/05/1987, Regina)		28/05/87 - Regina	13/01/1998	8/07/1998	14/07/98 - (BS 22/8/98)	28/10/1998	Federale instemmingswet: 10/05/1994. Inwerkingtreding: 01/02/1999.
16.	Protocol inzake de beheersing van emissies van stikstofoxiden of van hun stromen bij het verdrag van 1979 inzake luchtverontreiniging over lange afstand	WGV 11/02/1998 : Gemengd verklaard	31/10/88 - Sofia	19/05/2000	5/07/2000	17/07/00 - (BS 12/08/00)	8/11/2000	Federale instemmingswet: 25/03/1999. Inwerkingtreding: 06/02/2001.
17.	Verdrag inzake milieueffectrapportering in grensoverschrijdend verband (25/02/1991, Espoo)		25/02/91 - Espoo	25/03/1997	9/07/1997	15/07/97 - (BS 01/10/97)	2/07/1999	Federale Instemmingswet 09/06/1999. Inwerkingtreding : 30/9/1999
18.	Protocol betreffende milieubescherming bij het Antarctica – verdrag (04/10/1991, Madrid)		4/10/91 - Madrid	15/11/1995	21/12/1995	22/12/95 - (BS 06/03/96)	25/04/1996	Federale Instemmingswet 19/05/1995. Inwerkingtreding : 14/01/1999
19.	Protocol inzake de beheersing van emissies van vluchtige organische stoffen of hun stromen bij het verdrag van 1979 inzake luchtverontreiniging over lange afstand		18/11/91- Genève	11/03/1997	9/07/1997	15/07/97 - (BS 29/08/97)	8/11/2000	Federale Instemmingswet 24/06/2000. Inwerkingtreding : 06/02/2001

			INSTEMMINGSDECREET					
	PRELIMINAIRE FASE	ONDERTEKENING VERDRAG (Rangschikking chronologisch)	Goedkeuring ontwerpdecreet door Vlaamse Regering	Goedkeuring ontwerpdecreet door Vlaams Parlement	Bekrachtiging en afkondiging door Vlaamse Regering	INTERNATIONALE RATIFICATIE	OPMERKINGEN	
20.	Verdrag inzake de grensoverschrijdende gevolgen van industriële ongevallen (17/03/1992, Helsinki)	WGV 17/12/97: Gemengd verklaard	18/03/92 - Helsinki	1/06/2001	6/02/2002	1/03/02 - (BS 12/04/02)	6/04/2006	Federale Instemmingswet 22/03/2006. Inwerkingtreding : 05/07/2006
21.	Verdrag inzake de bescherming en het gebruik van grensoverschrijdende waterlopen en internationale meren (17/03/1992, Helsinki)	WGV 25/03/96: Gemengd verklaard	17/03/92 - Helsinki	28/02/1996	19/06/1996	8/07/96 - (BS 13/08/96)	8/11/2000	Federale Instemmingswet 29/09/2000. Inwerkingtreding : 06/02/2001
22.	VN-raamverdrag inzake klimaatverandering (09/05/1992, New York)		04/06/92 - Rio de Janeiro	22/02/1995	4/04/1995	19/04/95 - (BS 07/07/1995)	16/01/1996	Federale Instemmingswet 11/05/1995. Inwerkingtreding : 15/04/1996
23.	Verdrag inzake biologische diversiteit (05/06/1992, Rio de Janeiro)		05/06/92 - Rio de Janeiro	18/10/1995	28/02/1996	19/03/96 - (BS 24/05/1996)	22/11/1996	Federale Instemmingswet 11/05/1995. Inwerkingtreding : 20/02/1997
24.	Verdrag inzake de bescherming van het marien milieu van de Noord-Oostelijke Atlantische Oceaan – OSPAR-verdrag , (22/09/1992, Parijs)		03/11/92 - Parijs	21/12/1994	4/04/1995	19/04/95 - (BS 04/10/1995)	6/09/1996	Federale Instemmingswet 11/05/1995. Inwerkingtreding : 06/10/1996
25.	Protocol betreffende de verlaging van zwavelemissies en bijlagen I tot V bij het verdrag van 1979 inzake luchtverontreiniging over lange afstand	WGV 04/05/94: Gemengd verklaard	14/06/94 - Oslo	19/05/2000	5/07/2000	17/07/00 - (BS 12/08/2000)	8/11/2000	Federale Instemmingswet 24/06/2000. Inwerkingtreding : 06/02/2001
26.	Akkoord inzake toepassing deel XI van het VN-verdrag inzake het recht van de zee (10/12/1982, Montego Bay)	WGV 19/07/94: Gemengd verklaard	28/07/94 - New York	12/05/1998	8/07/1998	14/07/98 - (BS 22/08/1998)	13/11/1998	Federale Instemmingswet 18/06/1998. Inwerkingtreding : 13/12/1998
27.	Amendement op het verdrag inzake de beheersing van de grensoverschrijdende overbrenging van gevaarlijke afvalstoffen en de verwijdering ervan (Bazel, 22/03/1989)	WGV 17/12/97: Gemengd verklaard	22/09/95 - Genève	18/05/2001	27/11/2002	6/12/02 - (BS 31/12/2002)	20/06/2003	Federale Instemmingswet 06/03/2002.

		INSTEMMINGSDECREET						OPMERKINGEN
		PRELIMINAIRE FASE	ONDERTEKENING VERDRAG (Rangschikking chronologisch)	Goedkeuring ontwerpdecreet door Vlaamse Regering	Goedkeuring ontwerpdecreet door Vlaams Parlement	Bekrachtiging en afkondiging door Vlaamse Regering	INTERNATIONALE RATIFICATIE	
28.	Verdrag inzake verzameling , afgifte en inname van afval in de Rijn- en binnenvaart.	WGV 14/05/96 + 20/06/96: Gemengd verklaard	09/09/96 - Straatsburg	22/02/2008	23/04/2008	09/05/2008 - (BS 13/06/2008)	22/09/2009	Federale Instemmingswet 19/06/2008. Inwerkingtreding : 01/11/2009. Eerste trein met wijzigingen aangenomen op 02/12/2009, tweede trein op 18/03/2010, derde trein op 08/06/2010.
29.	Protocol van 1997 tot wijziging van het internationaal verdrag ter voorkoming van verontreiniging door schepen , MARPOL 1973, zoals gewijzigd door het protocol daarbij van 1978 (26/09/1997, Londen)	WGV 22/03/2002: Gemengd verklaard	26/09/97 - Londen	22/04/2005	14/12/2005	23/12/05 - (BS 21/02/2006)	27/02/2006	Toetreding - Federale instemmingswet 15/06/2004 Inwerkingtreding: 27/05/2006
30.	Protocol van 1996 bij het Verdrag ter voorkoming van de verontreiniging van de zee ten gevolge van het storten van afval en andere stoffen van 1972 (07/11/1996, Londen)	WGV 23/10/96, 17/12/97 + 14/01/98: Gemengd verklaard	27/03/98 - Londen	22/04/2005	14/12/2005	23/12/05 - (BS 21/02/2006)	13/02/2006	Federale instemmingswet 21/06/2004 Inwerkingtreding: 24/03/2006
31.	Protocol bij het raamverdrag inzake klimaatverandering (09/05/1992, New York)	WGV 17/12/97: Gemengd verklaard	29/04/98 - Kyoto	14/09/2001	30/01/2002	22/02/02 - (BS 23/03/2002)	31/05/2002	Federale Instemmingswet 26/09/2001. Inwerkingtreding : 16/02/2005
32.	Protocol m.b.t. persistente organische stoffen (POP's) bij het verdrag van 1979 inzake luchtverontreiniging over lange afstand	WGV 13/05/98: Gemengd verklaard	24/06/98 - Aarhus	14/11/2003	17/03/2004	26/03/04 - (BS 21/05/2004)	25/05/2006	Federale Instemmingswet 25/05/2005. Inwerkingtreding : 23/08/2006
33.	Protocol over zware metalen bij het verdrag van 1979 inzake luchtverontreiniging over lange afstand	WGV 13/05/98: Gemengd verklaard	24/06/98 - Aarhus	14/11/2003	17/03/2004	26/03/04 - (BS 21/05/2004)	8/06/2005	Federale Instemmingswet 25/05/2005. Inwerkingtreding : 06/09/2005

		INSTEMMINGSDECREET						OPMERKINGEN
		PRELIMINAIRE FASE	ONDERTEKENING VERDRAG (Rangschikking chronologisch)	Goedkeuring ontwerpdecreet door Vlaamse Regering	Goedkeuring ontwerpdecreet door Vlaams Parlement	Bekrachtiging en afkondiging door Vlaamse Regering	INTERNATIONALE RATIFICATIE	
34.	Verdrag inzake toegang tot informatie, inspraak van de bevolking in de besluitvorming en toegang tot de rechter inzake milieu-aangelegenheden.	WGV 13/05/98: Gemengd verklaard	25/06/98 - Aarhus	19/07/2002	27/11/2002	6/12/02 - (BS 07/01/2003)	21/01/2003	Federale Instemmingswet 17/12/2002. Inwerkingtreding : 21/04/2003
35.	Bijlage V en Aanhangsel 3 bij het OSPAR-verdrag.	WGV op 17/06/98: Gemengd verklaard	23/07/98 - Sintra	3/12/2004	8/06/2005	17/06/05 - (BS 07/07/2005)	28/07/2005	Federale Instemmingswet 06/03/2002. Inwerkingtreding : 28/08/2005
36.	Protocol inzake Water en Gezondheid bij de Conventie van Helsinki betreffende de bescherming en het gebruik van grensoverschrijdende waterlopen en internationale meren.	WGV op 17/03/99: Gemengd verklaard	17/06/99 - Londen	13/02/2004	29/04/2004	7/05/04 - (BS 16/07/2004)	29/06/2004	Federale instemmingswet 13/05/2003. Inwerkingtreding : 04/08/2005
37.	Overeenkomst inzake de bescherming van Afrikaans-Euraziatische trekkende watervogels (15/08/1996, Den Haag)	WGV 13/06/95: Gemengd verklaard	29/01/99 - Den Haag	31/01/2003	14/05/2003	23/05/03 - (BS 18/06/2003)	3/03/2006	Federale instemmingswet 13/02/2006. Inwerkingtreding : 01/06/2006. Besluit tot wijziging van bijlagen 2 en 3 aangenomen op 19/09/2008
38.	Protocol van Göteborg ter bestrijding van verzuuring, eutrofiëring en ozon in de omgevingslucht bij het verdrag van 1979 inzake luchtverontreiniging over lange afstand	WGV 22/09/1999: Gemengd verklaard	4/02/00 - New York	5/03/2004	29/04/2004	7/05/04 - (BS 13/07/2004)	13/09/2007	Federale instemmingswet 01/05/2006. Inwerkingtreding : 12/12/2007
39.	Protocol betreffende bioveiligheid bij de Conventie inzake biologische diversiteit ("Cartagena Protocol")	WGV 23/02/00: Gemengd verklaard	26/05/00 - Nairobi	14/11/2003	11/02/2004	20/02/04 - (BS 09/03/2004)	15/04/2004	Federale Instemmingswet 15/03/2004. Inwerkingtreding : 14/07/2004
40.	Wijziging van het Verdrag inzake milieufactrapportage in grensoverschrijdend verband (27/02/2001, Sofia)	WGV 02/12/03: Gemengd verklaard	27/02/01 - Sofia	24/09/2010	16/02/2011	25/02/2011 - (BS 16/03/2011)		

		INSTEMMINGSDECREET						OPMERKINGEN
		PRELIMINAIRE FASE	ONDERTEKENING VERDRAG (Rangschikking chronologisch)	Goedkeuring ontwerpdecreet door Vlaamse Regering	Goedkeuring ontwerpdecreet door Vlaams Parlement	Bekrachtiging en afkondiging door Vlaamse Regering	INTERNATIONALE RATIFICATIE	
41.	Overeenkomst inzake persistente organische pollutanten (POP's)	Gemengd karakter vastgelegd via schriftelijke procedure	23/05/01-Stockholm	14/11/2003	17/03/2004	26/03/2004 - (BS 21/05/2004)	25/05/2006	Federale Instemmingswet 17/09/2005. Inwerkingtreding : 23/08/2006
42.	Scheldeverdrag	WGV 26/09/02 : Gemengd verklaard. 29/11/02: VR keurt goed en machtigt tot ondertekening	03/12/02 - Gent	6/02/2004	29/04/2004	30/04/2004 - (BS 08/06/2004)	12/10/2005	Federale Instemmingswet 06/10/2005. Inwerkingtreding : 01/12/2005
43.	Maasverdrag	WGV 26/09/02 : Gemengd verklaard. 29/11/02: VR keurt goed en machtigt tot ondertekening	03/12/02 - Gent	6/02/2004	29/04/2004	30/04/2004 - (BS 08/06/2004)	12/10/2005	Federale Instemmingswet 06/10/2005. Inwerkingtreding : 01/12/2006
44.	Internationaal verdrag betreffende de controle van schadelijke aangroeiwerende systemen op schepen (TBT-verdrag) (Londen, 5 oktober 2001)	Gemengd karakter vastgelegd via schriftelijke procedure 22/11/02: VR keurt goed en machtigt tot ondertekening	23/12/02 - Londen	15/02/2008	23/04/2008	09/05/2008 - (BS 10/06/2008)	15/04/2009	Federale Instemmingswet 16/02/2009. Inwerkingtreding : 15/07/2009
45.	Protocol inzake strategische milieubeoordeling bij het Verdrag inzake milieueffectrapportage in grensoverschrijdend verband (SEA-protocol)	WGV 13/01/03: Gemengd verklaard 25/04/03: VR keurt goed en machtigt tot ondertekening	21/05/2003 - Kiev					
46.	Protocol betreffende registratiesystemen inzake de emissie en verplaatsing van verontreinigende stoffen bij het Aarhus-verdrag (PRTR-protocol)	WGV 13/01/03: Gemengd verklaard 25/04/03: VR keurt goed en machtigt tot ondertekening	21/05/2003 - Kiev	20/04/2007	27/06/2007	06/07/2007 - (BS 05/09/2007)	12/03/2009	Federale Instemmingswet 16/02/2009. Inwerkingtreding : 08/10/2009

INSTEMMINGSDECREET							
	PRELIMINAIRE FASE	ONDERTEKENING VERDRAG (Rangschikking chronologisch)	Goedkeuring ontwerpdecreet door Vlaamse Regering	Goedkeuring ontwerpdecreet door Vlaams Parlement	Bekrachtiging en afkondiging door Vlaamse Regering	INTERNATIONALE RATIFICATIE	OPMERKINGEN
47.	Protocol inzake burgerlijke aansprakelijkheid en vergoeding door schade veroorzaakt door de grensoverschrijdende effecten van industriële ongevallen op grensoverschrijdende waterlopen	WGV 13/01/03: Gemengd verklaard 25/04/03: VR keurt goed en machtigt tot ondertekening	21/05/2003 - Kiev				
48.	Wijziging bij het Verdrag van Helsinki van 17 maart 1992 inzake de bescherming en het gebruik van grensoverschrijdende waterlopen en internationale meren (17/02/2004, Genève)	WGV 02/12/03: Gemengd verklaard	28/11/2003 - Madrid	7/11/2008	4/03/2009	13/03/2009 - (BS 15/04/2009)	
49.	Wijziging van het Verdrag inzake milieufactrapportage in grensoverschrijdend verband (04/06/2004, Cavtat)	WGV 21/03/06: Gemengd verklaard	04/06/2004 - Cavtat	24/09/2010	16/02/2011	25/02/2011 - (BS 16/03/2011)	
50.	Amendement bij het Verdrag inzake toegang tot informatie, inspraak van de bevolking in de besluitvorming en toegang tot de rechter inzake milieu-aangelegenheden (27/05/2005, Almaty)	WGV 21/03/06: Gemengd verklaard	27/05/2005 - Almaty	5/09/2008	18/12/2008	19/12/2008 - (BS 02/02/2009)	Federale Instemmingswet 19/02/2009.
51.	Internationale overeenkomst inzake tropisch hout van 2006 (Genève 27/01/2006)	WGV 24/06/2010 : Gemengd verklaard (nav binnengelopen advies RvSt)	25/04/2008, New York	25/02/2011	22/06/2011	1/07/2011	
52.	Protocol inzake aansprakelijkheid voor een vergoeding van schade uit internationale afvaltransfers , onder Bazelverdrag (10/12/1999, Bazel)	WGV 08/12/99: Gemengd verklaard					
53.	VN-verdrag over het recht inzake het gebruik van internationale waterlopen voor andere doeleinden dan de scheepvaart	19/05/00: VR keurt goed en machtigt tot ondertekening					Toetreding

		INSTEMMINGSDECREET					INTERNATIONALE RATIFICATIE	OPMERKINGEN
	PRELIMINAIRE FASE	ONDERTEKENING VERDRAG (Rangschikking chronologisch)	Goedkeuring ontwerpdecreet door Vlaamse Regering	Goedkeuring ontwerpdecreet door Vlaams Parlement	Bekrachtiging en afkondiging door Vlaamse Regering			
54.	Internationaal verdrag van 1990 inzake de voorbereiding op, de bestrijding van en de samenwerking bij olieverontreiniging (30/11/1990, Londen)	WGV 24/03/04: Gemengd verklaard						Toetreding
55.	Protocol van 2000 inzake de voorbereiding op, de bestrijding van en de samenwerking bij de voorvallen van verontreiniging door gevaarlijke en schadelijke stoffen (15/03/2000, Londen)	WGV 24/03/04: Gemengd verklaard						Toetreding
56.	Verdrag van het Europees Woudinstituut (28/08/2003, Joensuu)	WGV 24/03/04: Gemengd verklaard						Toetreding
57.	Wijziging van de bijlagen II en III bij het verdrag van Parijs inzake de bescherming van het marien milieu van de Noord-Oostelijke Atlantische Oceaan, OSPAR (Oostende, 25-29/06/2007)	WGV 20/11/2007 : Gemengd verklaard						
58.	Internationaal verdrag van Hongkong inzake de veilige en milieuvriendelijke recyclage van schepen (2009)	WGV 29/10/09 : Gemengd verklaard						
59.	Statuut van het Internationaal Agentschap voor hernieuwbare energie (IRENA)	WGV 18/12/09 : Gemengd verklaard 15/01/10: VR keurt goed en machtigt tot ondertekening	08/07/2011 (V.O.)					Geplande ondertekening door België niet doorgegaan. Toetreding
60.	Nagoya-Kuala Lumpur Aanvullend Protocol over Aansprakelijkheid en Herstel bij het Cartagena Protocol inzake Bioveiligheid	WGV 26/10/2010 : Gemengd verklaard 25/02/2011 : VR keurt goed en machtigt tot ondertekening						

		INSTEMMINGSDECREET						OPMERKINGEN
		PRELIMINAIRE FASE	ONDERTEKENING VERDRAG (Rangschikking chronologisch)	Goedkeuring ontwerpdecreet door Vlaamse Regering	Goedkeuring ontwerpdecreet door Vlaams Parlement	Bekrachtiging en afkondiging door Vlaamse Regering	INTERNATIONALE RATIFICATIE	
61.	Nagoya protocol over de toegang tot genetische rijkdommen en de eerlijke en billijke verdeling van de opbrengsten verkregen uit het gebruik van die genetische rijkdommen, bij het biodiversiteitsverdrag (ABS)	WGV 22/11/2010 : Gemengd verklaard 13/05/2011 : VR keurt goed en machtigt tot ondertekening						
62.	Internationaal verdrag inzake hulpverlening op zee	WGV 02/10/01 : Gemengd verklaard	28/04/89 - Londen	3/03/2004	29/04/2004	07/05/2004 - (BS 14/07/2004)	30/06/2004	Toetreding Federale instemmingswet : 13/05/2003. Inwerkingtreding : 30/06/2005
63.	Internationaal verdrag betreffende de controle en het beheer van scheepsballast (13/02/2004, Londen)	WGV 24/03/04 : Gemengd verklaard 18/02/05 : VR keurt goed en machtigt tot ondertekening						
64.	Verdrag inzake verbod op chemische wapens (13/01/1993, Parijs)		13/01/93 - Parijs	6/06/1996	9/10/1996	24/10/96 - (BS 29/11/1996)	27/01/1997	Federale instemmingswet : 20/12/1996. Inwerkingtreding : 29/04/1997

BIJLAGE 4: STAND VAN UITVOERING VAN DE EUROPESE MILIEUWETGEVING

EUROPESE MILIEUWETGEVING

De normeringinstrumenten inzake milieu waarover (1) de Raad, (2) de Commissie en – overeenkomstig de medebeslissingsprocedure – (3) het Europese Parlement samen met de Raad beschikken, zijn ook diegene die in artikel 288 van het VWEU (verdrag betreffende de werking van de Europese unie) worden gedefinieerd: verordeningen, richtlijnen, besluiten, aanbevelingen en adviezen.

Deze instrumenten hebben niet dezelfde rechtsgevolgen.

- Een verordening heeft een algemene strekking, is bindend in al haar onderdelen en is rechtstreeks van toepassing in elke lidstaat.
- Een richtlijn is bindend ten aanzien van het te bereiken resultaat voor elke lidstaat waarvoor ze bestemd is. Aan de nationale instanties wordt de bevoegdheid gelaten vorm en middelen te kiezen. In tegenstelling tot de verordening is de richtlijn dus in beginsel niet rechtstreeks van toepassing; ze verkrijgt haar volwaardige normatieve status in de interne (lees Vlaamse) rechtsorde slechts na omzetting in nationaal (lees Vlaams) recht.
- Een besluit is bindend in al haar onderdelen voor degenen tot wie ze uitdrukkelijk is gericht (voor de in werking treding van het verdrag van Lissabon was er in de verdragen enkel sprake van de term beschikking; thans is er alleen sprake van “besluit” voor wat voorheen beschikking of besluit werd genoemd);
- Aanbevelingen en adviezen daarentegen zijn niet bindend.

Sinds het verdrag van Lissabon is er nu ook sprake van uitvoerende rechtshandelingen. Deze worden aangenomen op grond van richtlijnen en verordeningen om er niet essentiële bepalingen van te wijzigen of er nadere uitvoering aan te geven. Er is sprake van gedelegeerde handelingen en uitvoeringshandelingen (respectievelijk artikelen 290 en 291 VWEU). Voorheen werd dit comitologie genoemd. Het hierna volgende overzicht beperkt zich tot de richtlijnen en verordeningen;

STAND VAN DE UITVOERING VAN EUROPESE RICHTLIJNEN

De richtlijnen dienen te worden omgezet in intern Vlaams recht binnen de omzettingstermijnen voorzien in elke richtlijn zelf. Deze omzetting gebeurt of gebeurde via decretale weg en/of (meestal) via besluiten van de Vlaamse Regering. Telkens als er een omzetting in intern Vlaams recht gebeurt, wordt deze via de Permanente Vertegenwoordiging bij de EU medegedeeld aan de Commissie. De Commissie gaat de correctheid van de omzetting na en signaleert welke correcties er moeten gebeuren.

De stand van zaken die hierna wordt gegeven, werd afgesloten op 1 september 2011. Bij het overzicht van de uitvoering wordt een onderscheid gemaakt tussen:

1. de bestaande Europese richtlijnen die al zijn omgezet;
2. de bestaande Europese richtlijnen die nog dienen te worden omgezet;
3. de Europese richtlijnen die nog in voorbereiding zijn en die later zullen moeten worden omgezet.

Naast de titel wordt voor elke richtlijn eveneens de volgende informatie gegeven:

- de officiële referentie (jaar/volnummer ID = interinstitutioneel dossier, PBC = Publicatieblad EC met mededelingen);
- de publicatiedatum;
- de referentie in het Europese Publicatieblad (PBL = Publicatieblad EC met wetgeving).

De verordeningen werden niet opgenomen in de overzichtslijst omdat ze immers geen omzetting behoeven en in de regel, behoudens voor specifieke Vlaamse behoeften en toepassingen, geen wetgevend initiatief van de Vlaamse overheid vereisen.

Overzicht van de omgezette Europese richtlijnen (stand op 01.09.2011)

Ref.	Publicatie- datum	Titel richtlijn	Ref. Publicatieblad
75/0439	25.07.75	Richtlijn van de Raad van 16 juni 1975 inzake de verwijdering van afgewerkte olie	PBL 194 p. 31
75/0440	25.07.75	Richtlijn van de Raad van 16 juni 1975 betreffende de vereiste kwaliteit van het oppervlaktewater dat is bestemd voor de productie van drinkwater in de Lidstaten (wordt d.d. 22/12/2007 opgeheven en vervangen door RL 2000/60)	PBL 194 p. 34
75/0442	25.07.75	Richtlijn van de Raad van 15 juli 1975 betreffende afvalstoffen (is opgeheven en vervangen door gecodificeerde versie RL 2006/12/EG)	PBL 194 p. 47
76/0160	05.02.76	Richtlijn van de Raad van 8 december 1975 betreffende de kwaliteit van het zwemwater (wordt opgeheven per 31.12.2014; zodra VR alle nodige wettelijke, bestuursrechtelijke en praktische maatregelen heeft genomen om aan RL 2006/7 te voldoen, is RL 2006/7 van toepassing en vervang zij Richtlijn 76/160/EEG)	PBL 31 p. 1
76/0403	26.04.76	Richtlijn van de Raad van 6 april 1976 betreffende de verwijdering van polychloorbifenylen en polychloortefenylen [sedert 16.09.96 vervangen door Richtlijn 96/59]	PBL 108 p. 41
76/0464	18.05.76	Richtlijn van de Raad van 4 mei 1976 betreffende de verontreiniging veroorzaakt door bepaalde gevaarlijke stoffen die in het aquatisch milieu van de Gemeenschap worden geloosd (is opgeheven en vervangen door gecodificeerde versie RL 2006/11/EG; wordt ingetrokken d.d. 22/12/2013, met uitzondering van artikel 6, dat d.d. 22/12/2000 is ingetrokken)	PBL 129 p. 23
78/0176	26.02.78	Richtlijn van de Raad van 20 februari 1978 betreffende de afvalstoffen afkomstig van de titaandioxyde-industrie	PBL 54 p. 19
78/0319	31.03.78	Richtlijn van de Raad van 20 maart 1978 betreffende toxische en gevaarlijke afvalstoffen [sinds 12.12.93 vervangen door Richtlijn 91/869]	PBL 84 p. 49

Ref.	Publicatie- datum	Titel richtlijn	Ref. Publicatieblad
78/0659	14.08.78	Richtlijn van de Raad van 18 juli 1978 betreffende de kwaliteit van zoet water dat bescherming of verbetering behoeft teneinde geschikt te zijn voor het leven van vissen (is opgeheven en vervangen door gecodificeerde versie RL 2006/44/EG nog niet gepubliceerd; wordt ingetrokken d.d. 22/12/2013)	PBL 222 p. 1
79/0869	29.10.79	Richtlijn van de Raad van 9 oktober 1979 inzake de meetmethoden en de frequentie van de bemonstering en de analyse van het oppervlaktewater dat bestemd is voor de productie van drinkwater in de Lid-Staten (wordt ingetrokken d.d. 22/12/2007)	PBL 271 p. 44
79/0923	10.11.79	Richtlijn van de Raad van 30 oktober 1979 inzake de vereiste kwaliteit van schelpdierwater (wordt ingetrokken d.d. 22/12/2013)	PBL 81 p. 47
80/0068	26.01.80	Richtlijn van de Raad van 17 december 1979 betreffende de bescherming van het grondwater tegen verontreiniging veroorzaakt door de lozing van bepaalde gevaarlijke stoffen (wordt ingetrokken d.d. 22/12/2013)	PBL 20 p. 43
80/0778	30.08.80	Richtlijn van de Raad van 15 juli 1980 betreffende de kwaliteit van voor menselijke consumptie bestemd water (is ten gevolge van de inwerkingtreding en omzetting van Richtlijn 98/83 met ingang van 25 december 2003 opgeheven)	PBL 229 p. 11
80/0779	30.08.80	Richtlijn van de Raad van 15 juli 1980 betreffende de grens- en richtwaarden van de luchtkwaliteit voor zwaveldioxyde en zwevende deeltjes (ingetrokken per 01/01/2005; vervangen door RL 1999/30/EG)	PBL 229 p. 30
82/0176	27.03.82	Richtlijn van de Raad van 22 maart betreffende de grenswaarden en kwaliteitsdoelstellingen voor kwiklozingen afkomstig van de sector elektrolyse van alkalichloriden	PBL 81 p. 29
82/0501	05.08.82	Richtlijn van de Raad van 24 juni 1982 inzake de risico's van zware ongevallen bij bepaalde industriële activiteiten	PBL 230 p. 1
82/0883	31.12.82	Richtlijn van de Raad van 3 december 1982 betreffende de voorschriften voor het toezicht op en de controle van de milieus die betrokken zijn bij de lozing van de titaandioxyde-industrie	PBL 378 p. 1
82/0884	31.12.82	Richtlijn van de Raad van 3 december 1982 betreffende een grenswaarde van de luchtkwaliteit voor lood (ingetrokken per 01/01/2005; vervangen door RL 1999/30/EG)	PBL 378 p. 15
83/0029	03.02.83	Richtlijn van de Raad van 24 januari 1983 tot wijziging van Richtlijn 78/176/EEG betreffende afvalstoffen afkomstig van de titaandioxyde-industrie	PBL 32 p. 28

Ref.	Publicatie- datum	Titel richtlijn	Ref. Publicatieblad
83/0513	24.10.83	Richtlijn van de Raad van 26 september 1983 betreffende de grenswaarden en kwaliteitsdoelstellingen voor lozingen van cadmium	PBL 291 p. 1
84/0156	17.03.84	Richtlijn van de Raad van 8 maart 1984 betreffende de grenswaarden voor kwiklozingen in het aquatisch milieu afkomstig van andere sectoren dan de electrolyse van alkalichloriden	PBL 74 p. 49
84/0360	16.07.84	Richtlijn van de Raad van 28 juni 1984 betreffende de bestrijding van door industriële inrichtingen veroorzaakte luchtverontreiniging (is ingetrokken per 30/10/2007; vervangen door RL 96/61)	PBL 188 p. 20
84/0491	17.10.84	Richtlijn van de Raad van 9 oktober 1984 betreffende de grenswaarden en kwaliteitsdoelstellingen voor de lozing van hexachloorcyclohexaan	PBL 274 p. 11
84/0631	13.12.84	Richtlijn van de Raad van 6 december 1984 betreffende toezicht en controle in de Gemeenschap op de grensoverschrijdende overbrenging van gevaarlijke afvalstoffen [sedert 06.05.94 opgeheven door Verordening van 01.02.93]	PBL 326 p. 31
85/0203	27.03.85	Richtlijn van de Raad van 7 maart 1984 inzake luchtkwaliteitsnormen voor stikstofdioxide (wordt ingetrokken per 01/01/2010; vervangen door RL 1999/30/EG)	PBL 87 p. 1
85/0337	05.07.85	Richtlijn van de Raad van 27 juni 1985 betreffende de milieu-effectbeoordeling van bepaalde openbare en particuliere projecten (Thans gecodificeerd door Richtlijn 2011/92)	PBL 175 p. 40
85/0411	30.08.85	Richtlijn van de Commissie van 25 juli 1985 tot wijziging van Richtlijn 79/409/EEG van de Raad inzake het behoud van de vogelstand	PBL 233 p. 33
86/0278	04.07.86	Richtlijn van de Raad van 12 juni 1986 betreffende de bescherming van het milieu, in het bijzonder de bodem, bij gebruik van zuiveringsslib in de landbouw	PBL 181 p. 6
86/0280	04.07.86	Richtlijn van de Raad van 12 juni 1986 betreffende grenswaarden en kwaliteitsdoelstellingen voor lozingen van bepaalde onder lijst I van de bijlage van Richtlijn 76/464/EEG vallende gevaarlijke stoffen	PBL 181 p. 16
87/0101	12.02.87	Richtlijn van de Raad van 22 december 1986 tot wijziging van RLR 75/349 inzake de verwijdering van afgewerkte olie	PBL 42 p. 43
7/0216	28.03.87	Richtlijn van de Raad van 19 maart 1987 tot wijziging van Richtlijn 82/501/EEG inzake de risico's van zware ongevallen bij bepaalde industriële activiteiten	PBL 85 p. 36

Ref.	Publicatie- datum	Titel richtlijn	Ref. Publicatieblad
87/0217	28.03.87	Richtlijn van de Raad van 19 maart 1987 inzake voorkoming en vermindering van verontreiniging van het milieu door asbest	PBL 85 p. 40
88/0347	25.06.88	Richtlijn van de Raad van 16 juni 1988 tot wijziging van bijlage II van Richtlijn 86/280/EEG betreffende grenswaarden en kwaliteitsdoelstellingen voor lozingen van bepaalde onder lijst I van de bijlage van Richtlijn 76/464/EEG vallende gevaarlijke stoffen	PBL 158 p. 35
88/0609	07.12.88	Richtlijn van de Raad van 24 november 1988 inzake beperking van de emissies van bepaalde stoffen in de lucht door grote stookinstallaties (ingetrokken met ingang van 27/11/2002; vervangen door RL 2001/80)	PBL 336 p. 1
88/0610	07.12.88	Richtlijn van de Raad van 24 november 1988 tot wijziging van Richtlijn 82/501/EEG inzake de risico's van zware ongevallen bij bepaalde industriële activiteiten	PBL 336 p. 14
89/0369	14.06.89	Richtlijn van de Raad van 8 juni 1989 ter voorkoming van door nieuwe installaties voor de verbranding van stedelijk afval veroorzaakte luchtverontreiniging	PBL 196 p. 32
89/0427	14.07.89	Richtlijn van de Raad van 21 juni 1989 tot wijziging van Richtlijn 80/779/EEG betreffende de grenswaarden en richtwaarden van de luchtkwaliteit voor zwaveldioxyde en zwevende deeltjes (ingetrokken per 01/01/2005; vervangen door RL 1999/30/EG)	PBL 201 p. 53
89/0428	14.07.89	Richtlijn van de Raad van 21 juni 1989 tot vaststelling van de procedure voor de harmonisering van de programma's tot vermindering en uiteindelijke algehele opheffing van de verontreiniging door afval van de titaandioxyde-industrie [vernietigd door Arrest Hof van Justitie dd. 11.06.91 en vervangen door Richtlijn 92/112]	PBL 201 p. 56
89/0429	15.07.89	Richtlijn van de Raad van 21 juni 1989 ter voorkoming van door bestaande installaties voor de verbranding van stedelijk afval veroorzaakte luchtverontreiniging	PBL 203 p. 50
90/0219	08.05.90	Richtlijn van de Raad van 23 april 1990 inzake het ingeperkt gebruik van genetisch gemodificeerde micro-organismen (quasi helemaal gewijzigd door richtlijn 98/81/EG).	PBL 117 p. 1
90/0220	08.05.90	Richtlijn van de Raad van 23 april 1990 inzake de doelbewuste introductie van genetisch gemodificeerde organismen in het milieu (per 17 oktober 2002 opgeheven door richtlijn 2001/18).	PBL 117 p. 15
90/0313	23.06.90	Richtlijn van de Raad van 7 juni 1990 inzake de vrije toegang tot milieu-informatie (is opgeheven ingevolge richtlijn 2003/4/EG per 14.2.2005)	PBL 158 p. 56

Ref.	Publicatie- datum	Titel richtlijn	Ref. Publicatieblad
90/0415	18.08.90	Richtlijn van de Raad van 27 juli 1990 tot wijziging van bijlage II bij Richtlijn 86/280/EEG betreffende grenswaarden en kwaliteitsdoelstellingen voor lozingen van bepaalde onder lijst I van de bijlage bij Richtlijn 76/464/EEG vallende gevaarlijke stoffen	PBL 219 p. 49
90/0667	27.12.90	Richtlijn van de Raad van 27 november 1990 tot vaststelling van gezondheidsvoorschriften voor de verwijdering en verwerking van dierlijke afval, voor het in de handel brengen van dierlijke afval en ter voorkoming van de aanwezigheid van ziekteverwekkers in diervoeders van dierlijke oorsprong (vissen daaronder begrepen) en tot wijziging van Richtlijn 90/425/EEG	PBL 363 p. 51
91/0156	26.03.91	Richtlijn van de Raad van 18 maart 1991 tot wijziging van Richtlijn 75/442/EEG van de Raad van 15 juli 1975 betreffende afvalstoffen	PBL 78 p. 32
91/0157	26.03.91	Richtlijn van de Raad van 18 maart 1991 inzake batterijen en accu's die gevaarlijke stoffen bevatten (wordt opgeheven per 26.9.2008)	PBL 78 p. 38
91/0244	08.05.91	Richtlijn van de Commissie van 6 maart 1991 tot wijziging van Richtlijn 79/409/EEG van de Raad inzake het behoud van de vogelstand	PBL 115 p. 41
91/0271	30.05.91	Richtlijn van de Raad van 21 mei 1991 inzake de behandeling van stedelijk afvalwater	PBL 135 p. 40
91/0676	31.12.91	Richtlijn van de Raad van 12 december 1991 inzake de bescherming van water tegen verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen	PBL 375 p. 1
91/0689	31.12.91	Richtlijn van de Raad van 12 december 1991 betreffende gevaarlijke afvalstoffen	PBL 377 p. 20
91/0692	31.12.91	Richtlijn van de Raad van 23 december 1991 tot standaardisering en rationalisering van de verslagen over de toepassing van bepaalde richtlijnen op milieugebied	PBL 377 p. 48
92/0043	22.07.92	Richtlijn van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde fauna en flora	PBL 206 p.7
92/0072	13.10.92	Richtlijn van de Raad van 21 september 1992 betreffende de verontreiniging van de lucht door ozon (met ingang van 9 september 2003 ingetrokken, vervangen door RL 2002/3/EG)	PBL 297 p. 1
92/0112	31.12.92	Richtlijn van de Raad van 15 december 1992 tot vaststelling van de procedure voor de harmonisatie van de programma's tot vermindering en uiteindelijke algehele opheffing van de verontreiniging door afval van de titaandioxyde-industrie	PBL 409 p. 11

Ref.	Publicatie- datum	Titel richtlijn	Ref. Publicatieblad
93/0076	22.09.93	Richtlijn van de Raad van 13 september 1993 tot beperking van kooldioxide-emissies door verbetering van de energie-efficiëntie (SAVE)	PBL 237 p. 28
94/0015	22.04.94	Richtlijn van de Commissie van 15 april 1994 betreffende aanpassing voor de eerste maal, van de technische vooruitgang van Richtlijn 90/220	PBL 103 p. 20
94/0024	30.06.94	Richtlijn van de Raad van 8 juni 1994 tot wijziging van bijlage II bij Richtlijn 79/409/EEG inzake het behoud van de vogelstand	PBL 164 p. 9
94/0031	02.07.94	Richtlijn van de Raad van 27 juni 1984 tot wijziging van Richtlijn 91/689/EEG betreffende gevaarlijke afvalstoffen	PBL 168 p. 28
94/0051	18.11.94	Richtlijn van de Commissie van 7 november 1994 betreffende aanpassing aan de technische vooruitgang van Richtlijn 90/219/EEG van de Raad inzake het ingeperkt gebruik van genetisch gemodificeerde micro-organismen	PBL 297 p. 29
94/0062	31.12.94	Richtlijn van het Europees parlement en de Raad van 20 december 1994 betreffende verpakking en verpakkingsafval	PBL 365 p. 10
94/0063	31.12.94	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 2 december 1994 betreffende de beheersing van de uitstoot van vluchtige organische stoffen (VOS) als gevolg van de opslag en de distributie van benzine vanaf terminals naar benzinestations	PBL 365 p. 24
94/0066	24.12.94	Richtlijn van de Raad van 15 december 1994 tot wijziging van Richtlijn 88/609/EEG inzake beperking van de emissies van bepaalde verontreinigende stoffen in de lucht door grote stookinstallaties (ingetrokken met ingang van 27/11/2002; vervangen door RL 2001/80)	PBL 337 p. 83
94/0067	31.12.94	Richtlijn van de Raad van 16 december 1994 betreffende verbranding van gevaarlijke afvalstoffen	PBL 365 p. 34
96/0059	24.09.96	Richtlijn van de Raad van 16 september 1996 betreffende de verwijdering van polychloorbifenylen en polychloorterfenylen (PCB's/PCT's)	PBL 243 p. 31
96/0062	21.11.96	Richtlijn van de Raad van 27 september 1996 inzake de beoordeling en het beheer van de luchtkwaliteit	PBL 296 p. 55
96/0082	14.01.97	Richtlijn van de Raad van 9 december 1996 betreffende de beheersing van de gevaren van zware ongevallen waarbij gevaarlijke stoffen zijn betrokken	PBL 10 p. 13
			PBL 73 p. 5

Ref.	Publicatie- datum	Titel richtlijn	Ref. Publicatieblad
97/0016	06.05.97	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 10 april 1997 betreffende de beperking van het op de markt brengen en het gebruik van hexacloorethaan	PBL 116 p. 31
97/0035	27.06.97	Richtlijn van de Commissie van 18 juni 1997 houdende tweede aanpassing van de vooruitgang van de techniek van Richtlijn 90/220	PBL 169 p. 72
99/0049	13.08.97	Richtlijn van de Commissie van 29 juli 1997 tot wijziging van Richtlijn 79/409 van de Raad inzake het behoud van de vogelstand	
97/0062	08.11.97	Richtlijn van de Raad van 27 oktober 1997 tot aanpassing van de technische en wetenschappelijke voortuitgang van Richtlijn 92/43	PBL 305 p. 42
98/0015	07.03.98	Richtlijn van de Commissie van 27 februari 1998 houdende wijziging van Richtlijn 91/271 ten aanzien van enkele in bijlage I vastgestelde voorschriften	PBL 67 p. 29
98/0083	05.12.98	Richtlijn van de Raad van 3.11.98 houdende herziening van richtlijn 80/779 i.v.m. de kwaliteit van voor menselijke consumptie bestemd water	PBL 330
99/0013	29.03.99	Richtlijn van de Raad van 11 maart 1999 inzake de beperking van emissie van vluchtige organische stoffen ten gevolge van het gebruik van organische oplosmiddelen bij bepaalde werkzaamheden en in installaties	PBL 85 p. 1
99/0030	29.06.99	Richtlijn van de Raad van 22 april 1999 betreffende de grenswaarden voor zwaveldioxide, stikstofdioxide en stikstofoxiden, zware deeltjes en lood in de lucht	PBL 163 p. 41
99/0031	16.07.99	Richtlijn van de Raad van 26 april 1999 betreffende het storten van afvalstoffen	PBL 182 p. 1
99/0032	11.05.99	Richtlijn van de Raad van 26 april 1999 betreffende een vermindering van het zwavelgehalte van bepaalde vloeibare brandstoffen en tot wijziging van Richtlijn 93/0012	PBL 121 p. 13
00/0053	21.10.00	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 18 september 2000 betreffende autowrakken	PBL 269 p. 34
00/0059	28.12.00	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 27 November 2000 betreffende havenontvangstvoorzieningen voor scheepsafval en ladingresiduën	PBL 332 p. 81
00/0060	22.12.00	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2000 tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het waterbeleid	PBL 327 p. 1

Ref.	Publicatie- datum	Titel richtlijn	Ref. Publicatieblad
00/0069	13.12.00	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 16 november 2000 betreffende grenswaarden voor benzeen en koolmonoxide in de lucht	PBL 313 p.12
00/0076	28.12.00	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 4 december 2000 betreffende de verbranding van afval	PBL 332 p. 91
01/0018	17.04.01	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 12 maart inzake de doelbewuste introductie van genetisch gemodificeerde organismen in het milieu en tot intrekking van Richtlijn 90/220 van de Raad	PBL 106 p. 1
01/0080	27.11.01	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2001 inzake de beperking van de emissies van bepaalde verontreinigende stoffen in de lucht door grote stookinstallaties	PBL 309 p.1
01/0081	27.11.01	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 23.10.2001 inzake nationale emissieplafonds voor bepaalde luchtverontreinigende stoffen	PBL 309 p. 22
02/003	09.03.02	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 12 februari 2002 betreffende ozon in de lucht	PBL 67 p.14
02/0004	14.02.03	Richtlijn van het EP/R van 28.1.03 betreffende de vrije toegang tot de milieu-informatie	PBL41
02/0049	18.07.02	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 25 juni 2002 inzake de evaluatie en de beheersing van omgevingslawaaï	PBL 189 p.12
02/0096	13.02.03	Richtlijn van het EP/R van 27.3.03 betreffende afgedankte elektrische en elektronische apparatuur	PBL 37
03/0087	25.12.03	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 13.3.03 tot vaststelling van een regeling voor broeikasfasemissierechten binnen de Gemeenschap en tot wijziging van Richtlijn 96/61	PBL 275
03/0035	25.06.03	Richtlijn van het EP/R van 26.5.03 tot voorziening in inspraak van het publiek in de opstelling van bepaalde plannen en programma's betreffende het milieu , en met betrekking tot inspraak van het publiek en toegang tot de rechter en wijziging RL 95/337 en 91/61	PBL 157
04/0035	30.04.04	Richtlijn van het EP/R betreffende Milieu-aansprakelijkheid i.v.m. het voorkomen en herstellen van milieuschade	PBL 143
04/0042	30.04.04	Richtlijn van het EP/R van 21 april 2004 beperking tot wijziging van Richtlijn 99/13 (VOS)	PBL 143
04/0101	13.11.04	Richtlijn van EP/R tot wijziging van Richtlijn 2003/87	PBL 275

Ref.	Publicatie- datum	Titel richtlijn	Ref. Publicatieblad
04/0107	15.12.04	Richtlijn van het EP/Raad van 5 december 2004 betreffende arseen, cadmium, kwik, nikkel en polycyclische aromatische koolwaterstoffen in de lucht	PBL 23
06/0007	04.03.06	Richtlijn van EP/R betreffende het beheer van de zwemwaterkwaliteit en tot intrekking van richtlijn 76/160/EEG	PBL 64
06/0011	04.03..06	Richtlijn van EP/R van 15 februari 2006 betreffende de verontreiniging veroorzaakt door bepaalde gevaarlijke stoffen die in het aquatisch milieu van de gemeenschap worden geloosd (gecodificeerde versie)	PBL 64
06/0012	27.04.06	Richtlijn van het EP/R 5 april 2006 betreffende afvalstoffen (gecodificeerde versie)	PBL 114
06/0021	11.04.06	Richtlijn van het EP/R betreffende het beheer van afvalstoffen van de winningindustrieën	PBL 102
06/44	25.09.06	Richtlijn van EP/R van 12 december 2006 betreffende kwaliteit van zoet water dat bescherming of verbetering behoeft teneinde geschikt te zijn voor het leven van vissen (gecodificeerde versie)	PBL 264
06/113	27.12.06	Richtlijn inzake de vereiste kwaliteit van schelpdierwater (gecodificeerde versie)	PBL 376
01/0042	21.07.01	Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 27 juni 2001 betreffende de beoordeling van de gevolgen voor het milieu van bepaalde plannen en programma's	PBL 197 p. 30
04/0012	18.02.04	Richtlijn van het EP/R tot wijziging van Richtlijn 94/62 (verpakkingsafval)	PBL 47
05/0020	09.03.05	Richtlijn van EP/R betreffende verpakking en verpakkingsafval	PBL 70
06/66	26.09.06	Richtlijn van het EP/R inzake batterijen en accu's, alsook gebruikte batterijen en accu's	PBL 266
07/0071	14.12.07	Richtlijn van de commissie van 13 december 2007 houdende wijziging van bijlage II van Richtlijn 2000/59/EG van het Europees Parlement en de Raad betreffende havenontvangstvoorzieningen voor scheepsafval en ladingresiduen	PBL 329
			PBL 26
06/0118	27.12.06	Richtlijn van EP/R betreffende de bescherming van het grondwater tegen verontreiniging en achtergang van de toestand.	PBL 372
07/0060	6.11.07	Richtlijn van het Europees Parlement en de raad over beoordeling van overstromingsrisico's	PBL 228

Ref.	Publicatie- datum	Titel richtlijn	Ref. Publicatieblad
07/0002	25.04.07	Richtlijn van 14 maart 2007 van het EP/PR tot oprichting van een infrastructuur voor ruimtelijke informatie in de Gemeenschap (Inspire)	PBL 108
06/0123	27.12.06	Richtlijn van EP/R betreffende diensten op de interne markt	PBL 376
08/0001	29.1.2008	Richtlijn 2008/1/EG van het EP /R inzake geïntegreerde preventie en bestrijding van verontreiniging (gecodificeerde versie)	PBL 24
08/0099	26.12.08	Richtlijn inzake de bescherming van het milieu door middel van het strafrecht	PBL 328
08/0056	25.6.08	Richtlijn van het Europees Parlement en de raad van 17 juni 2008 tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het beleid ten aanzien van het mariene milieu (Kader-richtlijn mariene strategie)	PBL 152
08/0105	24.12.08	Richtlijn inzake milieukwaliteitsnormen op het gebied van het waterbeleid tot wijziging en vervolgens intrekking van de Richtlijnen 82/176/EEG, 83/513/EEG, 84/156/EEG, 84/491/EEG en 86/280/EEG van de Raad, en tot wijziging van Richtlijn 2000/60/EG	PBL 348
09/0147	26.1.2010	Richtlijn 2009/147/EG van het Europees Parlement en de Raad van 30 november 2009 inzake het behoud van de vogelstand (codificatie)	PBL 20
09/0031	05.06.09	Richtlijn van het EP/R betreffende de geologische opslag van kool-dioxide en tot wijziging van Richtlijn 85/337/EEG van de Raad, de Richtlijnen 2000/60/EG, 2001/80/2004/35/EG, 2006/12/EG en 2008/1/EG en Verordening (EG) nr. 1013/2006 van het EP/R	PBL 140
09/0033	15.5.09	Richtlijn van het EP/R inzake de bevordering van schone en energiezuinige wegvoertuigen	PBL 120
08/112	23.12.08	Richtlijn van het EP/R tot wijziging van de Richtlijnen 76/768/EEG, 88/378/EEG en 1999/13/EG van de Raad en de Richtlijnen 2000/53/EG, 2002/96/EG en 2004/42/EG van het EP/R teneinde ze aan te passen aan Verordening (EG) nr. 1272/2008 betreffende de indeling, etikettering en verpakking van stoffen en mengsels	PBL 345
09/0028	05.06.09	Richtlijn van het EP/R ter bevordering van het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen en houdende wijziging en intrekking van Richtlijn 2001/77/EG en Richtlijn 2003/30/EG	PBL 140
08/0098	22.11.08	Richtlijn betreffende afvalstoffen	PBL 312
09/0090	1.8.2009	Richtlijn 2009/90/EG van de Commissie van 31 juli 2009 tot vaststelling van technische specificaties voor de chemische analyse en monitoring van de watertoestand krachtens Richtlijn 2000/60/EG van het Europees Parlement en de Raad	PBL 201

Ref.	Publicatie- datum	Titel richtlijn	Ref. Publicatieblad
09/0126	31.10.2009	Richtlijn van het EP/R van 21 oktober 2009 inzake fase II-benzinedampterugwinning tijdens het bijtanken van motorvoertuigen in benzinestations	PBL 285
11/71	27.7.2011	Richtlijn 2011/71/EU tot wijziging van Richtlijn 98/8/EG van het Europees Parlement en de Raad teneinde creosoot als werkzame stof in bijlage I bij die richtlijn op te nemen	PBL 195
11/92	28.1.2012	Richtlijn 2011/92/EU van het Europees Parlement en de Raad van 13 PBL 26 december 2011 betreffende de milieueffectbeoordeling van bepaalde openbare en particuliere projecten	

**Overzicht van de nog om te zetten Europese richtlijnen
(stand op 01.09.2011)**

Ref.	Publicatie- datum	Titel richtlijn	Ref. Publicatieblad
708/2007	28.06.07	Verordening inzake het gebruik van uitheemse en plaatselijk niet-voorkomende soorten in aquacultuur	PBL 168
09/0029	05.06.09	Richtlijn van het EP/R tot wijziging van Richtlijn 23 april 2009 tot wijziging van Richtlijn 2003/87/EG teneinde de regeling voor de handel in broeikasgasemissierechten van de Gemeenschap te verbeteren en uit te breiden	PBL 140
08/0101	13.01.09	Richtlijn tot wijziging van richtlijn 2003/87/EG teneinde ook luchtvaartactiviteiten op te nemen in de regeling voor de handel in broeikasgasemissierechten binnen de Gemeenschap	
09/128	24.11.2009	Richtlijn 2009/128/EG van het Europees Parlement en de Raad van 21 oktober 2009 tot vaststelling van een kader voor communautaire actie ter verwezenlijking van een duurzaam gebruik van pesticiden	PBL 309
10/31	18.6.2010	Richtlijn 2010/31/EU van EP/R van 19 mei 2010 betreffende de energieprestatie van gebouwen	PBL 153
10/75	17.12.2010	Richtlijn 2010/75/EU van EP/R van 24 november 2010 inzake industriële emissies (geïntegreerde preventie en bestrijding van verontreiniging) (herschikking)	PBL 334
11/97	05.12.2011	Richtlijn 2011/97/EU van de Raad tot wijziging van Richtlijn 1999/31/EG met betrekking tot specifieke criteria voor opslag van metallisch kwik dat als afval wordt beschouwd	PB L 328
12/19	04.07.2012	Richtlijn 2012/19/EU van EP/R betreffende afgedankte elektrische en elektronische apparatuur (AEEA)	PB L 197
12/18	04.07.2012	Richtlijn 2012/18/EU van EP/R betreffende de beheersing van de gevaren van zware ongevallen waarbij gevaarlijke stoffen zijn betrokken, houdende wijziging en vervolgens intrekking van Richtlijn 96/82/EG van de Raad. Voor de EER relevante tekst	PB L 197

**Overzicht van (om te zetten) voorstellen van Europese richtlijnen
(stand op 01.09.2011)**

Ref.	Titel richtlijn	Stand van zaken	Ref. Publicatieblad
COM(2012)136	Voorstel voor een RICHTLIJN VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD van [...]tot wijziging van Richtlijn 2006/66/EG inzake batterijen en accu's, alsook afgedankte batterijen en accu's, wat betreft het op de markt brengen van cadmiumhoudende draagbare batterijen en accu's voor gebruik in draadloos elektrisch gereedschap	In onderhandeling	
COM(2011)370	Voorstel voor een RICHTLIJN VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD betreffende energie-efficiëntie en houdende intrekking van de Richtlijnen 2004/8/EG en 2006/32/EG	In afronding	
COM(2011)876	Voorstel voor een RICHTLIJN VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD tot wijziging van Richtlijnen 2000/60/EG en 2008/105/EG betreffende prioritaire stoffen op het gebied van het waterbeleid	In onderhandeling	
COM (2006) 232	Voorstel voor een RICHTLIJN VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD tot vaststelling van een kader voor de bescherming van de bodem en tot wijziging van Richtlijn 2004/35/EG	Bespreking bevroren	
COM (2004) 532	Voorstel voor een RICHTLIJN VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD tot invoering van normen voor de humane vangst van bepaalde diersoorten met behulp van vallen	Bespreking bevroren	
COM (2003) 624	Voorstel voor een RICHTLIJN VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD betreffende toegang tot de rechter inzake milieu-aangelegenheden	Bespreking bevroren	

